T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANA SANAT DALI
PİYANO SANAT DALI
SANATTA YETERLİK TEZİ

HALKEVLERİNDE YÜRÜTÜLEN MÜZİK VE PİYANO ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

SANCAR TUNALI

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. AKIN ARABOĞLU

EDİRNE 2014

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
PİYANO SANAT DALI
SANATTA YETERLİK TEZİ

Sancar TUNALI tarafından hazırlanan **"HALKEVLERİNDE YÜRÜTÜLEN MÜZİK VE PİYANO ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ"** konulu SANATTA YETERLİK Tezinin sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin 32. Ve 33. maddeleri 18.02.2014 Salı günü saat 10:00'da yapılmış olup, tezin Kabul edilmesine ..... OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Süleyman Sırrı GÜNER	Kabul edilmesine	
Prof. Aminbay SAPAYEV	Kabul edilmesine	
Yrd. Doç. Akın ARABOĞLU (Danışman)	Kabul edilmesine	
Yrd. Doç. Dr. Bülent HALVAŞİ	Kabul edilmesine	
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında " Kabul edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10028871
Yazar Adı / Soyadı	SANCAR TUNALI
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 24649782394
Telefon	5326272366
E-Posta	stunali@anadolu.edu.tr
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	HALKEVLERİNDE YÜRÜTÜLEN MÜZİK VE PİYANO ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ
Tezin Tercümesi	INVESTIGATION OF HOW MUSIC IS HANDLED IN HALKEVLERİ AND HOW THE PIANO-RELATED MUSICAL ACTIVITIES ARE ACHIEVED IN THESE COMMUNITY CENTER
Konu	Müzik = Music
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Müzik Anasanat Dalı
Bilim Dalı	Piyano Sanat Dalı
Tez Türü	Sanatta Yeterlik
Yılı	2014
Sayfa	109
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. AKIN ARABOĞLU 24664677316
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Halkevlerinde Müzik, Müzik Eğitimi, Erken Cumhuriyet Döneminde Müzik, Halkevlerinde Piyano, Sanat Eğitimi
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

25.02.2014

İmza:.....

ÖZET

HALKEVLERİNDE YÜRÜTÜLEN MÜZİK VE PİYANO ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

Tunalı, Sancar
Sanatta Yeterlik, Müzik Ana Sanat Dalı Piyano Sanat Dalı
Tez Danışmanı: Yard. Doç. Akın Araboğlu
Şubat 2014, 109 sayfa

Toplumdaki sanatsal alışveriş sorunu çağımızda iletişimin giderek yaygınlaşmasıyla daha da karmaşıklaşmaktadır. Sanat etkinliklerindeki çeşitlilik ve artışa rağmen bu etkinliklerin topluma yansıması, toplumun bu etkinliklerden yararlanma olanağı gibi birçok temel sorun çözülebilmiş değildir. Böyle bir ortamda sorunları irdelemek, gözlemleri, hatta kişisel deneyimleri bile değerlendirme gereği ortaya çıkmaktadır. Her alanda olduğu gibi sanat çalışmalarında da çağdaş ve güncel sorunları kavramak ve çözüm üretebilmek geçmiş deneyimlerden yararlanmayı gerekli kılmaktadır.

Erken Cumhuriyet Döneminde Halkevlerinde yürütülen müzik etkinlikleri, Türk toplumunun kitlesel boyutta yaşadığı uzun süreli ve kapsamlı bir halk eğitimi deneyidir. Bu kurumsal yapı içinde özellikle 1932-1951yılları arasında yürütülen müzik çalışmaları ise önemli bir yere sahiptir, konserler, kurslar ve diğer sanat dallarında yürütülen etkinlikler ülke çapındaki yaygınlık, sıklık ve verimlilik açısından dikkat çekici boyuttadır. Belirtilen dönem içinde yapılan müzik çalışmalarını ve uygulamalarını farklı boyutları ile gözden geçirmek, günümüz toplumu için müzik eğitimi alanında yürütülecek toplumsal projelerde, çalışma yöntemleri, yürütülecek etkinlik alanları, izlenecek sanat politikası gibi birçok konuda katkı sağlayacak boyuttadır.

Anahtar Kelimeler: Halkevlerinde Müzik, Müzik Eğitimi, Erken Cumhuriyet Döneminde Müzik

Abstract

The artistic relation problem of the society is getting more and more complicated. Despite the increase in art activities, many basic problems such as the reflection of it to the society and the opportunity of the society to benefit from these activities cannot be solved yet. In such an environment, the need to examine the problems, observations and even personal experience rises. As it is in every field, one way to the solution in artistic studies is to understand the contemporary and current problems and benefit from the previous experience.

Early republican period in Turkey, music education and studies in *Halkevleri* has a long-run, comprehensive and massive music education experiment, which has been experienced by Turkish society. The music education and activities, which are held in this institutional structure, occupy an important place. Especially, the studies on music field between 1932 and 191 are remarkable in terms of extensiveness and prolificacy. Revising the studies and applications of this time in different dimensions will contribute to the policies and activities to be followed in the field of music education that is needed today's society.

Keywords: Halkevleri, Music Education, Music at Halkevleri, music in early republican period.

ÖNSÖZ

Kitlelere dönük sanat ve estetik eğitimi tüm dünyada giderek artan bir önem kazanmaktadır. Müzik eğitimi ve müzik etkinlikleri ise bu eğitimin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Çağın değişen koşulları, örgün eğitim kurumlarında verilen eğitimin yanı sıra, ülke yönetimlerini çeşitli yol ve yöntem arayışları ile halk eğitimine yönlendirmektedir. Toplumun estetik eğitimi ve beğeni düzeyinin yükselmesi bakımından halk eğitimi eğitimin temel unsurlarından biri konumundadır.

Atatürk Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarından başlayarak toplumun eğitimine özel önem vermiş, ülkenin çağdaşlaşmasının ancak cumhuriyetin temel değerlerini kapsayacak demokratik, laik, bilimsel, etik ve estetik değerleri kapsayacak bir eğitim politikası olduğunu her fırsatta belirterek birçok eğitim ve kültür kurumunun temelini atmıştır. Halkevleri de toplumsal boyutta cumhuriyet değerlerini yaymak, halkın kültürel ve sanatsal açıdan geliştirilmesini sağlamak amacıyla Atatürk tarafından kurulmuş kültür kurumlarıdır.

Bu çalışmanın temel amacı, bir halk eğitimi kurumu olan Halkevlerinin 1932-1951 yılları arasındaki müzik eğitimi ve etkinliklerinin kuramsal çerçevesi ve yürütülen etkinlikler boyutuyla incelenerek Türk toplumuna olan katkılarının ortaya konmasıdır. Bu yolla çalışmanın günümüz ve gelecekte bu yönde yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi de sağlanmış olacaktır.

Tezin 1. Bölümünde, Atatürkçü düşünce ve Halkevlerinin kuruluş ve işleyişi ele alınmıştır. Tezin 2. Bölümünde Müzik eğitimi yanında Halkevlerinde yer verilen sanat çalışmaları incelenmiştir. Tezin 3. bölümünde, Halkevlerinde müzik eğitimine ilişkin yaklaşımlar incelenmiştir. Tezin 4. bölümünde, Halkevlerinde yürütülen müzik etkinlikleri kronolojik bir şekilde değerlendirilmiştir. Tezin 5. bölümünde, Halkevlerinde yürütülen piyano çalışmalarına yön vermiş Türk Beşleri ve eserleri incelenmiş, piyano çalışmalarını betimleyen bir roman örneğine yer verilmiştir. Tezin 6. bölümünde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmamızda Halkevlerinin kuruluş ve işleyişi ile Halkevlerinde müzik ve piyano çalışmaları ile ilgili kaynak ve dokümanlar taranmış, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş, Milli Kütüphanedeki arşivlere ulaşılmış, Halkevlerinin sürekli yayın organı konumundaki Ülkü Dergisi ve diğer kaynaklarda yayınlanmış makaleler ve Halkevlerinin döneme ilişkin yayınları incelenmiştir. İnternet ortamındaki ilgili siteler, gazete arşivleri taranmış bilgi, doküman ve fotoğraflar ile kaynak çeşitliliği artırılmıştır.

Sanatta yeterlik tez konumu saptamamda ve tezimin ortaya çıkmasında bana destek olan, beni sürekli yüreklendiren değerli hocam Prof. Süleyman Sırrı Güner'e ve tez danışmanım Yard. Doçent Akın Araboğlu'na, bu çalışmamda yardımlarını esirgemeyen, beni destekleyen değerli hocam Dr. Hakan Serhan Sarıkaya' ya katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmam sırasında dünyaya merhaba diyen sevgili kızım İpek Tunalı'nın bakımını üstlenerek bana desteğini esirgemeyen değerli eşim Dr. Ayşe Tunalı'ya teşekkürlerimi sunarım.
Sancar Tunalı
Eskişehir, Şubat 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii-iv**
İÇİNDEKİLER ..... **v-vi**
TABLOLAR VE RESİMLER ..... **vii**

BÖLÜM I **1**
GİRİŞ **1**
1.1 Problem **2**
1.2 Amaç **2**
1.3 Önem **2**
1.4 Sınırlılıklar **2**
1.5 Tanımlar **3**

BÖLÜM II **4**
YÖNTEM **4**
2.1 Araştırma Yöntemi **4**
2.2 Evren ve Örneklem **4**
2.3 Verilerin Toplanması **4**
2.4 Verilerin Çözümü ve Yorumlanması **4**

BÖLÜM III **5**
BULGULAR VE YORUM **5**
3.1 Atatürkçü Düşünce Ve Halkevleri **5**
3.1.1. Atatürk'ün Cumhuriyet Kültürüne Bakış Açısı **5**
3.1.2. Halkevlerinin Kuruluşu **7**
3.1.2.1. Örnek Alınan Yerli Ve Yabancı Kültür Kurumları **9**
3.1.2.2. Halkevlerinin Kültürel Hedefleri **13**
3.1.2.3. Halkevlerinin Kurumsal İşleyişi **14**
3.1.2.4. Şubelere Katılım ve İşleyiş **21**

3.1.2.5. Halkodaları 22
3.1.2.6. Halkevlerinin Yayın Çalışmaları ve Ülkü Dergisi..... 23
3.1.2.7. Halkevlerinin Denetimi..... 24
3.2. Halkevlerinde Yürütülen Sanat Çalışmaları 27
3.2.1. Halkevlerinde Sanata Bakış 27
3.2.2. Halkevlerinde Tiyatro..... 29
3.2.3. Halkevlerinde Dans..... 33
3.2.4. Halkevlerinde Resim..... 33
3.3. Halkevlerinde Müzik Eğitimine Yaklaşım 35
3.3.1. Cumhuriyet Öncesinde Müzik..... 35
3.3.2. Atatürk'ün Müzik Anlayışı..... 38
3.3.3. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları 42
3.3.4. Saygun'un Halkevlerindeki Müzik Çalışmalarına Yaklaşımı 44
3.3.4.1. Koro..... 45
3.3.4.2. Halk Sazları 47
3.3.4.3. Fanfar ve Armoniler 47
3.3.4.4. Saz Şairleri ve Oyunlardan Yararlanma 50
3.3.4.5. Halk Bayramları 51
3.3.4.6. Müzikli Temsiller 52
3.3.4.7. Orkestra ve Diğer Çalışmalar..... 53
3.3.4.8. Gramofon, Radyo ve Sinema 57
3.3.4.9. Repertuar ve Yayın..... 59
3.3.4.10. Kompozitör ve Sanatçılara Düşen Görevler..... 60
3.3.5. Baltacıoğlu'nun Halkevlerindeki Müzik Çalışmalarına Bakışı..... 62
3.4. Halkevlerinde Yürütülen Müzik Faaliyetleri…….....64
3.4.1. 1932-1935 Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları..... 64
3.4.2. 1936-1940 Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları..... 67
3.4.3. 1941-1945 Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları..... 69
3.4.4. 1946-1951 Yılları Arasında Yürütülen Müzik Çalışmaları..... 72
3.4.5. Halkevlerinde Yürütülen Türkü Derleme Çalışmaları 73
3.4.6. Halkevlerinde temsili yapılan ilk Yerli Operalar..... 74

3.5. Halkevlerinde Yürütülen Piyano Çalışmaları 76
3.5.1. Halkevlerinde Piyano 76
3.5.1.1. Cemal Reşit Rey (1904-1985) 78
3.5.1.2. Hasan Ferit Alnar (1906-1978) 79
3.5.1.3. Ulvi Cemal Erkin (1906-1991) 81
3.5.1.4. Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) 86
3.5.1.5. Necil Kazım Akses (1908-1999) 89
3.5.2. Piyano Çalışmalarının Betimlendiği Bir Roman Örneği 90

BÖLÜM IV 95
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 95
KAYNAKÇA 99
EKLER 106

TABLOLAR

Tablo 1. Halkevlerinde Olması Gereken Fanfarlar 48

Tablo 2. Halkevlerinde Asgari Kadrolu Yaylı Sazlar Orkestrası 54

BÖLÜM I

GİRİŞ

Kültürün taşıyıcısı olan sanatın toplum yaşamına yeterince yansımadığı görülmektedir. Var olan sanat etkinliklerinin nitelik, yaygınlık ve süreklilik boyutları bakımından oldukça yetersiz kalmaktadır. Öte yandan tırmanan şiddet ve iletişimsizlik halleri ile toplum hoşgörü ve demokrasi kültürü ile donanabileceği bir eğitim ihtiyacı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında sanatın ve sanat etkinliklerinin insanları demokratik tutum ve değerler geliştirmeye yönelten, alternatif çözümler sunan yapısından daha fazla yararlanılması bir gereklilik halini almaktadır. Toplumun sanat yolu ile eğitimine yönelik etkili sanat çalışmalarını tasarlayabilmek, geçmişte bu yönde yürütülen çalışmaları gözden geçirmeyi, bu uygulamalardan elde edilen deneyimlerden yararlanmayı gerekli kılmaktadır.

Bir kültür ve sanat kurumu olarak çalışan "Halkevlerinin ilk faaliyet dönemi (1932-1951), verimliliği, sürekliliği ve toplumsal etkileri bakımından göz önünde bulundurulması ve değerlendirilmesi gereken bir özellik sergilemektedir. Atatürk'ün ulusal kültürü geliştirme ve çağdaşlaşma projelerinden biri olarak kurmuş olduğu Halkevlerinde yürütülen müzik ve piyano çalışmaları nitelik, nicelik ve süreklilik boyutları ile günümüzde yürütülecek sanat çalışmaları ve toplumun sanat ihtiyacını karşılamaya dönük uygulamalar için örnek oluşturmaktadır. Bu uygulamaların değerlendirilmesi günümüz toplumunun kültür ve sanat alanındaki gereksinimlerini karşılama bakımından katkı getirecektir.

Halkevleri örneğinin, sanatın önemli bir bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim aracı olduğu ve bu yönüyle ülkemiz demokrasi kültürünün gelişmesine, toplumsal bilinç düzeyinin yükseltilmesine katkı getirmiş olduğu da görülmektedir. Halkevlerinin bir alt birimi olarak köylere kadar ulaşabilen "Halkodaları" örgütlenmesi çok amaçlı bir kültürel çalışma için sivil toplum kuruluşlarınca yeniden tasarlanabilecek bir yapıdadır. Sanatta nitelik ve kitlesellik boyutunu yükseltecek kuramsal ve uygulamalı çalışmalar üniversiteler, belediyeler ve il yönetimlerince

başarılı örneklerden yola çıkılarak planlanmalı ve uygulanmalıdır. Halkevleri bu tür planlama ve uygulamalar için zengin bir pratik sunmaktadır

Günümüz çağdaş demokrasi anlayışı içinde sanat, sosyal yaşam içinde toplumu çok sesliliğe, seçiciliğe alıştıran kültürel yaşamı zenginleştiren önemli bir bileşen durumundadır. Geniş kitleleri kapsayan konser, festival, fuar, şenlik sergi ve sokak etkinliklerinin sıklıkla yinelenmesi, köylere kadar ulaşabilen kültür kurumlarının faaliyete geçirilmesi sanat ve kültürel yapıda arzu edilen nicelik, nitelik artışı ve bütüncül bir toplumsal gelişim için önem taşımaktadır.

1.1 Problem

Bu araştırmanın problemini; Halkevlerinde 1932 ile 1951 yılları arasında gerçekleştirilen müzik ve piyano eğitimine yönelik çalışmalarının incelenmesi, oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Bir Halk Eğitim Kurumu olan Halkevlerinin 1932-1951 yılları arasındaki Halkevlerinin Müzik ve Piyano eğitimi faaliyetlerinin Türk Halkı'na yönelik katkılarını ortaya koymaktır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Araştırmanın konusu, Halkevlerinin 1932-1951 yılları arasında halkevlerinde yürütülen müzik ve piyano çalışmalarının ortaya konulması, bu çalışmaların geleceğe dönük yürütülecek müzik eğitimi çalışmalarına model oluşturacak özelliklerinden dolayı önemli bulunmuştur. Halkın müzik eğitimine yönelik yürütülmüş olan çalışmalar bugüne ve gelecekte yürütülecek çalışmalara kurumsal ve uygulama boyutlarıyla rehberlik edecektir.

1.4 Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları 2 alanda belirlenmiştir. Buna göre;

1. Bu araştırmanın tarihi sınırlılıkları Halkevlerinin kurulduğu 1932 yılından başlayıp, kapanmış yılı olan 1951 yılına kadar olan dönemi kapsamaktadır.

2. Bu tezin çalışma alanı ise Halkevlerinde yürütülen müzik ve piyano çalışmaları ile sınırlandırılmıştır.

1.5 Tanımlar

Halk Eğitimi: Halk eğitimi genellikle on beş ya da daha ileri yaşta olup normal okul ve üniversite sisteminin dışında bulunan kimselerin yararına sunulan ve gereksinimlere göre düzenlenen eğitimdir. Bir başka tanıma göre ise halk eğitimi zorunlu öğretim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı okula gitmek olmayan kimselerin,yaşamlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme gereksinimini ve ilgiyi doyurmak üzere özellikle düzenlenen etkinlikleri ve programları kapsar (Lowe, 1985, s.17).

Halkevi: Halkevleri Cumhuriyet Halk Partisi'nin Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve Devrimcilik prensipleri içinde çalışan birer kültür ve halk terbiyesi kurumudur (İğdemir, 1974, s. 120-121).

Halkodası: En fazla üç şubede faaliyet gösteren ve küçük yerleşim merkezlerinde açılan halk eğitimi kuruluşlarıdır.

Piyano: 18. yüzyılın ikinci yarısından günümüze kalıcılığını ve evrenselliğini kanıtlayan klavyeli çalgı (Müzik Ansiklopedisi, Cilt 4, s.1035).

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama ve kaynak taraması modeli kullanılmıştır.

2.2 Evren ve Öneklem

Bu araştırmanın evrenini erken cumhuriyet döneminde yürütülen müzik eğitimi çalışmaları, örneklemini ise 1932 ve 1951 yılları arasında Halkevlerinde yürütülen müzik ve piyano çalışmaları oluşturmaktadır.

2.3 Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler Erken Cumhuriyet döneminde yürütülen Müzik Eğitimi çalışmaları ve Halkevlerinin felsefesi, işleyişi ve yürütülen müzik ve piyano çalışmalarına dönük kaynakların incelenmesi sonucu elde edilmiştir.

2.4 Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Veriler erken Cumhuriyet dönemi müzik eğitimi anlayışı, Halkevlerinin işleyişi, felsefesi, Halkevlerinde yürütülen müzik ve piyano çalışmalarının incelenmesi amacıyla değerlendirilmiş ve bu konuda geleceğe dönük çalışmalara rehberlik oluşturma amacıyla yorumlanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

3.1. Atatürkçü Düşünce ve Halkevleri

3.1.1 Atatürk'ün Cumhuriyet Kültürüne Bakış Açısı

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ardından 1923'te, Cumhuriyet ilan edilmiş ve yeni rejim ile ülkeyi yönetmek ve rejim kurallarını ve kültürünü yerleştirmek amacıyla Cumhuriyet Halk Partisi kurulmuştu. Bundan sonraki adım ülkede yapılan ve yapılmakta olan devrim ve yeniliklerin, topluma benimsetilmesi için doğru yaklaşımların belirlenmesi idi. Altı yüz yıllık bir dönemin ardından biten bir imparatorluğun yerini yeni bir ulus devlet almıştı. Bu da aslında başlangıcı 1839 Tanzimat Fermanı'na kadar uzanabilecek yeni bir toplumsal yapının radikal bir biçimde inşası anlamına geliyordu. Bu da kültürel, siyasal, ekonomik ve sosyal boyutlar içeren bir dizi kültürel ve siyasal çalışmayı gerekli kılıyordu. Cumhuriyet Halk Partisi programı bu doğrultu da hazırlanmıştı. Atatürk hazırlanan bu programın uygulanabilirliğini toplumla ilişkili kılınması ile mümkün olacağını belirtmekte idi. Açıklamalarında toplumu kendi haline bırakarak Cumhuriyet rejimine uygun yurttaşlar yetiştirilemeyeceğini vurguluyordu. Toplumun değişimleri benimseyebilmesi için olumlu bir çalışma programı ile ilişkili kılınmalıydı.[1]

Atatürkçü toplum anlayışı, ünlü sosyologlardan Emil Durkheim ve Ziya Gökalp tarafından ifade edildiği biçimi ile halkı farklı sınıflardan meydana gelmiş çatışma halinde bir toplum olarak gören klasik Marksist anlayış yerine sosyal yaşam için işbölümü içinde bulunan kaynaşmış bir kitle olarak kabul ediyordu. [2]

Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Türkiyesi'nin düşünsel yapısını oluşturan Atatürkçü düşünce, benimsediği bu "pozitivist" olarak adlandırılan toplum anlayışı ile sınıflar üstü bir bakış açısı ile hareket etmiş ve yeni Cumhuriyet düzeni içindeki

[1] Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu- Halkevleri*, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1990 s:64
[2] Hamza, Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1982 s:417

toplumsal yaşamda sınıflar arasında bir "uyum" oluşturmaya çalışmıştır. Aydınlar ile halkın, köylü ile kentlinin, işçi ile memurun, asker ile bürokratın uyum içinde bir araya gelebileceği bir toplumsal düzen kurulmaya çalışılmıştır. Bu boyutu ile birleştirici, bütünleştirici ve sınıflar üstü bir bakış açısı ile hareket edilmiştir. Atatürkçü düşünce, farklı toplumsal sınıfları, farklı dinleri, farklı kültürleri, farklı dilleri, farklı inançları tek bir amaç etrafında birleştirmeyi amaçlamıştır.

Atatürkçü düşünce çağımızın bilimsel düşüncesini, düşünce özgürlüğünü ve akılcılığını yol gösterici olarak benimsemiştir. Bilimci, akılcı ve gerçekçi oluşu nedeniyle bilimdışı her türlü yöntem ve uygulamalara da karşı olmuştur. Atatürkçü düşünce, onu oluşturan altı ilkede de ifade edildiği gibi, halkçı, ulusçu, devletçi, laik, cumhuriyetçi ve devrimci bir ideolojidir. Toplumsal işleyiş mekanizmalarını ve sürekli değişim gerçeğini kavramış olan Atatürk, Türk toplumunun çağdaşlaşması ve Türk Devriminin amacına ulaşması için, Devrimcilik ilkesini, Atatürkçü düşüncenin temel bir ilkesi haline gelmiştir.[3]

Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyet Halk Partisi'ni oluşturan yönetim kadrosu, Atatürkçü ilkeler ışığında, hukukta, giyimde, eğitimde yapılan devrimlerin, günlük yaşamda yapılan kimi düzenlemelerin halk tarafından anlaşılmasını ve benimsenmesini sağlayacak bir kültürel zeminin oluşturulması için çalışmıştır. Eğitim ve öğretimin birleştirilmesi, bilimsel ve laik düşünce çerçevesinde şekillendirilmesi ile okul çağında bulunan çocuklar ve gençler yeni Cumhuriyet yönetiminin gerekleri doğrultusunda yetiştirilmeye başlanmıştır. Öte yandan çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu yetişkin kuşak bu eğitimin dışında kalmaktadır. Bu kuşağın yeni yaşam tarzını, bu yaşam tarzını oluşturmaya dönük ardı arkası kesilmeyen düzenlemeleri anlayabileceği, yaşayabileceği bir kültürel ortamın sağlanması gerekmektedir.[4]

---

[3] İbrahim Armağan, *Sanat Toplumbilimi*, İleri Kitapevi, İzmir, 1992s:190

[4] İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*, CHP Halkevleri Bürosu Kılavuz Kitaplar: 29 Ankara 1950 s:32

Bu temel sorunu çözmek amacıyla 19 Şubat 1932'de, Cumhuriyet Halk Partisi bünyesinde örgütlenecek, kısa bir zamanda tüm il ve ilçelere yayılacak "Halkevleri"'nin temeli atılmıştır. Aynı yıl Halkevleri ile uyum içinde çalışacak Türk dili ve tarihi üzerine araştırmalar yapacak Türk dil ve Türk Tarih Kurumu' da yaşam bulmuştur.

3.1.2 Halkevlerinin Kuruluşu

Dönemin CHP Genel Sekreteri Recep Peker, Halkevleri'nin açılışında yapmış olduğu konuşmasında bu çağda uluslaşabilmek, toplum olabilmek için okul eğitiminin yanında halk eğitiminin yapılması ile halkın birlikte çalışma temelinde bir araya gelmesi ile mümkün olacağını belirtmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin izlediği amaç, ulusu bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven Cumhuriyet ilkelerine bağlı bir toplum halinde örgütlendirmektir. Bu da ancak "cemiyetleşmek" sayesinde güçlenecektir."[5]

Dönemin Başbakanı İnönü, 1933'teki Halkevlerinin kuruluş yıldönümü için verdiği nutukta Halkevlerini, vatandaşların rahatlıkla bir araya gelebildiği, özellikle ulusun kültür işlerini düşündüğü, konuşabildiği yerler olarak tanımlamaktadır. CHP'nin, Halkevleri aracılığı ile memleket içinde izlediği kültür politikası ise bilimi, fenni, güzel sanatları yaymak, memleketin siyaseti ve ekonomisi hakkında en yeni ve en doğru bilgiyi ortaya koymaktır. Halkın güzel sanatlara olan muhabbetini artırmak milletin içinde her tabakaya her vesile ile yayıp öğretmek bu kurumların amaçlarının başında gelmektedir.[6]

Atatürk'ün Halkevlerinde gençlerin ilgilenmesini istediği konular, dil derlemeleri, folklor araştırmaları, köyü tanımak, adet ve gelenekleri derlemek, etnolojik eşyalar toplamak, tarih ve arkeolojik araştırmalar yapmak, halk oyunlarını diriltmek, halk şairlerini değerlendirmek, geziler düzenlemek, konferanslar vermek, yazar olmak,

---

[5] Recep Peker, "Recep Bey'in Nutku" , *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara1970,s:10

[6] İsmet İnönü, "İsmet Paşa Hazretlerinin Nutku", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1974,s:42-46

güzel konuşma sanatını öğrenmek, spor yapmak, temsiller vermek, halkı halkevlerine çekmek olarak belirtilmektedir. [7]

Atatürk'ün çağdaşlaşma düşüncesini gerçekleştirmek amacıyla güvendiği ve görevlendirdiği toplumsal güçler ise, eğitim ve öğretmen, ordu, bilim ve fen, sanat ve sanatçı ve gençlikten oluşmaktadır. Halkevlerinin ilk idareci kadrosu da bu doğrultuda sanatçı, bilim adamı ve bürokratlardan oluşturulmuştur.[8]

" ...Halk Partisinin Halkevleri bürosuna'da Nafi Atıf Kansu getirildi. Halkevinin kol başknlarından kurulu bir yönetim kurulu vardı. Kütüphane başkanlığına Milli Eğitim Müsteşarı İhsan Sungu seçildi. İçtimai yardım koluna Dr Ragıp Tüzün, Nuri Üstad seçilmişti. Bütün kollar faaliyete geçtiler. Tüzük koluna Celal Sahir, Reşit Galip, Ruşen Eşref Ünaydın, Şair Enis Behiç Koryürek seçildi. Halkevlerinin bir milyona yakın tahsisatı vardı. Bir de Atatürk "Ülkü" mecmuasının çıkarılmasını arzu eti. Bu mecmua da çıkarıldı. Bütün illerde Halkevleri kuruldu.[9]

Atatürk'ün kültürel değişim için örnek aldığı uygarlığın batı uygarlığı olduğu belirtilmektedir. Batı uygarlığından tam anlamıyla batıyı taklit etmenin anlaşılmamalıdır. Yeni ülkü ve yeni yol *"Türk"*e ve *"batı"*ya doğru olmalıdır. Bunun için de her şeyden önce ulusal kaynaklara dayanan bir dilimiz, bir edebiyatımız olmalıdır. Yeni kuşaklara ulusal bilinci vermek için en etkili araç ulusal dil ve edebiyattır. Böyle bir dil temeline dayanmayan, öz kaynaklarımıza, ilk kaynaklarımıza köprüler atmayan bir dille, edebiyatla, ne çağdaş bir ulus olabilmemiz ne de girmek istediğimiz batı uygarlığının kavramlarını köklü bir biçimde kavramamız mümkün görülmektedir. Ulusal dil, ulusal tarih, bu "üç kültür ve devrim ocağı'nın (TDK, TTK ve Halkevleri) düzenli çalışmaları ile ortaya çıkarılacaktır:

---

[7] Enver Behnan, Şapolyo, "Atatürk ve Halkevleri", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara1970,s:69

[8] M.Rauf İnan, "Atatürk'ün Halkçılık Ülküsü" ", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1974, s:100

[9] Enver Behnan, Şapolyo, "Atatürk ve Halkevleri", *a.g.e.,s:67*

"TDK ve TTK'nun bilimsel bulgularını, devrimci yaratılarını, onlara bir ölçüde gereç toplayan ve onların ürünlerini halka yığınlara yayacak olan Halkevleri, Halkodaları tarafından benimsenip özümsendi. Bu amaçla birer ileri karakol gibi çalıştılar. Halkevleri ve Halkodaları, her şeyin temeli olan halk kaynağından Türkçe sözlük derlemede, halk sanatının sözlü, sesli, nakışlı, çizgili değerlerini meydana çıkarmada, geliştirip yaymada, her türlü folklor gerecini işlemede, başlı başına birer "karargah" olmuştu. Birer toplumsal ulusal ışık kaynağı olmuştu."[10]

3.1.2.1 Örnek Alınan Yerli ve Yabancı Kültür Kurumları

Meşrutiyet döneminde halk eğitimiyle uğraşan üç kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türk Ocakları ve Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti'dir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Tanzimat döneminden başlayarak devletin Batı karşısındaki çaresizliğini ortadan kaldırmanın bir yolu olarak eğitimi bir kurtuluş yolu olarak gördüğü belirtilmektedir. Osmanlı aydınlarının etkisiyle İttihatçı dönemde eğitime büyük yatırım yapılmış, 1908 yılında 200 bin lira olan eğitim bütçesi 1909'da 660 bin, 1910'da 940 bin, 1914'te ise 1.237.000 liraya çıkarılmıştır. Bu dönemde yabancı ülkelere çok sayıda öğrenci gönderilmiş, yurtdışından da çeşitli alanlarda uzmanlar getirilerek eğitimin kalitesi arttırılmaya çalışılmıştır. Öğretmenler askerlikten muaf tutulmuş, halk eğitiminin gelişmesi için *"Milli Talim ve Terbiye"*, *"Halka Doğru"* ve *"Türk Ocakları"* gibi dernekler kurulmuştur. Özellikle köylüler ve kadınların bilinçlendirilmesi için özel çaba gösterilmiş, yabancı okullarda da Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin okutulması zorunlu kılınmıştır. Türk dil ve kültürüne uygun yeni okul kitapları hazırlanmış ve yabancı klasiklerin dilimize çevrilmesi sağlanmıştır. 1916 yılından itibaren her yıl bir devlet resim sergisi açılmış ve resim başta olmak üzere tüm sanat dallarının yaygınlaştırılması için büyük çaba gösterilmiştir. Bu nedenle İstanbul'da kadınlar ve erkekler için olmak üzere iki konservatuar açılmıştır. Batı müziğinin Anadolu'ya

[10] Mehmet Salihoğlu, "Halkevlerinin Yeri", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara1970,s: 81

girişi de bu yolla gerçekleştirilmiştir. Tiyatronun gelişmesi için İstanbul'daki tiyatrolara maddi yardım yapıldığı gibi aktör yetiştirme okulu da açılmış, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru ilk Türk kadın tiyatrocular sahne almaya başlamıştır. Diğer sanat dallarından Türk mimarisi, hattatlık ve tezhip gibi alanlarda canlandırma amaçlı çalışmalar yürütülmüştür. Bütün Türk vatandaşları için din farkı olmaksızın evlenme esası getirilmiştir. Dinci çevrelerden gelen büyük protestolara rağmen Kur'an Türkçe'ye çevrilmiş, geleneksel cuma hutbeleri Türkçe verilmeye başlanmıştır. Kadınlı erkekli sosyal toplantılara ağırlık verilmiştir. Yeni futbol takımlarının kurulması ve önceden kurulmuş olanlarla birlikte düzenli bir şekilde maç yapar hale getirilmesi de İttihatçı dönemin getirdiği yeniliklerden birisi olarak belirtilmektedir.[11]

İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından kurulan Milli Talim ve Terbiye Cemiyetinin yürüttüğü kültür ve eğitim içerikli etkinlikler incelendiğinde bu kurumun da Halkevlerinin öncülü olan oluşumlardan biri olduğu görülmektedir. Bu kurum aracılığı ile, *"Şarkılar ve Bizde Şarkıcı Şairler", "Feminizm ve İslamiyet", "Acem Edebiyatı'nın Osmanlı Edebiyatına Tesirleri"* gibi halka dönük genel konferanslar verilmiş, ilk kez sıhhi yardım dersleri açtırılmıştır. Önceden konusunun gazetelerde duyurulduğu konular hakkında genel tartışmalar yaptırılmış, *"Milli Talim ve Terbiye"* adlı bir kültür ve pedagoji mecmuası çıkarılmıştır. İlk kez bir açık hava okulu kurulmuş ve faaliyetlerde bulunulmuştur. İlk defa bir milli piyes yaptırılmıştır. Nezihe Muhittin Hanım ile kadınlarla, erkeklerden oluşan dinleyicilere ilk defa genel bir konferans verdirilmiştir. İlk kez *"Danışma Odası"* adıyla bir iletişim servisi açılmış, taşradan bilim ve kültür sorunları hakkında soru soranlara yanıt gönderilmiştir. Tepebaşı Kışlık Tiyatro'sunda bir *"milli müsamere"* yaptırılmış, bu müsamerede *"milli müzik", "milli dans"* ve *"milli tarih"* canlı tablolar halinde gösterilmiş, *"Körebe"* piyesi *"milli sanatçılara"* temsil ettirilmiştir. Anadolu'dan toplanan yağlık, dokuma, saraç ve eşyası, elbise örnekleri ve halk hayatına ait

[11] Kemalist Devrim'in Öncüsü Olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) https://www.facebook.com/note.php?note_id=455467514733 8 ekim 2013 05.28

yüzlerce örneği taşıyan *"Anadolu Sergisi"* adlı ilk *"milli etnografya sergisi"* açılmıştır.[12]

Halkevlerinin öncülü olarak belirtilebilecek diğer bir kültür kurumu ise Atatürk'ün direktifi ile yeniden kurulan Türk Ocakları ve Millet Mektepleri olmuştur. Kitap ve dergi yayıncığı, kütüphaneleri, dil ve edebiyata dair çalışmaları, köycülük faaliyetleri, kır gezileri ve sportif etkinlikleriyle Türk Ocakları halk eğitimi alanında önemli işlevler yerine getirmiştir. 1929'da açılan Millet Mektepleri ile de halka yeni harflerle okuma yazma öğretilmiş, yeni harfler yaygınlaşıp okuma yazma bilenler belli bir sayıya ulaşınca kapanmıştır. Gerek Türk Ocakları gerekse Millet Mektepleri ve diğer kültür kurumları halkevleri ve benzer kurumlara Türk toplumunun yabancı olmadığını göstermektedir. Türk Ocakları 1930 'lu yıllarla birlikte yapılan devrim ve yeniliklere muhalefet eden bir görüntü sergilemesi nedeni ile kapatılmıştır. Kuruma ait mal varlıkları ise yeni kurulan Halkevlerine aktarılmıştır.[13]

Çeçen, Atatürk'ün düşünce yapısının oluşumunda Fransız İhtilali'nin önemli bir yeri olduğu, Fransız Devrimi'nin getirmiş olduğu yenilik ve düzenlemeleri temel kaynak olarak benimseyen Atatürk'ün, bu devrimin öncü kadrosunun izlediği yöntemleri yerinde inceleyerek değerlendirdiği belirtilmektedir. Fransız İhtilalinde, özellikle "Jakoben Kulüpleri" olarak adlandırılan kurumlar yolu ile ihtilalin öncü kadroları ile halk arasında iletişim kurulması sağlanmaktadır. Jakoben kulüplerine aydınların yanında halkın çeşitli kesimleri de gelmekte, yeni fikirler burada tartışılarak olgunlaştırılmakta, halk devrimci ilkeler doğrultusunda bilinçlenerek eyleme geçmektedir. Jakoben Kulüpleri, Fransız İhtilali'nin getirdiği yeniliklerin kitlelere aktarılmasında ve anlatılmasında bir okul olarak görev yapmış, bu yönü ile toplumsal ve siyasal devrime yönelmiş Türk aydınlanmacıları için önemli bir tarihsel örnek oluşturmuştur. Cumhuriyet yönetimi, yeni bir kültürel oluşumun sağlanması için "jakoben kulüpleri"ne benzer bir örgütlenmeye ihtiyaç duymuştur. [14]

---

[12] İ.Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi,* a.g.e., s:29
[13] İ.Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi,* a.g.e.,s:99
[14] Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu- Halkevleri,* a.g.e.,s:96-98

Cumhuriyet yönetimi toplumsal değişimi sağlamak amacıyla ihtiyaç duyduğu kültür kurumunu oluşturabilmek amacı ile batıda bu işlevi yerine getiren benzer kurumların inceletilmesi yoluna da gitmiştir. Bu amaçla seçilen öğrenciler Avrupa'ya eğitime gönderilmiş, dönüşlerinde de onların bilgilerinden yararlanılmıştır. Bu öğrencilerden biri de daha sonraki yıllarda Beden Terbiyesi Genel Müdürü olarak görev yapan Vildan Aşir Savaşır"dır. Çekoslavakya'daki halk eğitimi üzerine incelemelerde bulunan Savaşır, *"Sokol"* örgütlenmesi üzerine yapmış olduğu araştırmayı 1931 yılında Türk Ocağı binasında verdiği konferansta sunmuş, *"Sokol"* adı verilen kurumların yıl boyunca düzenli kültürel çalışmalar yaptığını, yılın belirli dönemlerinde "şenlikler" düzenlediğini de aktarmıştır. Savaşır, ülke çapında vilayetlerde dernek olarak örgütlenen bu kültür kurumlarının her kent ve kasabada lokalleri olduğunu da belirtmiştir. Savaşır, Aynı konferansta Sokol'ların kısa bir sürede halkın bir araya geldiği ve kaynaştığı "ulusal kültür merkezleri" düzeyine ulaştıkları bilgisini de vermiştir. Konferans sonrası bu örnekten yola çıkılarak Türkiye'de de benzer bir örgütlenme üzerine de tartışılmıştır.[15]

Nusret Kemal, Halkevlerinin yayın organı Ülkü Dergisi'nde çoğu çeviri olan "Halk Terbiyesi" başlığı altında dizi olarak yayınlanan yazılarında Meksika'da sayısı 7000'i bulan köylere ve ülkenin her yanına dağılmış "Casa Del Peuble" (halkın evi) denilen bir kurumdan söz etmektedir. Bu kurumlarda; köylüyü günlük yaşamından, üretkenliğinden koparmadan çağdaş yaşamın ve sağlık kurallarının uygulamalı eğitim olarak verilmekte olduğu, bu arada tiyatro'nun eğitsel ve eğlence amaçlı olarak yaygınlaştırıldığı belirtilmektedir. [16]

Yine batıdaki eğitim kurumları üzerine incelemeleri bulunan ve sonraki yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'da yapacak olan Reşat Şemsettin Sirer, çeşitli Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da halk eğitimi çalışmaları**,** bu çalışmaların devlet ile olan ilişkileri, devletin para ve organizasyon olarak bunlara katkıları, amaçları neler

[15] Füsun Üstel, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği:Türkocakları 1932-1931*, 3. Baskı Mart 2010, İstanbul, İletişim Yayınları.s:62
[16] (Köymen), Nusret Kemal. "Halk Terbiyesi", *Ülkü*, Ağustos1933 s:16-20

yapıldığı, Lehistan, Romanya, Bulgaristan, Sovyetler Birliği, Çekoslavakya, Almanya, İngiltere, İsveç, Danimarka, Avusturya, Belçika, gibi ülkeler örneklendirilerek anlatmaktadır. Bu kurumların halk eğitimi aracı olarak film, radyo, afiş ve resim kullandığını da belirtmektedir. [17]

Bu araştırmalar çerçevesinde Halkevlerinin kurumsal yapısı ve yürüteceği çalışmalar için yerli ve yabancı kurumsal örneklerden ve geleneklerden yararlanıldığı, Kuruma, ülke ve toplum gereksinimleri doğrultusunda ulusal bir nitelik verildiği anlaşılmaktadır.

3.1.2.2 Halkevlerininin Kültürel Hedefleri

Baltacıoğlu, halkevlerinin hedeflerini, Türkiye'nin bütün gençlerini bir arada yaşatarak ortak sorumluluk duygusunu aşılamak, *"kolektif neşe"*yi tattırmak, Türk rejimi doğrultusunda bir *"değer*" vermek, "*yürüyüş, musiki, tiyatro, edebiyat zevkleri"* aşılamak, "*insanlığı, bilimselliği ve tekniği"* öğretmek olarak belirtirken Halkevlerinin ne olduğunu da maddeler halinde açıklamaktadır;

1. Halkevleri, kayıtsız ve şartsız bütün halkı içine alabilecek olan en sıhhi ve en ahlaki kültür yuvalarıdır. Halkevleri hiç bir ev, mahalle ve herhangi bir sınıf ayrılığına meydan vermeyen milli bir genişlik taşırlar.
2. Halkevleri ilim, sanat ve teknik öğretime verdiği geniş yer ve önemle, gençliğin fikri ve ilmi teşekkülünü doğrudan doğruya etki eder. Halkevleri en canlı kültürü içine almak, tabiat kültür nevilerini hep birden toplamak kudretini taşırlar.
3. Halkevi yalnız öğreten, belleten müesseseler değil, yaşatan muhitlerdir. Bunlar halk için yaşama evleridir. Öyleyse milli karakterin gelişmesine de yararlar.
4. Halkevleri verdiği bilginin mahiyeti ve kültürün değeri bakımından Türk rejiminin ruhuna uygundur. Onun için gençliğin bu evler içinde bozulma imkan ve ihtimali yoktur.

[17] Reşat Şemsettin Sirer. *"*Garp Memleketlerinde Halk Terbiyesi*".Ülkü,* Mayıs 1933, s.295-298

5. Halkevleri her köyde bile bulunmaktan ibaret, geniş ve bütün iş teşkilatına malik olabilir.

Baltacıoğlu, Halkevlerinin bir üniversite olmadığını, müdavimleri, üyeleri ve organizasyonları ile böyle bir niteliğe de sahip olmadığını belirtmektedir. Halkevleri bir örgün eğitim kurumu da değildir. Şehir tiyatrosu, Şehir Konservatuarı gibi profesyonellerin çalışacağı bir yer de değildir. Halkevlerini gece dershaneleri, mesleki tekamül okulları, dispanser, çocuk bakımevleri, haline getirmek de yanlış olacaktır. Halkevleri okuldan sonra kültür adamlarının halkla birleştiği ve kaynaştığı bir yer, Halkevleri her şeyden önce *"kültürü yaşama yerleridir"* ve Halkevlerinin amacı öğretmekten öte yaşatmaktır. Halkevi milli musikinin, milli resmin ve tezyini(süsleme) sanatın ve milli yaşayışın evi olmalıdır. Tüm bu milli kültür tatları halkevinde tadılmalı ve oradan yayılmalıdır. Halkevleri en milli, en orjinal, en ideal yaşayış yeri olmalıdır.[18]

3.1.2.3 Halkevlerinin Kurumsal İşleyişi

Halkevlerinin kapıları CHP'ne yazılı olan ya da olmayan herkese açık bırakılmıştır. Bununla birlikte yönetim kurullarına üye olabilmek için CHP üyesi olma şartı aranmıştır. Halkevlerinin açılma, kurulma ve kontrol işleri parti yönetim kurullarının sorumluluğuna bırakılmıştır. Halkevleri, her yurttaşın istek ve kapasitesine göre çalışacağı bir etkinlik alanı bulabilmesi ve dönemin toplumsal gereksinimleri de göz önüne alınarak, dokuz şubeye ayrılmıştır. Bunlar; Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi Şubesidir.

a) Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi

Çevrenin genel bilgisini yükseltmeye yarayacak konularda sohbetler ve konferanslar düzenlenmesi, halk arasında yaşayan kelimelerin, terimlerin, eski millî

[18] İ.Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi, a.g.e.* s.30-33

masalların, atasözlerinin, araştırılıp toplanması, gelenek ve görenekleri incelemek, dergi çıkararak veya çıkarılmakta olan dergiler aracılığıyla belirtilen çalışmaları yayımlamak, gençler arasında yetenekli olanları desteklemek ve onların ilerlemeleri için gerekli çalışmaları yapmak bu şubenin görevleri arasındadır. Dil ve edebiyat şubesinin, edebiyatın çeşitli alanlarıyla ilgili çok sayıda konferans verdiği, çeşitli anma törenleri yaparak, edebiyat sohbetleri düzenlediği, hitabet, şiir, hikâye, piyes, kitap özetleme ve kompozisyon yarışmaları düzenlediği, dereceye girenlere para ve kitap gibi hediyeler vermiştir. Dereceye giren eserler halkevleri dergilerinde yayımlanmış, genç yetenekler teşvik edilmiş ve korunmuştur. Dil ve edebiyat şubeleri yazı dilinde kullanılan yabancı kökten sözlerin ifade ettiği kavramların yerine geçebilecek Türkçe kökten türeyen sözcükler bulup öneri şeklinde yayınlama, dile ait yazılar yazma ve Türkçe sevgisini yayma işlevini de üstlenmiştir. Ayrıca, halkevleri radyolar vasıtasıyla, dil kongrelerindeki tartışmaları canlı olarak halka dinlettirmiş, halkın dil bilincinin geliştirilmesine çalışılmıştır. Yine halkevleri dil komitelerince üç sene içinde (1932-1935) derlenen fişler Türk Dili Tetkik Cemiyeti tarafından incelenmiş, bunlardan 40.000 tanesi uygun bulunmuştur. Aynı zamanda Türk Dil Kurumuna halkevleri tarafından on bin kadar folklor derlemesi gönderilmiştir. Birçok halkevi üyesi köyleri dolaşarak halk dilinde yaşayan atasözlerini toplamış, bunlar yöredeki halkevi dergilerinde yayınlanarak kayıt altına alınmıştır. 1934'te çıkan Soyadı Kanunu için halka rehber olunmuş, soyadı koyma törenleri düzenlemiş, birçok vatandaşa da soyadı bulmuştur. Bu şubenin yaptığı en önemli görevlerden birinin dilinin bilinmediği bazı yörelerde Türkçe öğretme ve okuma-yazma kursları açması, Türkçe konuşma yarışmaları düzenlemesi olarak ifade edilmektedir. Mardin, Diyarbakır, Siirt, Adana, Mersin ve Gaziantep halkevlerinin bu konuda çok önemli çalışmaları olduğu belirtilmektedir. [19]

b) Güzel Sanatlar Şubesi

Musikî, resim heykeltıraşlık, mimarlık ve süsleme sanatları gibi alanlarda sanatçı ve amatörleri bir araya toplamak, genç yetenekleri korumak, halk için genel müzik

[19] Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, http://w3.balikesir.edu.tr/~mozsari/Halkevleri.htm#_Toc121732267, 18.03. 2013; CHP Halkevleri Örneği, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1938, s:10

akşamları düzenlemek, halkın musikî zevkini artırmak ve yükseltmek, mümkün olan yerlerde güzel sanatlar kursu açmak, halkın millî marşları ve şarkıları öğrenmesine yardım etmek, millî bayramlarda bu marş ve türkülerin milletçe bir ağızdan söylenmesini sağlamak, köylerde ve aşiretlerde söylenen millî türkülerin nota ve sözleriyle millî oyunların ahenk ve tarzını tespit etmek bu şubenin görevleri arasındadır. Şube, çalışmalarını resim, musikî, mimarî, heykeltıraşlık ve diğer Türk süsleme sanatları üzerinde yoğunlaştırmıştır. Yapılan müzik çalışmalarında amaç halk türkülerini batı tekniği ile işleyecek kompozitörler yetiştirmek, halkı çok sesli müziğe alıştırmaktır. Koro, bando, orkestra, radyo ve gramofon Halkevlerinin temel araçları olmuştur. Çalışan halkevlerine bando, orkestra ve diğer müzik çalışmaları için gerekli olan alet ve notalar sağlanmış, müzik çalışmaları için kılavuz kitaplar yayınlanmıştır. Halkevleri bandoları, müzik alanında yapılan yeniliklerin topluma ulaştırılmasında çok sesli müziğin toplum ile tanıştırılmasında önemli görevler yerine getirmişlerdir. Dünyanın en iyi bale öğretmenlerinin halkevlerinin konuk öğretmenleri olması sağlanmış, Türkiye'nin ilk bale gösterileri halkevlerinde sahneye konmuş, ülkenin ilk dansçıları, cumhuriyet döneminin yetenekli tiyatro sanatçıları halkevlerinin çatısı altında yetişmiştir. Türkiye'nin ilk baleti unvanına sahip Orhan Esenil, ünlü tiyatro ve sinema sanatçılarımızdan Münir Özkul, Renan Fosforoğlu, Sadri Alışık bu isimlerden bazılarıdır. Yine bu şube aracılığı ile temsil şubelerinin dekor, süsleme ve kostüm ihtiyaçları sağlanmış, resim atölyeleri, korolar, bandolar, konserler, halk sazları toplulukları kurulmuştur. Sergilerle Türk devriminin ruhunu aksettirecek etkinliklerde bulunulurken halkın sanat zevki yükseltilmek istenmiştir. Bu şubenin de en önemli görevi genç yetenekleri korumak ve yetiştirmektir. Profesyonel sanatçılar eşliğinde kurslar açılmış ve kursiyerlerin eserleri ile çevredeki amatör sanatçıların çalışmaları halkevlerinde açılan sergiler ve yarışmalar vasıtasıyla halka duyurulmuştur. Yine CHP'nin 1938-1943 yılları arasında düzenli olarak memleketin tanınmış ressamlarını ülkenin değişik yörelerine gönderilmiş, o yörenin güzellikleri tablolara aktarılmıştır. Yapılan resimler, başta Ankara Halkevi olmak üzere, değişik halkevlerinde sergilenmiş, böylece sanat aracılığı ile memleket sevgisi ve sanat zevki geliştirilmeye çalışılmıştır. [20]

[20] Nurcan Toksoy, *Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak Halkevleri*, Orion Yayınevi, Ankara s:51

d) Temsil Şubesi

Temsil şubesinin amacı, Halkevlerinde bir canlılık uyandırmak, kentlerin ve kasabaların tiyatro ihtiyacını gidermek, gençleri güzel ve serbest konuşturmaya alıştırmak, fikir, sanat, dil ve eğitimlerine yardımcı olmak, tiyatrocu olabilecek yeteneklerin, kendilerini göstermelerine olanak sağlamak, iyi hatip yetiştirmek, memleket vve cemiyet için faydalı telkinlerde bulunmak olarak belirlenmiştir. Tiyatro sanatına ilgi ve yeteneği olan kadın ve erkek üyelerden bir temsil grubunun oluşturulması, umumî idare heyetince tercih edilecek veya yeniden teklif ettirilecek piyesler temsil ettirmek te bu şubenin görevleri arasındadır. Halkevleri açılırken Ankara'da yapılan ilk törende, Ankara Halkevi'nde Behçet Kemâl Çağlar'ın *"Çoban"* piyesinin oynanmıştır. Halkevleri resmen açılmadan, halkevlerinde ilk oynanan piyes, Türk Tarih Tezi'ni ortaya koyan ve devrimlerin halka nasıl anlatılacağını gösteren *"Akın"* piyesi olmuştur. Bir halkevinde hazırlanan temsil, sadece o yöreyle sınırlı kalmayıp, çevre şehir, kasaba hatta köylere ulaştırılarak halkın ilgisine sunulmuştur. Halkevi temsil şubelerinin önemli görevlerinden biri de Türk kadınını sahneye çıkarmak, kadın sanatçılar yetiştirmek olmuştur. Seçilen piyeslerde devrimleri yayma ve çağdaş yaşamı özendirme ilkeleri aranmıştır. Bunlara ek olarak, Karagöz, Orta Oyunu gibi geleneksel Türk seyirlik oyunları halkevi sahnelerinde yeniden yaşam bulmuş ve yok olmaktan kurtarılmıştır. Bu şube çalışmalarının bir diğer önemli hizmetinin memleketin değişik merkezlerine birer tiyatro sahnesi kazandırması olduğu belirtilmektedir. Sinema işleri de temsil şubesinin görevleri arasında yer almış, Halkevi sinemaları için düzenli bir program hazırlanmış ve Halkevlerinde yetiştirici, eğitici filmler gösterilmiştir. [21]

e) Spor Şubesi

Bu şube ile Türk halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve ilgi uyandırmak, bu çalışmaları ulusal bir faaliyet haline getirmek amaçlanmıştır. Şube çalışmaları ile Türkiye'deki spor kuruluşlarının gelişme ve ilerlemesine yardım edilmiş, Kulüp bulunmayan yerlerde kulüp kurulması, gençlerin spor kulüplerine girmesi ve birer sporcu olarak yetişmesi teşvik edilmiştir. Vatandaşlara çağdaş sağlık bilinci

[21] Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, a.g.m.; CHP Halkevleri Öğreneği, a.g.e.,s:12

kazandırmak amacıyla ev ve oda jimnastikleri öğretmek, yer ve olanaklara göre bir veya iki yılda bir yerel jimnastik günleri düzenlemek, üç ya da dört yılda bir büyük jimnastik bayramları yapmak, yaya veya araçlı gezi ve yürüyüşler düzenlemek bu şubenin görevleri arasındadır. Bu ilkelere bağlı olarak halkevleri spora da önem vermiş halkın tamamının sporla ilgilenmesine çalışılmıştır. Senenin belirli günlerinde atletizm ve spor bayramları düzenlenmiş, amatör spor kulüpleri halkevleri himayesine alınmış, bölgesel ligler oluşturulmuş, başarılı kulüplere hediyeler verilmiştir. Bazı halkevleri spor salonları yapmış, bazıları ise bir stadyumun işletmesini üstlenmiş, buralarda uzman öğretmenlerin kontrolünde toplu sportif etkinliklerde bulunulmuştur. Bölgesel şartlara uygun spor faaliyetleri, ata sporu olarak bilinen güreş turnuvaları, çeşitli jimnastik hareketleri, boks, eskrim, judo, basketbol, voleybol, avcılık, bisiklet yarışları, toplu kültür-fizik hareketleri halkevinde rağbet gören sporlar arasında yer almıştır. [22]

f) Sosyal Yardım Şubesi

Çevrede yardıma muhtaç insanlar ve hastalarla ilgilenmek; mevcut hayır cemiyetlerinin faaliyetlerinde çalışmak; kreş, öğrenci yurtları, işçi tedavi yurtları gibi sosyal yardım kurumlarının çalışmalarını hızlandırmak; hapishanelerde bulunan muhtaçları gözetmek; yoksul öğrencilerin elbise, yemek ve barınmalarıyla ilgilenmek; tedaviye muhtaç hastaların tedavilerini sağlamak; köylerden gelen yoksulları şehir ve kasabalarda barındırmak; hasta olanların tedavilerini sağlamak ve işsizlerin iş bulmalarına aracılık etmek bu şubenin faaliyetleri arasındadır. Halkevleri bulunduğu bölgede yardıma muhtaç durumdakileri tespit ederek onlara gereken yardımları yapmış; şehir ve köylerde yoksul hastaların muayene ve tedavilerini sağlamış; ilkokul öğrencilerinin vücut ve diş muayeneleri yaptırmış; kimsesiz öğrenciler halkevi üyesi öğretmenler aracılığıyla belirlenmiş ve bu öğrencilere yiyecek, giyecek, kitap yardımı yapılmıştır. Halkevi üyesi doktorlar, kendilerine halkevi adına başvuran hastaları ücretsiz muayene etmiş; birçok halkevinde poliklinik açılmış, doktorların yoksul hastaları tedavi etmesi sağlanmıştır. Sosyal yardımlaşmanın önemini belirten konferanslar verilmiş, yapılan konferansların

[22] Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, a.g.m.; CHP Halkevleri Öğreneği, a.g.e.,s:13

metinleri broşürler halinde halka dağıtılmıştır. Bazı halkevlerinin sosyal yardım şubelerinin ise iş bulma kurumu gibi çalıştığı belirtilmektedir.

g) Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Bu şubenin amacı her türlü okuma-yazma ve yetiştirme hareketlerinin ilerlemesini sağlama ve himaye etme; okuma-yazma öğretmek, yabancı dil ve bilim dersleri verme, sanat öğretmek ve halkın günlük yaşam bilgilerini geliştirmek için kurslar açma ve özel kurumların açtığı kurslara yardım etmek olarak belirlenmiştir. Açılan kurslarda Türkçe okuma-yazma öğretilmiş ve yurttaşlık bilgisi dersleri verilmiştir. Hükümlüler için ilk ve ortaokulu bitirme ve beceri kursları açılmış, onların yeniden topluma kazandırılmasına çalışılmıştır. Ayrıca ihtiyaç duyulan yerlerde, şoförlük, motor, dikiş-nakış, tercümanlık gibi meslek edindirme kursları açılmıştır.[23]

h) Kütüphane ve Yayın Şubesi

Şube, millî kültürü besleyecek ve her kesim tarafından okunacak eserleri çoğaltmak için gerekli tedbirleri almak, okuyucuların artmasına sağlamak, partinin yayın işlerine yardımcı olacak şekilde çalışmak ile görevlendirilmiştir. Her halkevinin bulunduğu yerde bir kütüphane ve bir okuma odası açmak zorunlu kılınmıştır. Bu kütüphaneler CHP yayınlarıyla, bağışlarla, doğrudan satın alma yoluyla zenginleştirilmiştir. Kütüphanelere özel önem verilmiş, her halkevinde bir kütüphane yapılmış, şehrin değişik bölgelerine, köylere okuma odaları açılmış ve hapishanelere kitap hediye edilmiştir. Kütüphaneler bağışlar, parti merkezince gönderilen kitaplar ve halkevlerinin kendi olanakları ile sağladıkları kitaplar ile zenginleştirilmiştir. Halkevlerinin günümüze bıraktığı halkevleri yayınlarının bazıları, günlük pratik bilgileri içeren el kitapçıkları, bazıları da ise ciddî ve emek mahsulü bilimsel eserler şeklinde olmuştur. Ülkü dergisi başta olmak üzere birçok halkevi bulunduğu bölgede süreli yayın organı dergi yayın faaliyeti de yürütmüştür.[24]

[23] Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, a.g.m.; CHP Halkevleri Öğreneği, a.g.e.,s:16
[24] Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, a.g.m.; CHP Halkevleri Öğreneği, a.g.e.,s:17

ı) Köycülük Şubesi

Köylülerin sağlıklı, çağdaş- boyutta gelişme ve ilerlemesini sağlamak, köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve bağlılık duygularının kuvvetlenmesine çalışmak, çevre köylere geziler düzenlemek, köylüyü okutmaya çalışmak, hasta köylülerin şehir sağlık merkezlerinde muayene ve tedavilerini sağlamak, savaş malulü köylülerle şehit köylülerin aile ve yetimlerini koruma ve bunların kasabadaki resmî işlerini kolaylaştırmak bu şubelerin aslî görevleri olarak belirtilmektedir. Aralarında doktor, veteriner, öğretmen, mühendis vb. mesleklere sahip kişilerden kurulan halkevi köycüler komitesi civar köylere inceleme gezileri düzenlemiş, yeni planlar dahilinde modern köyler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bazı halkevleri civarda bulunan köyleri, "örnek köy" seçerek, bu köylerin her türlü sorunuyla ilgilenmiştir. Bu örnek köylerden biri, İzmir Halkevi'nin Karşıyaka'ya bağlı Örnek Köy'ü olmuştur. Bu köy için modern bir köy planı çizilmiş ve köyün kuruluşu ve gelişiminin bu plan dahilinde yapılması sağlanmıştır. Bu şubede, Halkevi köycülerinin hiçbir karşılık beklemeksizin köylerin bayındırlık, temizlik, sağlık ve ziraat işleri ile ilgilenmeleri, köylerde okuma odası açılması, dünyada olup bitenler hakkında köylünün bilgilendirilmeleri gibi etkinlikler ile etkili çalışmalar yürütülmüştür.[25]

j) Müze ve Sergi Şubesi

Halkevi müzesi ve sergiler grubu olmak üzere ikiye ayrılan bu şubede müze grubunun faaliyet alanı, çevredeki tarihî eser ve anıtların iyi korunması hususunda resmî makamları aydınlatmak, bulunulan yerde resmî müze varsa onları zenginleştirmek, yoksa bunların kurulmasına çalışmak, tarihî eserlerin ve üzerindeki yazıların fotoğraflarını almak, tarihsel değeri olan eski yazılar, ciltler, tezhipler, divanlar, minyatürler, çiniler, halılar ve nakışlar gibi millî kültür vesikalarıyla eski millî kıyafetler ve diğer millî etnografya vesikalarını toplamaya çalışarak mahallî müzelerin zenginleşmesini sağlamak olarak belirtilmektedir. Sergi Grubunun görevi ise çevrede ve memleketin diğer taraflarında bulunan sanatkârların eserlerinin teşhir edilmesini sağlamak, bu sanatçıların istedikleri eserleri sergiler açmak suretiyle halka tanıtmak olarak saptanmıştır. Başlangıçta Müze ve Sergi Şubesi olarak açılan bu

[25] Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, a.g.m.; CHP Halkevleri Öğreneği, a.g.e.,s:18

şube daha sonra, *Tarih ve Müze Şubesi* adı altında faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu şube ile tarihî geziler düzenlemiş, halkın tarih bilincini geliştirmeye çalışmıştır. Bir çok halkevi topladığı eserlerle kendi müzesini kurmuş, çevreden toplanan tarihî eserlerin şehirdeki devlet ve halkevi müzelerinde koruma altına alınması sağlanmıştır. Halkevlerinde müzeciliğe dair yapılan yayınlar da bu kurumların önemli çalışmaları arasında yer almıştır. Türk Tarih Kurumunun Anadolu'daki yardımcı kolları olarak çalışan bu şubeler yapılan tüm araştırma ve tetkikler raporlar halinde Türk Tarih Kurumuna göndermiştir. Bu kol aracılığı ile Türk Tarih Tezi'ni geniş kitlelere anlatmak için konferanslar düzenlenmiş, tarih arşivleri oluşturulmuş, bölgedeki tarihî eserleri toplamış ve gönderilen belgelerle Türk Tarih Kurumu'na önemli katkılarda bulunulmuştur.[26]

3.1.2.4. Şubelere Katılım ve İşleyiş

Üyelere eğitlim ve zevklerine göre en fazla beğendikleri bir şubeye yazılabilme şartı getirilmiştir. Üyeler ancak yazıldıkları şubede komite üyesi seçilebilmiş ve oy kullanabilmiştir. Bunun dışında üyeler başka iki şubede daha yardımcı üye olarak çalışabilmelerine olanak sağlanmıştır. Şubeler çalışma, şekil ve tarzlarına ve komite üyeleri arasındaki işbölümüne ilişkin özel programlarını kendileri yapabilse de bu programın işlevsellik kazanabilmesi için halkevlerinin yönetim kurullarının onayı gerekli kılınmıştır. Bir bölgede halkevi kurulmadan önce dokuz çalışma kolunun çalışmasını sağlayacak unsurlar ve bunların çalışmasına elverişli ortam, bütçe ve diğer maddi araçlar aranmıştır. Bu bölgede tüm kolların birden kurulmasına yetecek çalışma unsurları bulunmazsa en az üç kolun çalışmasını sağlanmak koşuluyla halkevleri açılmıştır. Öteki kolların ise olanak bulundukça tamamlanması beklenmiştir. Halkevlerinin binaları CHP yönetim kurullarınca bulunmuş, döşenmiş ve düzenlenmiştir. Halkevlerinin bütçeleri bulundukları bölgedeki bağlı oldukları parti yönetim kurullarınca saptanmış ve bu bütçe ile yönetilmişlerdir. Halkevi başkanları saptanan bütçelerin birer örneğini CHP genel sekreterliğine de göndermişlerdir. Binalar kollar için yeterli genişlikte olmazsa bazı kollar başka binalarda da çalışabilmişlerdir. Halkevi salonları parti prensiplerine aykırı olmamak

[26] Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, a.g.m.; CHP Halkevleri Öğreneği, a.g.e.,s:19

kaydıyla bütün ulusal derneklerin toplanması içinde açık tutulmuştur. Halkevlerinde satranç ve bilardo oynanmasına, masa tenisi ve salon jimnastiği için izin verilmiştir. Parti ve Halkevi üyeleri düğün ve nişan törenlerini halkevinde yapabilmiştir. Bu törenlerde rakı ve konyak dışındaki yerli içkilerde serbestlik var. Bu gecelerin dışında ise içki kullanımı yasaklanmıştır. Halkevlerinde en az ayda bir kez halk için programlı temsil şartı getirilmiş, konferans, konuşma ve müzik akşamları bundan ayrı tutulmuştur. Halkevi toplantı ve temsillerinde, cumhurbaşkanı, başbakan, İlin valisi ve bölgenin en büyük komutanı dışında üst düzey bürokratlar için protokol yeri de ayrılmamıştır. Halkevi yönetim kurulları, şube komitelerinin kendi aralarında seçeceği birer delegeden oluşturulmuştur. Bu delegeler kol başkanı da olabilmiş ve seçimleri iki yılda bir yenilenmiştir.

3.1.2.5. Halkodaları

Halkevleri'nin faaliyetlerine başlaması ile birlikte ülke genelinde yarattığı olumlu etki ile birlikte nüfusu az olan yerlerde de çalışacak birer kültür kurumu oluşturma ihtiyacı da duyulmuş, 1939'da toplanan CHP'nin 5. Büyük Kongresi'nde köylerde halk odası şeklinde yan şubeler açılmasına karar verilmiştir. Bina, bütçe ve katılacak üye bakımından bir halkevi açmaya olanak bulunmayan yerlerde de *"halkodaları"* kurulmuştur. Bir yerde Halkodası açılabilmesi için orada en az 50 üyenin kaydedilmiş olması ve bir toplantı salonu ile bir okuma odasının ve odayı idare edecek bütçenin bulunması gerekli kılınmıştır. Bağımsız bir okuma odası yok ise toplantı salonunun belirli bir kısmına kitaplık ve kitap koyarak aynı mekanın hem salon hem de okuma odası olarak kullanılması yoluna gidilmiştir. Halkodasında yapılması gereken işler şunlardır:

a) Temiz bir toplantı ve konuşma yeri olmak.

b) Bağlı olduğu parti teşkilatının uygun gördüğü gazete ve dergileri bulunduracak bir okuma merkezi haline gelmek.

c) Halkı ilgilendiren yararlı konular üzerinde konuşmaların yapılacağı bir merkez olmak.

d) Halkodalarında belirli günlerde halk türküleri söyletilmesi, çevrede saz şairleri varsa onların dinlenmesi, radyo varsa bundan yoksa gramofondan yararlanılması.

e) Karagöz ve kukla gibi oyunlardan ve bu odalar için yazılmış piyeslerden yararlanılması.

f) Yerli ürünlerden ve yerli mallardan sergi yapılması.

g) Güreş, cirit gibi oyunların, avcılık, binicilik gibi sporların teşvik edilmesi ve düzenlenmesi.

h) Ulusal bayramlar ve diğer törenlerin bütün olanaklardan yararlanarak coşkuyla kutlanması.

i) Bölgenin yoksul hastalarıyla ilgilenilmesi.

Halkodalarında okuma kültürü ve alışkanlığı oluşturmak adına belirli saatlerde açık bulundurulacağı, okuyucuların bu zaman dilimlerinde istediği kitabı okuyacağı belirtilmektedir. Bir kütüphane işlevi de gören Halkodalarında ödünç kitap alıp verme işlemleri yapılmış, okuma günleri de düzenlenmiştir. Halkodalarının açılışıyla birlikte bazı köylerde bulunan köy odaları da yeniden düzenlenmiş ve halk odası haline getirilmiştir. Toplantılar, konuşmalar, nişan ve düğün törenleri, kütüphane ve okuma işleri halkodalarının yapması gereken faaliyetleri arasında yer almıştır. Yapılan bu çalışmalar içinde türkülere ve milli oyunlara önemli yer verilmiş her bölge kendi özelliklerinden olan milli havaları ve oyunları canlandırmaya çalışmıştır. Horonlar, barlar, zeybek oyunları bunların başında yer almıştır. [27]

3.1.2.6. Halkevlerinin Yayın Çalışmaları ve Ülkü Dergisi

Halkevlerinin temel yayın organı niteliğinde olan *"Ülkü"* dergisinin yayınlanma nedeni olarak böyle bir düşünce dergisine olan gereksinim gösterilmektedir. Kapatılan Türkocakları'nın yayın organı olan *"Türk Yurdu"*nun yerini tutmak üzere

[27] Uluğ, İğdemir, "Halkevleri ve Halk Odaları", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara1970,s: 128; Nurcan Toksoy, a.g.e., s:144-153

yayınlanmaya başlamıştır. Bir diğer neden olarak da 1932'de yayımlanmaya başlayan *"Kadro Dergisi"*nin düşünce yaşamını tek başına temsil etmesinin önüne geçmek olduğu belirtilmektedir. "Ülkü" aydın kesime yönelik olarak çıkarılmış ve ülkenin aydın kafaları arasında bir ruh ve fikir birliği yaratması hedeflenmiştir. Türk aydınlarının duyduklarını, bildiklerini ve düşündüklerini diğer aydınlara paylaşabildikleri bir kürsü oluşturulmuştur. Ülkü dergisi yazarlarının üç grupta toplandığı görülmektedir. Birinci grup, ülkede cumhuriyet fikrini yerleştirmek amacıyla yola çıkan, Nusret Kemal Köymen, Recep Peker, Necip Ali Küçüka, reşit Galip, M. Fuat Köprülü, Şevket Aziz Kansu, Celal Sahir, İsmail Hakkı Tonguç, Behçet Kemal Çağlar, Fevziye Abdullah, Ahmet Adnan Saygun, Ömer Lütfi Berkan, Pertev Naili Boratav, Elif Naci, Niyazi Berkes gibi siyaset ve düşün yazarlarıdır. İkinci grup, köy öğretmenleri, mimar, mühendis, hukukçu, hekim, sanatçı, halk bilimi gibi alanlardan gelen profesyoneller ile tanınmış yazarlar ve umut vaat eden genç yeteneklerden oluşturmaktadır. Bunlar arasında Ahmet Hamdi Tanpınar, Yusuf Ziya Ortaç, Ceyhun Atuf Kansu, Mesut Cemil, Malik Aksel, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Enver Gökçe gibi isimlerden oluşmuştur. Üçüncü gruba giren yazarlar ise halkevleri, halkodaları aracılığı ile yazı yazan köy ve kasaba aydınları, halk ozanları ve genç sanatçılardan oluşmaktaydı.1933'te yayınlanmaya başlayan Ülkü Dergisi yayın hayatını 9 yıl sürdürmüştür. Halkevleri Ülkü Dergisi yanında yerel yayıncılığı 'da teşvik etmiş her Halkevi bulundukları bölgede dergi faaliyeti yürütmüştür. Bu yerel dergilerin sayısı ise 70'i bulmaktadır, 20 yıla yakın faaliyetlerini devam ettirdikten sonra 11 Ağustos 1951'de yayınlanan 5830 sayılı kanun ile Halkevleri birlikte yayın hayatlarına son verilmiştir.

3.1.2.7. Halkevlerinin Denetimi

Halkevi başkanları bağlı bulundukları il, ilçe ve nahiye parti yönetim kurulları tarafından seçilmiştir. Her Halkevi yönetim kurulu altı ayda bir genel sekreterliğe her kolun çalışmaları hakkında rapor göndermekle de sorumlu tutulmuştur. Halkevlerinde yayınlanan "Halkevleri Öğreneği"nde gösterilen ana yollarda çalışma birliğini bozacak derecede harekette bulunanlar, CHP programına ve hükümetine

karşı gelenler Halkevi başkanları tarafından yönetim kurulu kararı ve bağlı bulundukları parti yönetim kurulu yolu ile durumu genel sekreterliğe bütün ayrıntılarıyla bildirmek durumundadır. Parti genel sekreteri durumun önemine göre kararlar alıp, gelişmeleri genel yönetim kuruluna aktarmaktadır. Kurul gerekli cezayı saptayabilmek için incelemeyi derinleştirip, ceza göreceklerin savunmasını isteme yetkisine sahiptir. 1.3.1932 tarih ve 23 sayılı genelgede göz önünde tutulması gereken önemli maddeler:

Madde 3: Bütün halkevlerinde yalnız memlekette tanınmış belli arkadaşların iş ve ödev almaları ve diğer kapasiteli, yetişebilecek unsurların seyirci kalmaları olmaz… Eskiden tanınmış, yer almış ve değerleri beğenilmiş arkadaşlar yanında ve onlarla beraber yeni taze unsurları halkevlerinin yeni ödev alanında cemiyet için çalıştırmaya alıştırmak esaslı bir prensiptir.
Madde 6: Halkevlerinde üye yazılmasına ara verilmemelidir. Bu arada Halkevlerinin çalışmasını arttıracak ve kuvvetlendirecek vatandaşlar (bilginler, öğretmenler, işyarlar, doktorlar, avukatlar, artistler, fen adamları, sporcu gençler memleketin halini ve ihtiyacını bilenler ve bütün fikir unsurları vs) Halkevlerinin memlekete yapacağı hizmet noktasından uygun ve yumuşak izahlarla teşvik edilmelidir.
Madde 7: Açılan ve açılacak olan bütün halkevlerinin açılma töreninde verilen söylevler, okunan şiirler, müzik parçaları, yapılan gösteriler, alınan fotoğraflar Halkevi tarihinin başlangıç andacı olmak üzere belli ve düzgün dosyalarda saklanmalıdır.
Madde 8: Her halkevinin çalışması baştan sona kadar tutulmuş olmalıdır. Halkevi toplanmalarının gün ve tarihleri (her toplanmanın konu ve gündemi, her toplantıda kaç kişinin hazır bulunduğu belli bir deftere düzgün bir surette yazılır. Bu deftere "Halkevi Çalışma Defteri" adı verilir. Halkevlerinde verilen konferansların gösterilerin metinleri ve örnekleri, konuşulan şeylerin metinleri, notalar, fotoğraflar düzgün dosyalar halinde saklanır. Değerli fotoğraflardan albümler yapılır.

Halkodalarını, odaya kayıtlı üyelerin seçtikleri 3-7 kişilik bir idare heyeti yönetmiştir. Seçimler iki yılda bir yenilenmiştir. Halkodaları üyelerinin 10-15 kişilik gruplara ayrılarak halkodasına düşen görevleri ortaklaşa çalışmayla başarmaları ve

her üyenin halkodasının ödevleriyle ilgilenmesi esas tutulmuştur. CHP'nin yetki sınırları içinde ve denetiminde örgütlenen bu kurumlar partinin denetiminde çalışıyor. Parti örgütlenmesinin bulunmadığı bölgelerde ise teftiş görerek denetleniyorlar. 1940 yılında CHP tarafından yayınlanan bu konudaki teftiş talimatnamesindeki maddeler şöyle sıralanmıştır: [28]

a) *Konferans etkinlikleri yerinde midir? Bunlar bölgenin seviye ve ihtiyacına uygun düşüyor mu?*
b) *Halkevi dergi çıkarıyor mu? Derginin bölgede uyandırdığı ilgi ve sağladığı fayda nedir?*
c) *Güzel sanatların yayılması için ne gibi önlem alınmıştır?*
d) *Milli oyunlar ve türküler teşvik ediliyor mu?*
e) *Partinin belirlediği tiyatro repertuarı dışında piyes oynanıyor mu?*
f) *Hastalar için muayenehane kurulmuş ise düzenli ve faydalı işleyip işlemekte midir?*
g) *Kütüphanelerde, talimatnamenin konulmasının yasak ettiği kitapların bulunup bulunmakta mıdır ve eserler faydalandırılmakla birlikte iyi korunmakta mıdır?*
h) *Okuma odaları açılmışsa bunların işlemekte midir?"*[29]

Teftişte bir dikkat edilecek bir konu da halkevi dışındaki örgütlerin varlığı ve durumudur. Partiye bağlılığı kabul edilmiş "hükmi şahsiyetlerin" o bölgedeki durumları olarak belirtilmektedir.

[28] Uluğ İğdemir, "Halkevi ve Halkodaları".,a.g.e.,s:129
[29] CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi, Ankara, 1940,s:1-10

3.2 Halkevlerinde Yürütülen Sanat Çalışmaları

3.2.1. Halkevlerinde Sanata Bakış

Salihoğlu, Halkevlerinin ister adından yola çıkılsın, İster Atatürk'ün onları ne amaçla kurduğundan, dönüp dolaşıp *"ulusal sanata"* dolayısıyla da *"ulusal ülkü ekseninde bilinçlenmeye"* varıldığını belirtmektedir.[30]

Halkevlerinde sanat, ulusal değerlerle birlikte algılanmakta, batı sanatı, tiyatrosu, müziği, resmi, sineması ile evrensel olarak kabul edilmektedir. Türk sanatı ise, öz kültürümüzden yola çıkılarak batı sanatı formları ile işlenmelidir. Evrensel sanata bu yolla ulaşılabilecektir. Halkevlerinde, bu bakış açısı doğrultusunda ulusal sanat, dolayısıyla da ulusal kültür kaynakları ile bilinçlenmeye dönük adımlar atılabilecektir. Kansu, *"ulusal sanat"* davasının *"ulusal düşünüş"* çerçevesinde ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yol ve yöntemi ise ulusal yaşamı her işin ve düşüncenin çıkış kaynağı yapmaktır. Bu ise ancak halkın yaşamına girmek, ondaki maddi ve manevi değerleri birbirinden ayırmadan ele almak ve toplu yaşayışın nabzını tutmakla mümkün olacaktır. Kansu Halkevlerinde gözlemlediği, katıldığı sanat çalışmaları hakkındaki deneyimlerini şöyle aktarmaktadır:

"*Benim gençliğim Halkevlerinin havasında yoğruldu. İlk basılı yazılarımdan biri Sinop Halkevi dergisi olan* ***"Dranas"****ta çıktı. Birçok dergiyi okur, yazı yazma ateşi ile tutuşurdum. İlk yazılarımdan birini "Dranas" dergisine yolladım. Orada yayınlandığını görünce günlerce mutluluktan uçayazdım. Sonra Halkevlerinin ana dergisi* ***"Ülkü"****'de şiirlerim, yazılarım çıktı. Halkevleri benim şiir ve yazı yaşantımın okulu oldular. Üniversite yıllarında, İstanbul Eminönü Halkevinde çalıştım. Dil Tarih ve Edebiyat koluna üye idim. Bu Halkevinin çok zengin bir kitaplığı vardı. Ondan yararlandım.* ***"Folklor ve Edebiyat", "İstanbul Masalları", "Türk Halk Kitapları"*** *Eminönünü Halkevinin yayınladığı ve yoluma ışık tutmuş olan kitaplardandır. Kırşehir İlinde Şemsi Yastiman'ın yanık bağlamasını dinledim. Ahi Evran'dan gelme halk geleneğini Kırşehir Halkevinde toplanan terzi, berber, kunduracı halk çocuklarının davranışlarında yaşadım. Afyon Halkevinde o güzelim Afyon*

[30] Mehmet Salihoğlu, "Ulusal Edebiyatımızda Halkevleri'nin Yeri", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara1970.s:169

türkülerini yerli seslerden, yerli sazlardan öğrendim. ***"Taşpınar"*** *diye güzel bir dergi çıkardı Afyon'da. Orada birçok şiirler yayınladım. Anadolu'nun Atatürkçü kültür kervanına bir Türkmen sevinciyle katıldım. İlk halk konuşmalarımdan birini de Afyon Halkevinde yaptım... En güzel günlerim ve gecelerim bir üniversite genci olarak Kadıköy Halkevinde geçti. Kitaplığında, konserlerinde, resim sergilerinde sanat ve bilgi besinlerimi aldım. Bu Halkevi'nin gönüllülerden oluşma bir* ***"Yaylı sazlar orkestrası"*** *vardı. Atatürk Devriminin müzik doğrultusu çok sesli müzikti. Onu da Halkevlerinin çatısı altında dinledik. Kulaklarımdan beynime çok sesli müziğin yaratıcı ırmağı aktı… Hepimizin eğitiminde, dünya görüşümüzün oluşmasında, halka bakışımızda bu okullar devrimci işlevler gördüler. Aşağı yukarı bizim kuşağın gerçek üniversitesi, bu Anadolu halk üniversiteleri, Halkevleri oldular.* [31]

Kansu, Halkevleri'nde bir kapının geniş halk bilgisi çalışmalarına, araştırmalarına açılırken diğer bir kapının gündelik yaşamın çağdaş gereklerine, çağdaş uygulamalarına açıldığını da vurgulamaktadır. Davul, zurna ve bağlama ile batılı keman yan yana yaşayabilir ama Halkevlerinde "ud" çalgısına yer yok olur. Halkevleri'nin bir odasından halk türküleri taşarken, yan odadan Mozart'ın sesi duyulur; ama hiçbir odadan gazel sesi duyulamaz. *"Türkü halk demektir, Mozart evrensel uygarlığın uzantısıdır, gazel ise Osmanlı'dır."*[32]

Halil Bedii (Yönetken), Halkevleri yayın organı Ülkü dergisinde opera konusunda görüşlerini dile getirmektedir. Operanın memleketimizde halka, batı musikisinin ne olduğu ve garp musiki tekniğinin ifade gücü konusunda eğitici bir rol oynayacağını da belirtmektedir. Halkın opera ile musikinin drama nasıl tercüman olduğunu, orkestranın olaya nasıl eşlik ettiğini, çok yakından görecek ve duyacağını belirtmektedir."[33]

Halkevlerinde yürütülen sanat faaliyetleri belirlenen bakış açıları doğrultusunda işe koşulmaktadır. Ulusal bilinç, batı sanatı ve tekniği ile iç içe geçmiş bir şekilde

---

[31] Ceyhun Atıf Kansu, "Halkevlerinin Kaynağı", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1970, s:86
[32] Ceyhun Atıf Kansu, "Kemalizm'in Halk Okulları", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1970, s. 182
[33] Halil Bedi, "Halk Terbiyesi ve Operalar" *Ülkü,* 15 Mayıs 1934 cilt 3, s:45

düşünülmektedir. Sanat etkinlikleri, Cumhuriyet ve ulusal değerlerin işlendiği, ulusal ezgilerden, folklor çalışmalarından, geleneksel sanatlardan oluşmuştur.

Şapolyo, Halkevlerinin kuruluşu ile birlikte başlayan temsil etkinliklerini dile getirdiği anısında yapılan etkinliklerin içeriği hakkında da bilgi aktarmaktadır:

"... Halkevleri salonları dolup taşıyordu. Temsillerimize her zaman Atatürk geliyordu. Bütün temsiller milli hayatımızı gösteriyordu. Akın Piyesi, Mavi Yıldırım, Önder, Çoban piyesleri halka gösteriliyordu... Halkı her zaman yabancı kültürlerin propagandalarından koruyorduk. Atatürk'ün Ankara'ya geliş törenini hazırlamıştık. Anakara'yı yerinden oynatmıştık. Atatürk bugünden çok memnun olmuştu. Gericiliğe karşı yapılan mitingleri hep biz hazırlar, biz konuşurduk. Hele halkoyunlarını Halkevlerine sokmamız halkı bize bağladı. Halkevleri kelime derleme seferberliğimiz Ata'yı çok memnun etmişti. Geçlerden hatipler, artistler yetişti. Devlet tiyatrolarının ilk artistleri Halkevlerinden idi."[34]

3.2.2. Halkevlerinde Tiyatro

Halkevlerindeki tiyatro etkinliklerinin amacı profesyonel aktör yetiştirmek değil, üyelerine tiyatro eğitimi vermek ve tiyatro kültürünü aşılamak olarak belirlenmiştir. Görevi konservatuarlar ya da tiyatro okulları gibi uzman aktörler yetiştirmek olmayan bu kurumda tiyatro sosyal ve kültürel yaşama dönük olarak eğitim amaçlıdır. Halkevleri bir piyesin temsilinden önce oyuncuların sanatsal oluşumunu göz önünde bulundurmalıdır. Buradaki temel amaç psikolojik yoğrulmadır. Halkevleri sahnede yalnızca başaranları değil başaramayanları da tutmak, onların sanatsal kişiliklerini geliştirmekle de sorumludur. Çünkü halkevlerinde tiyatro seçkinlerin ya da olgunların değil "toyların" emekleme ve çabalama alanıydı. Bu nedenle de piyeslerin başarısından önce oyuncuların cesaretini, teşebbüsünü, yaratıcılığını desteklemek gereklidir.[35]

[34] Enver Behnan Şopolyo, "Atatürk ve Halkevleri", a.g.e., s. 69
[35] İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*,1. Baskı, CHP Halkevleri Bürosu Kılavuz Kitaplar:29 Ankara1950, s. 126

Halkevlerinde yalnızca tiyatro etkinliklerine katılanlar değil, bu etkinlikleri izleyenler de düşünsel estetik ve izlencede uyulması gereken kurallar yönünden eğitilmektedir. Bu kurallar "Halkevleri Temsil Kolları için Kılavuz" adlı broşür ile izleyicilere bildirilmektedir:

" 1. Temsillere tam ilan edilen saatte başlanır.
2. Bu saati geçiren seyirciler asla salona alınmaz. Ancak perde arasında salona girebilirler.
3.Temsil sırasında konuşmak, gürültü etmek, fındık, fıstık yemek gibi, oyunu sekteye uğratacak hallerin önüne geçmek için gerekli önlemler alınır."[36]

Alper, Halkevlerinin çağın kabul ettiği tiyatroyu aldığını fakat ona layık bir izleyici kitlesi hazırlamanın ancak izleyiciye bu sanatı öğretmekle mümkün olacağı ve halkevlerinin görevlerinden birisinin de bu olduğunu belirtmektedir.[37]

Baltacıoğlu, diksiyon (söylem) deklamasyon (jest, mimik ve poz) ve aksiyonda (eylem) milli olunması gerektiğini belirtirken Türk halkının kendi milli tiyatrosuna, kendi aksiyon, deklemasyon anlayışını taşıyan tiyatrosuna tarihinde yer verdiğini belirterek bu tiyatro sanatlarını karagöz, ortaoyunu, köy sohbet oyunu, tuluat ve meddah olarak açıklamaktadır.[38]

Oyunların seçimi konusunda Halkevlerinde yerli yapıtlar ve uyarlanmış oyunlar yeğlenmiş, çeviri oyunlarda ise klasiklere şans tanınmıştır. Uyarlama oyunların toplumun bünyesine uymasının zorluğu dile getirilmiş, yabancı oyunlara toplumsal uyum açısından mesafeli yaklaşılmıştır. Temel amaçlardan biri de kendi insanımızın, kendi toplumumuzun ruhunu anlayabilen, kendi gerçeklerimizi yansıtan oyunlar yazılması ve bunu yazacak oyun yazarlarının yetişmesidir.[39]

Türk edebiyatının günümüz kuşakları tarafından da iyi bilinen yazarları arasında yer alan Reşat Nuri Güntekin, Halkevlerindeki tiyatro çalışmaları ile ilgili verdiği

[36] CHP Halkevleri, *Temsil Kolları İçin Klavuz*, Ankara 1945, s. 12
[37] Mehmet Alper, "Halkevi Amatörleriyle Hasbihal" , İnan Dergisi, Sayı:11, Trabzon 1944, s:.29
[38] İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*, age, s. 129
[39] İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*,a.g.e., s:129

konferansta sahnenin bir idarecisi ve bir de rejisörü olması gerektiğini, mümkün olan yerlerde bu görevlerin bir kişide toplanabileceğini belirtmektedir. Amatörlerin bulunduğu bir çalışmada oyun önce baştan sona okunmalı, oyunun ruhu ve amacı açıklanmalıdır. Her rol sahibine kendi rolünden önceki replikler de yazılmış olarak verilmelidir. Eser tüm rol sahiplerinin kendi rollerini okumaları biçiminde baştan sona bir kez daha okunmalı, oyuna ve rollere ait bilgiler verilmelidir. Bu ikinci okumada oyuncaların sahnede duracağı, oturacağı, girip çıkacağı yerlerde olmalarında yarar vardır. Oyuncular her zaman kendi rollerini kendileri hazırlayıp ezberlemelidir.[40]

Güntekin, sahneye koyucunun (yönetmen) provalarda deyiş ve söyleyiş biçimine birinci derecede önem vermesi gerektiğini, oyunculardan sadelik istenmesi gerektiğini, Halkevlerinin oyun üslubunda ilkenin, Türkçeye hakkını ve uyumunu vermek, sözcük ve düşüncenin jest, mimik ve tavır arasındaki doğal uyumuna özen göstermek ve her türlü aşırılık ve abartıdan uzak durarak tiyatromuzun kötü geleneklerine karşı koyması gerektiğini de belirtmektedir. [41]

Halkevlerinde tiyatro konusuyla ilgili Ülkü dergisinde de oldukça kapsamlı yazılar kaleme alınmış, Bu dergi yanında Halkevleri tarafından *"Halkevleri Temsil Kolları İçin Kılavuz"*, *"Sahne", "Tiyatroda Makyaj"* gibi yardımcı kitaplar da yayınlanmıştır. Ankara, İzmir ve İstanbul halkevlerinde tiyatro eğitimi için kurslar açılmış, farklı branş öğretmenleri ile "diksiyon" ve "eskrim" gibi oyunculuğa ilişkin dersler bir program çerçevesinde verilmiştir. Her Halkevi binasında bir tiyatro sahnesinin bulunması zorunlu kılınmış, henüz binaları bulunmayan halkevleri için ise oyunların açık havada oynanması sağlanmış, köylerde *"açık hava temsilleri"* verilmiştir. Karadağ, halkevlerinde göstermeci biçim örnekleri açısından dramatik köy seyirlik oyunlarından yararlanıldığını belirtmektedir. [42]

[40] İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*,a.g.e., s:.139
[41] İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*,a.g.e., s:140
[42] İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*,a.g.e., s:194

Halkevlerinde tiyatro kolu üyelerine bilgilerini arttırabilmek amacıyla yurtiçinden ve yurtdışından tanınmış tiyatro adamlarına seminerler de verdirilmiştir. Ankara Halkevindeki İngiliz kültür heyetinden Mr B.C. Buckler'in *"Shakespeare"* konulu konferansı, Lord Dön Sany'nin *"Tiyatro Yazma Tekniği"* konulu konferansı, Fransız tiyatro yönetmeni Jacques Copeu'nin *"Muharrir ve Aktör"* ve *"Mizansen Prensipleri"* konferansı bu örneklerden bir kaçıdır. [43]

Halkevlerinde, geleneksel gösteri sanatlarımızdan "*karagöz"* ve *"kukla"* gibi sanat etkinlikleri de canlandırılmaya ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Baltacıoğlu, Dünya tiyatrosunda devrim denebilecek değişiklikler yapan tiyatro kuramcıları ve uygulayıcılarının yaptıkları şey, bilmeyerek tiyatroda sürrealizmin şaheseri olarak yorumladığı köy seyirlik oyunlarına, orta oyununa yaklaşmaktan ibarettir. Yerli olan bu sanatların geliştirilmesi ve çağdaşlaşması gerekmektedir. Sovyetler Birliğinin sosyalist rejime ilişkin temalar ile oluşmuş karagöz fasıllarından yararlandığını belirten Baltacıoğlu, Bolşevik Tiyatrosunun gidemediği yerlere Karagöz'ün gittiğini, Oysa Karagöz'ün sürrealist tekniğiyle, tiplemeleri ile bize ait olduğunu ve ondan halkın eğitimi için yararlanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Baltacıoğlu, Halkevlerinde yürütülecek karagöz çalışmalarına ilişkin önerilerini de maddeler halinde açıklamaktadır:

1. Karagöz fasılları yazdırmak: *Önce temaları tespit edilecek. İşte bir kaç misal; köy işleri, bataklık, dil, softalık, demokrasi, kirli sular, ormanlar, DDT. Bunlar üzerine karagöz piyesi yazabilecek kimseler var... Yazabileceklerden bir kaçının adı;* ***Ercüment Ekrem Talu, Burhan Felek, Cemal Refik.***

2. ***Karagöz suretleri yaptırmak:*** *Deve derisinden ve mukavvadan yapılacak olan bu karagöz suretleri bütün halkevlerine, halkodalarına parasız gönderilir.*

3. ***Karagöz takımı:*** *Taşralardaki amatörlerin çoğu bir karagöz perdesi nasıl kurulur bilmezler. Perde, mum çanağı değnekler, düdük hepsi birden hazırlanıp halkevlerine gönderilir.*

[43] Nurhan Karadağ, *Halkevlerinde Tiyatro Çalışmaları1932-51*, s:195

4. Karagöz oynatmak isteyen amatörleri Ankara'ya toplayıp onlara ders vermek...'[44]

3.2.3. Halkevlerinde Dans

Baltacıoğlu, dansın, sosyal evrim sonunda laikleşmiş bir dini törenden başka bir şey olmadığını belirtmektedir. Dans bütün bu evrimi boyunca bu merkeze bağlı olan sosyal doğasını saklamaktadır. Dansın amacı kişisel hazların, şehvetin değil kollektif gereksinimlerin doyumudur. Bütün ulusal danslar da kollektif merkezli ve görevlidir. Tango gibi danslar Freud gibi psikologların anlayışına göre cinsel merkezli şeylerdir ve kısmen de olsa cinsel doyuma yararlar. Bu dansların görevi kişisel hazları doyurmaktır. Halkevlerine konu olan danslar ise ulusal olmayan danslara karşı kapısını kapamalıdır. Çünkü halkevleri dans evleri olmayıp kültür evleridir. Bir diğer önemli konu da Halkevlerinin, ulusal dansörleri toplamakla kalmayıp modern Türk şehirlerine ve kasabalarına tanıtmasıdır. Ona göre bu bir devrim borcudur. Yapılacak şey dinde, dilde ve ahlakta olduğu gibi dansta da milliyeti bulmaktır. Bunun için yapılması gerekenler ise; En ilkellerinden en ilerilerine dek, bütün dans şekillerini saptamak, milli dans geleneklerini türlü dans şekillerinde deneyerek örflerini bulup çıkarmak, bu gelenekleri tutmak koşuluyla yeni teknik gereklere uyarlayarak milli dans türleri elde etmek, yeni milli dans taslaklarını önce Ankara Halkevinde incelemek, sürekli montajlar, provalar yapmak, bu yenilikler üzerinde psikolojik anketler yaparak kolektif ruhu öğrenmek, başarılı eserleri bütün Halkevlerine yaymak, bu milli dansların balo ve müsamerelerde oynanmasını sağlamak, zamanla ferdi orjinal danslar yerine milli orjinal dansları koymak olarak açıklanmaktadır.[45]

2.3. Halkevlerinde Resim

Baltacıoğlu, Halkevlerinde milli resim konusuna değinirken, yaratma eyleminde orjinal soydan gelen dört eleman bulacağımızdan söz etmektedir. Bunlar orjinal formlar, orjinal renkler, orjinal kompozisyonlar ve orjinal bir tekniktir. Sorun Türk

[44] İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi, a.g.e.*, s: 135
[45] İsmayil, Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*, a.g.e. s:49

resim gelenekleri arasında sabit kalanları yani geleneği bulmaktır. Bunun için de minyatür, masal, efsane ve kahve resimleri gibi en eskiden en yeniye kadar halk ressamlarının eserlerinin incelenmesi gerekmektedir.[46]

Halkevlerinde diğer sanat alanlarında olduğu gibi resimde de geleneksel olandan hareket ederek yöresel ve ulusal değerlerimizin işlenilmesi tasarlanmıştır. Ressamlardan yalnızca halk konularından ayrılmamaları ya da halk ressamlarına öykünmeleri istenmemekte, onları geliştirerek, işledikleri Türk motiflerini evrenselliğe ulaştırmaları da talep edilmektedir. Üslup Türk olmalı, anlatımda ise evrenselliğe ulaşılmalıdır. Halkevlerinde resim faaliyetinin amacı, halk resimlerini toplamak, halk ressamlarını korumak, milli resim yaratmayı teşvik etmek, bu amaçla sergiler açmak, armağanlar vermektir. Halkevlerindeki sanat faaliyetleri içinde resim ve fotoğraf çalışmalarına büyük önem verilmektedir. Hazırlanan broşürde, memleketin birçok köşesindeki genç yetenekleri geliştirmek, sanatsal zevk ve sanat anlayışını memleket ölçüsünde yaymak, sanatı elit bir kesime ait olmaktan çıkararak halka götürmek ve onun gelişimi için gereksinim duyduğu şeyleri hazırlamak halkevlerinin en büyük amaçlarından biri olarak belirtilmektedir. Bu amaçla her halkevinde düzenlenen sergilerde derece alan eserler Ankara'da yapılan yıllık sergiye gönderilmekte ve orada yeniden değerlendirilmektedir.[47]

Ankara Halkevi resim atölyesi halka, memurlara, amatörlere açık tutulmaktadır. Bu atölyede resme ilgi duyan üyelere canlı model üzerinden etütler de yaptırılmaktadır. Güzel Sanatlar akademisi mezunu ve Avrupa'da eğitim görmüş kişilerden oluşan resim öğretmenleri haftada dört gün öğrencilere düzenli resim dersleri vermektedir. Resim ve heykel bölümünde öğretmenler tarafından beğenilen çalışmalar daha sonra da bu atölyede sergilenmektedir. Halkevleri kendisine bağlı olarak çalışan sanatçı üyelere maddi ve manevi yardımda da bulunmaktadır. Sanatseverlere yapacakları resim çalışmaları için resim malzemeleri de sağlanmaktadır.[48]

---

[46] İsmayil, Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi,* a.g.e.,s:151
[47] CHP. Halkevleri ve Halkodaları, 1943, Ankara 1944, s. 7
[48] Ankara Halkevi Yayın Organı, *Ankara Halkevleri Faaliyet Raporu,* 1937-1938 Ankara, s.124

3.3. Halkevlerinde Müzik Eğitimine Yaklaşım

3.3.1. Cumhuriyet Öncesinde Müzik

Bahadır, Osmanlı'nın kuruluş dönemindeki müzik kaynaklarının önemli bir bölümünün İslam dünyasındaki müzik geleneğine bağlı olduğunu dile getirmektedir. Diğer yandan gerek Osmanlı müziği gerek İslam Dünyası müziğinin etkilendiği eski Türk, İran, Yunan kaynakları da bulunmaktadır. Aristo, bilimlerin sınıflandırılmasında aritmetik, geometri, astronomi ve müziği temel almış, İslam dünyası da Gazali'ye kadar bu görüşten etkilenmiştir. Müziğe *"ölçü"* kavramının girişinin Eski Yunan etkisi ile oluştuğu belirtilmektedir. Farabi'nin çalışmaları ile müzik kurallarının belirlenmesinde önemli adımlar atılmış, İbni Sina', Sabit bin Kura, Ebul Vefa'nın da eserlerinde müzik ve çalgılar ile ilgili bilgilere yer verdiği görülmektedir.[49]

İslam düşünce dünyasında Gazali'nin etkisi ile müziğin icrasının dine uygun olup olmadığı meselesi sonraki yüzyıllarda tartışıla gelen konulardan birini oluşturmuştur. Bu tartışmalar sonucu Osmanlı medreselerinde müziğe yer verilmemiştir. Osmanlı tarihinde müzik ile ilgili eserlerin en az olduğu dönemin Fatih'in ölümü ile 17. yüzyılın başı arasındaki yaklaşık 150 yıllık bir dönem olduğu bu dönemde müzik ile ilgili çok az eser yayınlandığını, yayınlanan eserlerin, birçoğunun ise müziğin reddine dönük açıklamalardan oluştuğun belirtilmektedir. Osmanlılarda başlıca müzik ortamlarını 19. yüzyıla kadar saray, Mevlevihaneler ve bazı konaklar oluşturmuş, batı müziğinin ilk etkileri de Saray çevresinde başlamıştır. Mevlevihanelerde de müzik ile ilgili dini baskı ve yasaklamaların olmaması nedeni ile buralarda da klasik müzik gelişme göstermiştir. Osmanlı da 17. yüzyıla kadar müzikte nota kullanılmamış, müzisyenler şarkılarını hocalarından dinleyerek öğrenip icra etmişlerdir. Osmanlıda 1650'de ilk defa saray müzikçisi Ali Ufki'

[49] Osman Bahadır, "Osmanlılarda Müzik" Cumhuriyet Bilim ve Teknoloji Dergisi, 11 Ekim 2013 Sayı1386,s:12

eserlerini Avrupa "porte" notası ile yazmıştır. Ali Ufki'den sonra 17. yüzyılın sonunda Dimitri Kantemiroğlu ve Nayi Osman Dede harf notası sistemi ile eserlerini kayda geçirmişlerdir. 19. yüzyılın başlarında Ermeni asıllı müzisyen Hamparsum Limonciyan, 3. Selim'in isteği ve desteği doğrultusunda Hamparsum notasını geliştirmiş, bu nota sistemi sayesinde batı notasının yaygınlaşmasına kadar birçok beste unutulmaktan kurtulmuştur. Batı nota sisteminin Osmanlıda başlamasının başlıca nedeni olarak batı kültürünün etkisini artırmasıdır. 1826'da 2. Mahmut Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdıktan sonra mehterhaneyi de kapatarak onun yerine "Mızıka-i Hümayun" adlı bir askeri müzik kurumu oluşturmuştur. Özellikle bu kurum üzerinden batı müziğinin etkisi ile armoniye yer verilmeye başlanması, Avrupa tekniğinin Osmanlı müziğine girişini kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Mızıka'i Humayun'un kurucusu olan "Giuseppe Donizetti" askeri bandonun repertuarını genişletmiş öğrenmesi kolay hafif parçalarla bando müziğinin yayılmasını sağlamıştır.

III. Selim, opera izleyen ilk Osmanlı Padişahı olmuştur. 1797'de yabancı bir topluluk tarafından padişah huzurunda ilk kez bir opera sahnelenmiş, Mızıka-i Hümayun'un kurulması ile müzikte batı etkisi güçlenmiş ve saray dışına yayılan bir seyir izlemiştir. Operalar, operetler, müzikli oyunlar, o dönemde kurulan tiyatrolarda da sahnelenmeye başlamıştır. 1870'li yıllara kadar açık olan Naum Tiyatrosu, Verdi'nin, Donizetti'nin ve diğer ünlü bestecilerin eserlerini sahnelemiştir. Bu tiyatroya Abdülmecit'te ilgi göstermiş ve desteklemiştir. Ünlü besteci Franz Listz, sadrazam Mustafa Reşit Paşa'nın daveti üzerine 1847'de İstanbul'a gelmiş ve sarayda Avusturya Sefareti'nde ve Fransız Sefiri'nin Büyükdere'deki yazlık köşkünde üç konser vermiştir. Almanya, İtalya, Rusya ve Polonya'dan gelen çeşitli orkestralar ve bandolarda bu yıllarda İstanbul'da konserler vermiştir.

Batı müziğinin sarayda etki yaratmaya başladığı yıllarda, Hamamizade İsmail Dede Efendi gibi Klasik Türk Müziğinin büyük ustaları da sarayda bulunuyordu. 2. Mahmut batı müziğine klasik Türk müziğine de ilgi duyuyordu. Bu yıllarda klasik Türk Müziğini çok sesli hale getirme çabaları da başlamış ve 19. yüzyılın ikinci yarısında yaygınlaşmıştır. II. Meşrutiyet döneminde müzik artık, Saray ve

Mevlevihane'den çıkmış, daha geniş bir toplumsal kesime yayılmaya başlamıştı. Konser salonlarının sayısı çoğalmış, ayrıca *"fonograf"* ve *"gramofonun"* yaygınlaşması ile müzik, seçkinlere özgü bir etkinlik olmaktan çıkmıştır. Ayrıca senfonik orkestra müziğinden klasik şarkılara, ya da hafif müziğe kadar, her tür müzik dinleyicisinin kendi kitleleri oluşmuştu. Artık orta dereceli okullarda, meslek okullarında, yabancı özel okullarda, Batı müziği ve Türk Müziği ders olarak okutulmaktaydı. [50]

Batılılaşma çabalarına yönelik olarak ilk Türkçe librettolu eserler, 19. yüzyılın sonunda Türk besteciler tarafından yazılmaya başlanmıştır. Ahmet Adnan Saygun'un ilk hocası olan İsmail Zühdü Bey, Abdülhak Hamid'in *"Tezer"* adlı romanından bir libretto yazmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Ali Haydar Bey adlı bir mızıka subayı tarafından "Pembe Kız" adlı bir operet yazılmış ve bu operetin melodilerini Saygun'un bir diğer hocası Macar Tevfik Bey çok sesliliğe dönüştürmüştür. Bu dönemde Türk müziğini Batı müziği ile sentezlemek isteyen en önemli ve ilk isim olarak Dikran Çuhacıyan'dan bahsedilmektedir. Bestelediği eserlerde Türk makamları ve çeşitli geleneksel öğelerden yararlanmış, bunları batı müzik tekniği ile birleştirerek bir sentez kurmaya çalışmıştır. 1918'de "Kenan Çobanları" ve Şaban adlı iki opera bestelenmiş, Kenan Çobanları Türkiye'de Türkçe olarak sahneye konan ilk opera unvanını almıştır. "Şaban" adlı opera ise aynı yıl Viyana'da sahnelenmiştir. Şaban Operası da yurtdışında sahnelenen ilk Türk operası ünvanını almıştır. [51]

Akkaş, Osmanlı döneminde Türk Müziği'nin izlediği seyri, üç evreye ayırmaktadır:

1. *Evre: (1299-1525) Türk müziği ile Avrupa müziği arasında anlamlı bir etkileşimin söz konusu olmadığı dönemdir.*
2. *Evre: (1526-1825) Avrupa Müziği'nin Türk Müziğinden etkilendiği dönem.*

[50] Osman Bahadır, "Osmanlılarda Müzik", a.g.e.,s:12
[51] Özgür Balkılıç, Cumhuriyet, Halk ve Müzik, Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952, 2009, Tan Kitabevi , Ankara

-Savaş yolu ile mehter müziği Avrupa'ya gitmiş, elçiliklerini açılışlarında mehter takımları bulundurulmuş, Avrupa'da "Alla Turca" adı altında birçok eser verilmiştir.

3. Evre: (1826-1920) Türk Müziği Avrupa Müziğinden etkilenmiştir.

-Çokseslilik resmi Türk müzik politikasının temeli olmuştur.

Akkaş, 3. evrede ortaya çıkan İlk çok sesli Türk Müziği Eserinin Donizetti Paşa'nın Mahmudiye Marşı olduğunu, **Piyano'nun Türk Müziği'nde kullanılmaya başlandığını,** Türkiye'de "Alla Franga" dansı ve müziğinin ortaya çıktığını belirtmektedir. Batı tarzına yakın makamlar daha çok kullanılmaya başlanmış, batıdan yeni türler, biçimler, çalgılar, yöntemler, teknikler alınmıştır. [52]

Tiyatro ile müzik bölümlerinden oluşan Darülbedayi'nin 1914'te kurulmasının, ülkemiz tarihinde müziğin kurumsallaşması bakımından önemli bir dönüm noktası olduğu belirtilmektedir. Darülbedayi'nin müzik bölümü 1916'da kapatılmışsa da 1917'de Darülelhan adıyla müzik okulunun kurulmuş olması, müziğin kurumsallaşmasının devamını sağlamıştır. *"Ulusal müzik konservatuarı"* niteliğindeki bu okulda ilk kez müzik eğitimine geçilmiştir. Batı müziği bölümü de bulunan bu kuruluşta müzik araştırmalarına da yer verilmiştir. Klasik eserlerin notaya alınmasıyla Anadolu'daki halk türkülerini derleme çalışmalarına da ilk kez bu kurumla başlamıştır.

3.3.2 Atatürk'ün Müzik Anlayışı

Atatürk'ün cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte titizlikle üzerinde durduğu temel konulardan biri toplumda ulusal bilinci oluşturacak kültürel yapılanmanın sağlanmasıdır. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği bir dönemde, 16 Temmuz 1921 de Ankara'da toplanan *"Maarif Kongresi"*nin ana konusu *"Nasıl bir eğitim"* verileceğidir. Kongrenin açılış konuşmasında Atatürk geri kalmışlığın en önemli nedeni olarak o zamana kadar yürütülen eğitim politikalarının yanlışlığına vurgu

[52] Akkaş Salih, Genel Müzik Tarihi Ders Notları, Ekim 1995

yapmaktadır. Konuşmasında geleneksel eğitimin bilimsellikten uzak olduğunu, çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermediğini vurgularken eğitimimizin yaşamdan kopuk, milli olmadığı gibi milli kültürün gelişmesini engellemekte hatta milli kültürümüzü zayıflatmakta olduğunu belirtmiştir. Toplumda yaygın bir *"cehalet"* söz konusudur ve bunu yok etmenin yolu her seviyede okul açmaktan geçmektedir. Eğitimimiz milli, laik, bilim ve tekniğe dayalı hale getirilmelidir. Bu yolla cumhuriyetçi nesiller yetiştirilebilecek, ulusal kültürün gelişmesi sağlanabilecektir.[53]

Atatürk henüz bir Osmanlı subayı iken binbaşı rütbesi ile 1914 yılında Sofya'da Askeri Ateşe görevi sırasında ilk kez *"Carmen"* operasını seyretmiştir. Temsilin perde arasında ise Bulgar Çarı onu locasına davet ederek temsili nasıl bulduğunu sormuştur. Atatürk temsili iyi bulduğunu belirtse de o tarihte Bulgaristan' opera açmış iken Osmanlı'da opera olmamasından dolayı duyduğu üzüntüyü arkadaşı *Şakir Zümre* ile paylaşacaktır.[54]

Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında nasıl bir eğitim verileceği üzerine yürütülen tartışmalar, Cumhuriyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra nasıl bir müzik ve nasıl bir müzik eğitimi verileceğine ilişkin soruları da beraberinde getirmiştir. Atatürk 14 Ekim 1925'te yaptığı okul ziyareti sırasında öğrencilerden kendisine yöneltilen *"yaşamda müzik gerekli midir"* sorusuna yaşamda müziğe ihtiyaç olmadığını çünkü yaşamın müzik olduğunu söyleyerek yanıtlamıştır. Eğer söz konusu olan insan yaşamı ise müzik orada mutlaka olacaktır. Müziksiz hayat olamayacağı gibi müzik yaşamın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir. 1 Kasım 1934'te Meclis'te yaptığı bir konuşmada Türk müziğinin halkın kaynağından esinlenerek milli duygu ve düşünceleri anlatması gerektiğini, bu anlatımın ise batı müzik ve tekniği ile işlenerek evrensel müziğe ulaşabileceğini dile getirmektedir.

"...Güzel sanatların hepsinde, millet gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim; Bu yapılmaktadır. Ancak bunda en çabuk en önde götürülmesi

[53] Atatürk ve Müzik, http:// www.muyobir.org.tr<7haberDetay.aspx?HaberID=453(22.08.2012)s:1-3
[54] Sıla İlyasoğulları, "Özgür Yaşam Sanatla Olur", *29 Ekim Cumhuriyet Özel Ek*, 29 Ekim 2013, s: 42

gerekli olan Türk Musikisidir. Bir milletin yeni değişikliğinde ölçü musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bu gün dinletilmeye yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal; ince duyguları düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir an önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu yüzeyde Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir."[55]

Atatük'ün Türk müziğine bakış açısının, Cumhuriyet dönemi ideologlarından Ziya Gökalp'in fikirleri ile örtüştüğü de görülmektedir. Gökalp'in öne sürdüğü görüşler Cumhuriyetin başlangıç yıllarında benimsenmiş olan müzik anlayışına ve politikasına da açıklık getirmektedir.

"Avrupa musikisi girmeden evvel memleketimizde iki musiki vardı. Bunlardan biri Farabi tarafından Bizans'tan alınan Şark musikisi, diğeri eski musikinin devamı olan halk melodilerinden ibaretti. Bu gün işte bu üç musikinin karşısındayız. Şark musikisi, garp musikisi, halk musikisi. Acaba bunlardan hangisi bizim için millidir? Şark musikisinin hem hasta hem de gayri milli olduğunu gördük. Halk musikisi harsımızın, garp musikisi de yeni medeniyetimizin musikisi olduğu için her ikisi de bize yabancı değildir. O halde milli musikimiz memleketimizdeki halk musikisi ile garp musikisinin imtizacından doğacaktır. Halk musikimiz birçok melodiler vermiştir. Bunları toplar garp musikisi usulünce armonize edersek hem milli hem de Avrupai bir musikiye malik oluruz."[56]

Atatürk bu düşünceler doğrultusunda, Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra, Ulusal Mücadele'nin merkezi olan Ankara'yı üniversiteleri, bilim ve kültür kurumları, müzeleri ile aynı zamanda bir ulusal kültür merkezi haline getirmiştir. Ulusal kültürün gelişiminde önemli bir yer atfettiği müzik eğitimi için müzik öğretmeni yetiştirmek üzere kurulan Ankara Musiki Muallim Mektebi 1924'te faaliyetine başlamıştır. Yine aynı yıl Mızıkayı Hümayun, Riyaseti Cumhur Orkestrası da Ankara'da kurumsallaştırılmıştır. 1924 yılından itibaren Ekrem Zeki

[55] Atatürk ve Müzik, http:// www.muyobir.org.tr<7haberDetay.aspx?HaberID=453(22.08.2012)s:3
[56] Behar, Cem, *"Ziya Gökalp ve Türk Musikisi"*1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s1225

Ün, Cezmi Erinç, Halil Bedi Yönetken ve sonraki yıllarda "Türk Beşleri" olarak anılacak müzik alanındaki yetenekli gençler (Cemal Reşit Rey, Ulvi Cemal Erkin, Ahmed Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, Hasan Ferit Anlar) yurt dışına eğitim için gönderilmiştir. Eğitimlerini Paris Viyana ve Prag'da tamamlayan grubun üyeleri Türkiye'ye döndükten sonra bestecilikte ilk defa Türk tarzını oluşturmuş Çağdaş Türk Müziği'nin ortaya çıkmasında etkin görevler yapmış, eserlerinde öncelikle Türk halk ve geleneksel sanat müziğinin melodik, makamsal ve ritmik gereçlerine yer vermişlerdir. Yeni Cumhuriyetin, kültür alanında yürüttüğü atılımları 1930'lu yıllarda yoğunlaştırdığı görülmektedir. Başarısızlıkla sonuçlanan "Serbest Cumhuriyet Fırka" denemesi ve "Menemen" olaylarının yaşandığı bu dönemde yönetim, rejimi güçlendirebilmek için halk ile arasındaki diyalogu kolaylaştıracak kanallar açılmasına ihtiyaç duymaktadır. Atatürk'ün bu diyalogu sağlamak amacıyla dil, tarih çalışmaları ile ilgilendiği, Türk Dil Cemiyeti, Türk Tarih Kurumu gibi ulusal bilinci gün ışığına çıkaracak kurumsal yapıların oluşumuna öncülük ettiği görülmektedir. 1930 yılı sonunda gerçekleştirmiş olduğu üç aylık yurt gezisinden kısa bir süre sonra da, halkın kültürel ve politik eğitimini sağlayacak Halkevleri ve Halkodalarının kuruluşu için gerekli çalışmalar ve hazırlıklar hızlandırılacak ve kurum 1932 yılında faaliyete geçirilecektir. Halkevleri ile cumhuriyet kültürünün geniş bir tabana yayılabileceği, kültürel bütünlüğü sağlayacak bir toplumsal buluşma ve eğitim alanı oluşturulmuştur. Bu eğitim alanının içinde kitle ile bağları kuracak en önemli unsurlarından biri ise müzik etkinlikleridir.[57]

Ulusal ezgilerin işlendiği, çoksesli müziğe dönük yeni eserlerin üretildiği bir kültürel ortamın hazırlanması için gereken her türlü çabayı gösteren Atatürk Gaziantep Halkevleri tarafından düzenlenen bir gecede yaptığı konuşmasında "*Bize çok sesli, coşturucu, sevinç kaynağı olacak müzik" gerektiğini, Bu sesleri sanatçılarımızın ele alacağını, ulusal senfoniler, operalar yapacağını* belirtmiştir.[58]

[57] Çaycı Abdurahman, *Atatürk'ten Düşünceler, http://gazikemal.blogcu.com/ataturk-ten-dusunceler(22.08.2012)*
[58] Güven, Ferit Celal, "Halkevlerinin Kuruluş Nedeni*",Atatürk ve Halkevleri*, 1. Baskı,TTK Basımevi, Ankara 1970 s:61

Yine Atatürk'ün Çağdaş Türk Eğitimine ilişkin müzik anlayışındaki Atatürkçü ilkelerini Uçan*; özde-"Ulusallık", biçimde-"Düzenlilik", yaşamda-"Dünyasallık", yöntemde "Çağdaşlık", Süreçte- "Bütünsellik", nitelikte- "Evrensellik" olarak ifade edilmektedir.* [59]

3.3.3. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları

Cumhuriyetin ilk yıllarında ulusal birlik ve bütünlüğü sağlayacak kültürel oluşumun sağlanması için müzik eğitiminin halk eğitiminde öncelikli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Halkın müzik eğitimi ile ilgili çalışmalar ile ilgili olarak 24 Kasım 1934'te Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen başkanlığında toplanan kongrede ülkenin önde gelen sekiz Türk müzikçisi ile "Türkiye Devlet Musiki ve Tiyatro Akademisinin Ana Çizgileri" adını taşıyan raporda Ankara Devlet Konservatuarının kurulması ve batıdan uzmanlar getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu raporun ardından Joseph Marx, *Paul Hindemith, Carl Ebert ve Bela Bartok* gibi uluslararası üne sahip müzisyenlerden raporlar alınmıştır. Ünlü Alman müzisyen Hindemith'in çok sesli müziğin halka benimsetilmesi için yaptığı öneriler şunlardır:

1- *İsteyen herkesin katılabileceği kurs ve okullar açılmalı*
2- *Yerel korolar bandolar orkestralar kurulmalı*
3- *Halk musikisi kitabı hazırlanmalı*
4- *Müzisyenler köylere gitmeli aylarca kalarak müziği yaşamalı, ancak bundan sonra kendi bestelerinde bu müzikten yararlanmalıdır.*

Hindemith, çok sesli müzik için Klasik Türk Müziği yerine Türk Halk Müziğinin temel alınmasını önermiş ve bunun için de bilimsel anlamda bir alan araştırması yapılması gerektiğini de dile getirmiştir. Hindemith'ten kısa bir süre sonra yapılan daveti kabul ederek ülkemize gelen ünlü besteci **Bela Bartok'**ta Hindemith ile benzer görüşleri paylaşmıştır. Halkevleri'nin davetlisi olarak gerçekleştirdiği üç

[59] Ali Uçan, Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Durum, Ankara, Evrensel Müzikevi, 2005

konferansta Bartok ayrıca Macar Halk müziğinde karşılaştığı bazı özelliklerin (pentatonik müzik) Türk müziğinden kaynaklandığını belirtirken iki ülke müziği arasındaki ortaklığın kökenlerine de vurgu yapmıştır. Ahmet Adnan Saygun ile birlikte Adana'nın Osmaniye bölgesinde müzik araştırmalarında bulunan Bartok, "*fonograf"* adı verilen ses kayıt aleti ile ezgiler ve sözleri kayıt altına alarak Türkü arşivi oluşturmuştur. Bartok' bu Türk Halk Müziği arşivlerinin Türk bestecilerine zengin bir malzeme sağlayacağını ve onlar için esin kaynağı olacağını da dile getirmiştir.[60]

Halk müziği için derleme çalışmalarının başlangıcı 1924 yılına kadar uzanmaktadır. Derleme konusunda İstanbul Konservatuarı tarafından derleme anketi yapılmış daha sonra da Seyfettin ve Sezai Asaf Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Batı Anadolu'ya derleme için gönderilmiştir. Derlenen Türküler 1925 yılında *"Yurdumuzun Nağmeleri"* adı altında yayınlanmıştır. Anadolu'da yürütülen derleme gezileri 1952 yılına kadar sürdürülmüş ve zengin bir arşiv oluşturulmuştur. 1937 yılında yapılan derleme çalışmasına Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin, Halil Bedii Yönetken, Muzaffer Sarısözen, Ferit Alnar ve Arif Etikan gibi sanatçıların da katıldığı görülmektedir. Atatürk'ün destek ve talimatı ile yapılan bu çalışmalarda 10.000 den fazla türkü derlenerek kayıtlara geçirilmiştir. Derlenen türkülerden yaklaşık 2000 kadarı Muzaffer Sarısözen tarafından notaya alınmış ve radyoda yayınlanan "Yurttan Sesler" programında icra edilmiştir. Derleme ve folklor alanında yapılan çalışmalara Halkevlerinin de büyük katkısı olduğu belirtilmektedir. Halkevlerinde yürütülen çalışmaların yalnızca türkü derlemeleri ile sınırlı kalmamış, halk kültürünün tüm dallarlında araştırma inceleme ve yayın çalışmaları yürütülmüş kapsamlı bir külliyat oluşturulmuştur. Halkevleri halk şairlerinin, ses ve saz sanatçılarının buluştukları, çalıştıkları yerler, bir anlamda "atölye" işlevi gördüğü de dile getirilmektedir. Halkevlerinde koro, orkestra, bando halk oyunları, müzikli temsiller giderek yaygınlaştığı müzik çalışmalarının diğer kol faaliyetlerinin önüne

[60] Akaş Cem, "Yetmiş Yıl Sonra Müzik Devrimi", http://cemakas2.brinkster.net/muzikdevrimi.htm (22.08.2012)s:6

geçtiği vurgulanmaktadır. Farklı mesleklerden insanların bir arada koro, orkestra veya bando kurmaları iyi birer örnek olarak görülmektedir.[61]

3.3.4 Saygun'un Halkevlerindeki Müzik Çalışmalarına Yaklaşımı

Halkevlerinin açılışından kısa bir süre sonra gerçekleştirilmeye başlanan konser, temsil, bayram gibi etkinliklerde işe koşulan müzik çalışmaları için ünlü bestekâr ve aynı zamanda Halkevleri müfettişliği de yapan Ahmet Adnan Saygun, Halkevlerinde müziğin nasıl olması gerektiği konusunda *"Halkevlerinde Musiki"* adlı kapsamlı bir kaynak yayın hazırlamıştır. Halkevlerinin ideologlarından Ceyhun Atuf Kansu, Saygun'un bu yapıtı için yazmış olduğu önsözde Halkevlerinin müzik anlayışını da betimlemektedir:

"Şüphe yok ki, asrın ve medeniyetin müziği halk arasında alafranga denilen çok sesli müziktir. Bu günün medeniyet dekorları ve ihtiyaçları içinde hislerimiz ve hatta fikirlerimizi sesle ifadeye ve duyurmaya yarayacak şartlar ancak çok sesli müziktedir. Beethoven'in Tanrılarla konuşan, tabiatla beraber haykıran eserleri gibi, Itri'de ilahiye yaklaşan bir kemal var. İkincisindeki eda bizi yalnız gaşy eder. Fakat birincisindeki ifadeler bizi Tanrının ve tabiatın tam hakikati ile karşı karşıya kor. İki büyük sanatkarın bizdeki ayrı ayrı ilhamları, daha çok kullandıkları ayrı tekniklerden olsa gerek." [62]

Kansu, Halkevlerinin müzik anlayışındaki temel ilkeyi, ulusal ruhun derinliklerinde zengin bir hazine olarak yaşamakta olan halk türkülerimizi, batı tekniği ile işleyecek olan kompozitörler için sadakat ve özen ile toplayıp saklayarak Türk müziğini bu şekilde bir bir oluştururken diğer yandan kulakları ve zevkleri çok sesli müziğe alıştırmak ve ısındırmak olarak açıklamaktadır. Bunun için de birçok

[61] Gönen, Güzide Berran, "Adnan Saygun'un Bestecilik Döneminde Yaşadığı Siyasal ve Toplumsal Koşullar"
http://www.operatürkiye.com/wpl/index.php/yazilar/2-donemsel-arastirmalar(22.08.2012)s:3
[62] Saygun, Ahmet Adnan, *Halkevlerinde Musiki,1.Baskı,Recep UlusoğluBasımevi,* Ankara 1940 s:7

fırsattan yararlanılmalı ve batı eserleri halka bol bol dinlettirilmelidir.

Saygun, Halkevleri yolu ile ülke çapında bir müzik eğitiminin hedeflendiği çalışmasında gözden uzak tutulmaması gereken en önemli noktayı *"Musiki terbiyesi yollarını çizerken, Türk'ün hususiyetlerinin kaybolmamasına azami dikkat"* olarak belirtmektedir. Bu konuya dikkat edilmeden atılan adımların sonuçsuz kalacak, emekler ise heba olacaktır. Saygun, Halkevlerinde müzik eğitimi için yapılacak çalışmaları on ayrı başlıkta ele almıştır.[63]

3.3.4.1. Koro

Koro çalışmaları çabuk sonuç alınacak çok masraf gerektirmeyen doğrudan ses terbiyesine yönelik çalışmalardır. Güzel sesi olsun olmasın herkesin mutlaka "teganni" ettiğini belirten Kansu, Halkevlerinin görevinin insanların bulundukları bölgelerde ortak zevk aldıkları türküler eşliğinde teganni etmeye yönlendirmektir. Türk, birlikte teganniden zevk almamaktadır ve toplumda bireysel teganni hakimdir. Biri türkü söylerken diğerleri dinlemektedir. Birlikte teganniyi sağlayacak yollardan biri halk koroları oluşturmak ve müzik ile az çok uğraşmış kimselerin oluşturacağı gruplardan yararlanılmasıdır.

Koro eğitimi için,

a) Yetişmiş halk koroları konserlerini dinlenecek
b) Musiki erbabının teşkil ettiği koro konserleri dinlenecek
c) Gramofon ve radyodan yararlanılacaktır.

Oluşturulacak halk koroları ise üç yolda çalışabilecektir.

1. Birlikte türküler, vatani şarkılar söyleyerek
2. Solfej öğrenmeden birkaç sesli teganni ile

[63] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.9

3. Tedricen solfej öğrenerek daha ilmi yoldan yürüyerek

Halkevine yönlendirilen kunduracı, işçi, esnaf, memur halka önce kendi memleket havalarından başlayarak diğer şehirlerin türküleri ve halkı ilgilendiren konular üstünde yapılmış şen şarkılar ile vatani şarkılar hep birden ve tek sesle öğretilmeye başlanmalıdır. Çalışmalar sürerken bir taraftan gramofondan, radyodan ve diğer vasıtalardan yararlanılarak kulak eğitimine de önem verilmelidir. Konser programları düzenlenmeli, bu programlar masallar, tekerlemeler, bilmeceler söylenerek, saz şairlerinin katılımı veya memleket danslarının oynanması ile zenginleştirilmelidir. Koro eğitimi vermek konusundaki başlıca temel unsur "**dinlemek"** tir. Saygun, Dinlemenin kulak ve zevk eğitiminin temeli olduğunu belirtirken müzikte Türkiye'de az insan yetişmesinin temel sebebi dinleme olanağının yokluğudur.

"Düşünmeli ki Garbın- büyük şehirlerini bir kenara bırakalım- küçük şehirlerinde bile bir gecede birden herhalde epeyce fazla konser verilir. Bu konserlerde mütenavvi musiki eşkâlini takip edebilmek pek tabiidir. Bilfarz, aynı akşam verilen orkestra, oda musikisi, piyano, keman ve saire konseri şan resitali, ilah… gibi müsamerelerden dinleyici, istediğini intihap ile kulağını ve zevkini her sahada terbiye etmek ve muhtelif eserleri tanımak imkanını bulur. Daima mevcut olan kilise org konserlerini de buna ilave edebiliriz. Halbuki bizim büyük şehirlerimizde dahi konserler pek nadirdir. Bu itibarla halkın sanat terbiyesi mevzubahs olunca hemen "dinletme" esasını göz önüne alarak ve bu hususun azami derecede temini yollarını araştırmak şarttır."[64]

Halkevlerinde oluşturulacak korolardan başarılı olanların söyledikleri veya profesyonel koroların "teganni" ettikleri bazı eserler gramofon plaklarına kaydettirilmesi ve bu plakların halkevlerine ulaştırılmalıdır. Böylece herhangi bir tarzda çalışan bir grup kendi yolunda yapılmış eserleri dinleme olanağı bulacaktır. Saygun, müzik eğitiminin dar bir çerçeve içinde kalmaması için gerekli gördüğü bu çalışma ile farklı ulusların halk türkülerini çalarak aralarında kıyaslamalar

[64] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.17

yapılmasının da mümkün olduğunu belirtmektedir. Koroların radyo yolu ile eğitiminde özellikle Ankara korolarının çalışmaları önemli bir rol oynayacaktır. Ankara'daki koroların radyoda yayınlanacak konser programları önceden tespit edilip duyurulmalı, söylenilecek eserlerin bestekârları ve yaşadıkları dönem ile ilgili bilgi verilmelidir. Diğer şehirlerde Halkevleri korolarından yetişmiş olanların Ankara'ya çağrılması ve kendilerine konserler verdirilmesi de izlenecek yollardan biridir. Koro çalışmalarına ait filmler yapıp veya olanları getirtip bunları halka göstererek eğitim yolunda sinemadan da yararlanılabilecektir.[65]

3.3.4.2. Halk Sazları

Saygun, Halkın müzik eğitimi yolunda özellikle halk türkülerini, sazlarını ele alarak onun alışkanlıklarını göz önüne alarak yürümenin en doğru yol olduğunu belirtmektedir. Ona göre kendisinde hiçbir şey çağrıştırmayan bir eser karşısında, eser ne kadar önemli ve değerli de olsa insanın ilgisiz kalmasının çok doğaldır. Halk sazlarından ve onların bir araya getirilmesinden oluşan "mehter" den birkaç ufak değişiklikle yararlanılmalıdır. Yapılacak kadrolara göre oluşturulacak mehterlerin tek veya birkaç sesli çalacakları türkülerin, şarkıların, yürüyüş havalarının ve bunlara katılacak kütle halindeki koronun azametinin hayal edilmesini isteyen Saygun, Halkın böyle bir teşekkülün çalacağı günleri sabırsızlıkla bekleyeceğini ve bu grupların, *"milli karekter"* kaybolmadan halka verilecek toplu ve çok sesli müzik eğitiminde en önemli yöntem olacağını vurgulamaktadır.

3.3.4.3. Fanfar ve Armoniler

Saygun, yalnız bakır sazlardan oluşan "fanfarlar" ile tahta nefes aletlerinin ilavesi ile meydana gelen "Armoniler"in halkın müzik eğitiminde korolar kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Koro ve halk sazlarından sonra bu oluşumlar ve bunlardan özellikle fanfarlar halkın müzik ile ilgilenmesi için en kolay araçlar olarak görülmektedir. Fanfarlar yetiştirilmesi en kolay saz gruplarıdır. Değerli eserlerden

[65] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.19

birçoğu bu gruplar için düzenlenir ve göz önüne alınırsa iyi eserler dinletmek ve tanıtmak açısından bu oluşumların önemi bir kat daha artacaktır. Bando adı altında ne olduğu anlaşılmayan teşekküllerden söz eden Saygun, bunların bölgelerine olumsuz bir müzik zevki aşıladığını, bu nedenle Halkevleri üyelerinin bu konuda çok titiz davranmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bulundukları yerin gücüne göre her halkevinin muhtelif büyüklükte fanfarı olabilir. Duruma göre bir Halkevinde olması gereken fanfarlar küçükten büyüğe göre Tablo I' de belirtildiği şekilde sıralanmaktadır:

Tablo I. Halkevlerinde Olması Gereken Fanfarlar

En Küçük Fanfar	**Küçük Fanfar**	**Büyük Fanfar**
2 kornet	2 Kornet	2 kornet
2 alto	2 Büğlü	2 trompet
2 bariton	3 Alto	1 küçük büğlü
1 bas	3 Trombon	3 büğlü
----------	2 Bariton	4 korno
Toplam: 7	1 Bas	4 trombon
	1 Kontrbas (mi b)	2 alto
	1 Kontrabas (si b)	2 bariton
	1 Trampet	1 bas solo
	1 Davul ve zil	2 bas
	----------	1 kontrbas (mi b)
	Toplam 17	1 kontrbas (si b)
		1 Trampet
		1 Davul ve Zil

		Toplam: 27

Fanfarlara talep arttıkça saksafon ve sarüzofon ailelerinin eklenmesi ve diğer saz çalan kişi sayılarının artırılması yolu ile fanfarlar daha da genişletilip mükemmelleştirilebilecektir:

"Bir fanfarın ne derece büyüyüp zenginleşeceğini göstermek üzere Paris'teki "La Sirene" adlı Fanfarın kadrosunu hatırlatmak isterim. Bu fanfar 139 kişiliktir. Görülüyor ki hemen sadece bakır nefes sazlardan oluşan bir orkestra büyük orkestralar kadar kalabalık olabiliyor. Bu gibi orkestralardan Beethoven'in senfonilerini Berlioz'u, Wagner', Liszt gibi en güç eserleri dinleyebiliriz. Fanfarlar zamanla unsur yetiştirdikçe "Armoni" gruplarına ifrağ olunabilirler."[66]

Saygun, bakır ağız sazlarına tahta ağız sazları ilave olunmak sureti ile fanfarın, armoni şeklini aldığını belirtirken, Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerimizde Armoni işine başlamanın mümkün olduğunu, tahta nefesli sazların eserin icrasında büyük kolaylıklar sağlayacağını vurgulamaktadır. Fanfar ve armonilerin oluşumu ve çalışma sürecinde yapılabilecek teşvikler koro için yapılabilecekler gibidir. Bu oluşumların özellikle uygun havalarda bahçe ve meydanlarda çalmaları, sanat ve hünerlerini dinleyiciye göstermeleri güçlü bir teşvik olacağı gibi, müzik çalışmaları ile doğrudan doğruya ilgili olmayan halkın kendilerini dinlemeleri sayesinde müzik eğitimi ülke çapında bir genişliğe ulaşacaktır. Çevre şehirlerin sorumlu oluşumları arasında yapılacak karşılıklı ziyaretler, verilecek konserler ve düzenlenecek müzik bayramlarına katılma olanakları, çalışmaların hızlanmasını sağlayacak önemli yapı taşları olacaktır. Koro için olduğu gibi Fanfar vasıtası ile müzik eğitimi verme konusunda da şu yollardan yürünmelidir:

a) *Yetişmiş halk fanfar ve armoni konserleri dinlemek*
b) *Musiki erbabının oluşturduğu koro konserlerini dinlemek*
c) *Gramafon, radyo ve sinemadan istifade*[67]

[66] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.33
[67] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.35

3.3.4.4. Saz Şairleri ve Oyunlardan Yararlanma

Halkevlerinde saz şairlerinden yararlanması, halk arasında yeteneklerin gelişmesine de olanak verecek ve bu yolla geleneğin devamı da sağlanmış olacaktır. Halk oyunlarının yayılmasını sağlamak da çok önemlidir. Oyunun, müzik ve kuvvetli bir ritim ile hareket olduğunu belirten Saygun, bunun eğitimdeki görevinin çok büyük olduğunu belirtmektedir. Bir halk oyunu oynayanlara ve seyredenlere büyük bir haz vermekte, aynı zamanda hiç farkında olmaksızın dinlenen müzik ile ritim ve kulak eğitimi sağlanmaktadır. Memleketin tanınmış saz şairleri halkevine davet edilerek kendilerine türküler söyletilmeli, destanlar, masallar okutulmalıdır:

"Bu masalların yer yer musikileri de vardır. Mümkün olursa tamamen halk ağzından olmak ve halkın bunlarda bir sunilik sezerek yadırgamaması şartıyla yeni yeni destanlar ve masal şeklinde yazılar tertip olunur ve bunlar ya saz şairlerine veya Halkevi gençlerinden halk ağzını iyi bilen ve saz çalanlara öğretilir; yahut yeni masalı bir Halkevi genci anlatır ve bir saz şairi de muayyen kısımları teganni eder. Masalların bedii zevk terbiyesindeki ehemmiyetlerini gözden bir an uzak tutmamak lazımdır. Saz şairlerinden yapılacak istifadeyi azami haddine çıkarmak, aynı zamanda saz şairliği ananesine devam ettirmek için bu gibi musikiciler arasında müsabakalar tertip etmeği unutmamalıdır."[68]

Saygun, Halkevlerinde halk danslarına önem verilmesinin şart olduğunu, halk müziği ve halk oyunlarının yalnız ve yalnız halk sazları ile icra edilmesi gerektiği üzerinde titizlikle durmaktadır. Türkülerin "ut", "tambur" türünden sazlarla çalınması ise kesinlikle doğru değildir. Her Halkevi bulunduğu bölgedeki halk sazlarından bir koleksiyon yapmalı, Ankara Halkevinde'de geniş bir saz koleksiyonu bulunmalıdır.

[68] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.37

3.3.4.5. Halk Bayramları

Halkevlerinde heyecanı, çalışma arzularını artırmak için her zaman göz önünde tutulması gereken şey kitlesel çalışmalardır. Bu yol ile deneyimler kazanmak ve bu eğitimi vermek amacı ile ulusal bayramlardan veya herhangi bir fırsattan yararlanarak halkevleri üyelerini geniş bir alanda toplamak çok iyi sonuçlar verecektir. Bu bayramlar her yıl bölgesel boyutta ve bütün memleketi kapsayacak geniş buluşmalar şeklinde yapılabilir. Bütün memleket sanat durumu açısından aralarındaki benzerlikler gözden geçirilerek bölgelere ayrılır. Her bölgenin içinde bulunan halkevleri senenin uygun bir zamanı "*bölge halk bayramları"*na katılır. O tarihte her bölgenin Halkevleri kendi bölgelerinde yapılacak bayramlara katılırlar. Katılan gruplar arasında yapılacak yarışmalarda, her bölgenin birinci, ikinci ve üçüncüsü seçilir. Her bölgeye ait birinciler bölge bayramlarının bitmesinden yaklaşık bir ay sonra Ankara'da veya her yıl değişebilecek bir şehirde büyük bir alanda toplanırlar. Halk bayramlarının ikinci aşaması da burada yapılır. Bayram sırasında yapılacak yarışmalar sonucunda Türkiye birinci, ikinci ve üçüncüleri saptanarak ödüller verilir. Kitle halinde katılım ile ve bütün birliği kavrayacak duyuş, düşünüş ve heyecan beraberliği de sağlanarak, Memleketin belirli bölgelerine ait grupların seviyelerini, eğilimlerini saptama ve çalışma heyecanını artırma olanağı da elde edilir.

"Bu suretle koskoca bir meydanda teganni eden muazzam bir kütleyi dinlemek, türlü rakslarıyla birbirine karşı çıkan grupları seyretmek kabil olur. Tertip olunacak müsabakalar bayramı büsbütün canlandırırlar. Dokuzar katlı birkaç mehterin davulları ile zurnaları ile zilleri ile ortalığı velveleye saldıklarını, beri tarafta binlerce koristin hep birden düzgün olarak memleket türkülerini, vatani şarkıları ve güzel eserleri teganni ettiklerini, şurada saz şairlerinin destanlar okumalarını ve nihayet memleket sazlarının nağme ve ritimlerine göre diz çöken, birden fırlayan, temkini temsil eden, heyecanı coşkunluğu anlatan vücutların mevzun hareketlerini ve bundaki ihtişamı seyretmek değil, düşünmek bile insanı heyecandan heyecana sürükler. Bu hakiki bir halk bayramıdır. Bir öz sanat bayramıdır. Ve bayramdan

ayrılanlar yeni kuvvetlerle, yeni heyecanlarla memleketlerine döneceklerdir. Halk bayramları bilhassa beş yıldan beş yıla ve bilfarz cumhuriyet yıldönümlerine rastlayan günlerde muhteşem bir hal alabilir.''[69]

Saygun, bayramların halkın sanat ve zevk terbiyesinde başlıca vasıta olmaları, memleketimizdeki müzik bilimcilerin incelemeler yapmalarına zemin hazırlamaları, başka memleketlere halk müziğimizin zenginliklerini göstermeleri, dünya müzik bilimcilerinin dikkatlerini halk sanatımızın üstüne çekmeleri noktalarından çok önemli işlevlere sahip olduğunu belirtmektedir. Halk bayramları sırasında açık havada, veya salonlarda verilecek temsiller, orkestra, oda musikisi, koro konserleri ile sanat eğitimi için bir çok olanak daha kazanılmış olacaktır. Halk bayramlarını halkevlerindeki sanat çalışmalarının doğal bir sonucu ve memleket kültürünün sınavı olarak değerlendirmektedir.

3.3.4.6. Müzikli Temsiller

Müzikli temsil ile anlatılmak istenen şeyin "opera" olmadığını belirten Saygun, esasen operanın, sanatın en yüksek ve mükemmel bir şekli olmayıp sadece bir çeşidinden ibaret olduğunu belirtirken Bu nedenle opera denilen şeyin, milletin karakterine ne derece uyacağının iyi düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede memleketin kendi sanatının özellikleri üzerinde özellikle durmak gerekmektedir. Sahne eseri söz konusu olacağına göre memleketimizde "karagöz" den "orta oyunu"ndan nasıl yararlanılacağı araştırılmalıdır. Karagözden ortaoyununda "biçim" ve "ruh" bakımından birçok fayda sağlamanın mümkündür diyen Saygun'a göre sanat hamlelerinin her devirde doğuda da batıda da her zaman halktan güç aldığını unutulmamalıdır. Müzikli temsilleri beş ayrı kategoride ele alınmaktadır. Bunlar:

I- *Sahne müziği;*

II- *Saz eşliğinden yararlanma;*

[69] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.44

III- Halk türkü ve oyunlarından yararlanma

IV- *Bunların hepsini kapsayan müzikli temsillerdir.* [70]

Sahneye konacak bir piyesin neresinde ve hangi eserlerin icra edilecekleri belirlenmelidir. Böylece seyirciler hiç farkında olmaksızın güzel müzik eserleri dinleyebilecektir. Sahne unsurları arasında ses eğitimi almışlar varsa bunların bazı sahnelerde teganni etmeleri de mümkündür. Ayrıca orkestra varsa o da kendisine refakat edebilir. Ya da asgari şartlar göz önüne alınarak, bir saz eşliğinde teganni edilecek eserler hazırlanabilir. Müzikli temsil deyince mutlaka büyük bir orkestra düşünmek de doğru değildir. Sahnede halk türküsü ve oyunlarından da yararlanılabilir. Milli tiyatro eserlerinde oyun ve türkü sahneleri önemli bir yer tutabilir. Oyunlara ve saf halde söylenen türkülere ancak halk sazlarının eşlik etmelidir. Saygun, eserin çeşidine ve temsil edileceği Halkevinin düzeyine göre "konuşmalı opera" lar meydana getirmenin mümkün olduğunu ve bunun sağlayacağı yararın hepsinden daha fazla olacağını belirtmektedir. "Opera için yıllar ister" türünden sözlerin yerinde olmadığını belirtirken meselenin müzikli sahne eseri olduğunu ve eldeki kabiliyetler göz önünde tutularak meydana getirilecek müzikli eserlerin operanın sağlayacağı bütün faydaları sağlayacağını vurgulamaktadır. Batıda da operadan başka konuşmalı ve tegannili opera olan eserler ve sahne müzikli eserler mevcuttur. "Carmen", bir "opera komik" , Peer Gynt sahne müzikli ve şarkılı bir eserdir. "Operetten operaya gidilir" sözünü de tamamen yanlış bulan Saygun, bu iki tarz arasında isme bakıp bir ilişki aramanın da doğru olmayacağını belirtmektedir.

3.3.4.7. Orkestra ve Diğer Çalışmalar

Saygun, orkestra deyince, yaylı sazları, tahta ve bakır nefes aletleri ile hiç değilse kırk elli kişilik bir teşekkül akla geldiğini ya da orkestranın, eldeki unsurlara göre piyanonun etrafında toplanan keman, flüt, viyolonsel, kontrbas, mandolin çeşidinden aletler heyeti olarak anlaşıldığını belirtmektedir. Bir orkestrada en az on iki ya da on üç müzik aleti olmalıdır. Grubu oluşturan aletler arasında telli sazlar bulunduğuna

[70] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.45

göre, bu sazların her bir kısmından duruma göre iki üç adet bulunması gerekmektedir. Bu sağlanamaz ise ortada orkestra değil solistler grubu mevcut demektir. Asgari kadrolu bir yaylı sazlar orkestrasının sayısı toplam 13 olmalıdır:

Tablo II. Halkevlerinde Asgari Kadrolu Yaylı Sazlar Orkestrası

Senfoni Orkestrası (Haydn Orkestrası)	**Asgari Kadrolu Yaylı Sazlar Orkestrası**	**Orkestra Kabul Edilmeyecek Oluşum**	**İkili Orkestra**
2 Flüt 2 obua 2 Fagot 2 Korno 2 Trompet 1 çift tembal 3 yaylı sazlar grubu Toplam: 24	4 birinci keman 4 ikinci keman 2 viyola 2 viyolensel 1 kontrbas Toplam : 13	1 ikinci keman 1 viyola 1 viyolensel 1 kontrbas 1 obua 1 Klarinet 1 Fagot 1 Korno 1 Birinci keman Toplam : 9	**Tahta Nefes Sazları** 2 Flüt 2 Obua 2 Klarinet 2 Fagot **Bakır Nefes Sazlar** 2-4 Korno 2 Trompet 2 Trombon **Vurularak Çalınanlar** 1 çift tembal Yaylı Sazlar 6 Birinci Keman 4-5 İkinci Keman 3 viyola 3 viyolensel 2 kontrbas Toplam: 34-37

Tablo II'de birinci sütunda yer alan sazların, solistlerin olmadığı daha küçük grupların özel oluşturulmuş orkestralar olduğu, bunun yanında solist karakterlerini korumaları düşünülerek ikinci sütunda belirtilen bir alet grubunun ise orkestra olmadığı dile getirilmektedir. Saygun, salon orkestrası olarak adlandırılan oluşumların belirli eserlerin kendi kadrolarına göre düzenlenmiş şekillerini çalan önemsiz oluşumlar olarak belirtmekte ve belirli halkevlerinde yapılması olanaklı orkestra kadroları üzerinde durmaktadır. Tablo II 'de birinci sütunda yer aldığı şekliyle düzenlenecek bir orkestra ile pek çok değerli eser çalınacağını, özellikle on sekizinci yüzyılın sonuna kadar, yaylı sazlar orkestrası için sayısız eserler yazıldığı bilgisi verilmektedir. Bu eserleri yazan Corelli, Vivaldi, Haendel ve Bach' gibi besteciler önemsiz gibi görünen bu tarz bir orkestra ile neler yapmanın mümkün olacağını göstermiştir. Yaylı sazlar grubuna bir iki alet daha ilave edilerek çalışma alanı oldukça genişletilebilecektir. Haydn, Mozart gibi büyük bestekarların bir çok eserinde kullanmış olduğu orkestra sayısı ise Tablo II'de üçüncü sütunda yer almaktadır. Saygun, bunun bir küçük "senfoni orkestrası" olduğunu bu orkestra ile repertuarın büsbütün genişlemiş olacağını ve sayısız değerli eserler icra etmek mümkün olabilecektir. Var olan kadroya iki klarnet ve iki trombon ve iki korno ekleme olanağı artacaktır. Bu durumda sayı toplam 29-30'u bulacaktır. Olanak varsa yaylı sazlar grubu da takviye edilmelidir. Saygun, bu şekilde oluşturulan bir orkestraya *"ikili orkestra"* dendiğini, Berlioz ve Wagner'e gelinceye kadar bütün klasik bestekarların eserlerini bu tarz bir orkestra için yazdıklarını bilgisini vermektedir. *"Orkestrayı bir piyanonun perdelerine benzetirsek orkestra şefi bu piyanoyu çalan müzisyendir"* diyen Saygun'a göre, bir orkestra şefinin oldukça güçlü kuramsal bilgiye sahip olması, sazlar hakkında derin bir bilgisinin bulunması ve doğuştun bu yetenekle donanmış olması şarttır. Bazı halkevlerinde ilk şekliyle orkestralar yapmak mümkün olabilir, ya da bölgeye göre orkestra oluşumunu mümkün kılacak genç yetenekler bulunabilir ve böyle unsurların yetiştirilmesi düşünülmelidir. Bu durumda halkevleri mesleklerinde yeterli kimseler olması şartı ile gençlere keman, viyola, viyolensel, piyano gibi dersler verecek öğretmenler sağlayacaktır.[71]

[71] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.59

Küçük şehirlerde halkevlerinin müzik şubeleri küçük bir konservatuar da olabilecektir. Öte yandan halkevleri belediye yardımı ile bir "musiki mektebi" açılmasını sağlama yoluna da gidebilecektir. Bunun bir örneği Bursa belediyesi himayesinde çalışan *"Müzik Evi"*nde yaşanmaktadır. Müzik Evi, aynı zamanda Bursa Halkevinin müzik kolunu temsil etmektedir. Güzel sese sahip bir gencin veya müziğin herhangi bir alanında üstün yetenekli kimselerin himayesi, hatta bunların devlet konservatuarına gönderilmelerinin sağlanması Halkevlerinin özellikle göz önünde bulundurması gereken bir noktadır. Saygun, konservatuarların bulunduğu şehirlerde ve özellikle bu gibi müzik kurumlarının çevresinde bulunan halkevlerinde piyano, keman dersleri vermenin çok fazla bir şey ifade etmeyeceğini hatta bunun bir faaliyet bile sayılamayacağını belirtmektedir. Eldeki unsurların seviyelerine göre halkevlerinde daha farklı bazı çalışma şekilleri de uygulanabilir. Söz gelimi memlekette iyi bir piyanist varsa ona konserler verdirilir, piyano ve keman, piyano ve viyolonsel ve benzeri konserler düzenlenip, trio, kuartet, quintette gibi çalışma grupları oluşturulur. Bu grupların az kişiden oluştuğuna bakarak, bunları kolay meydana gelecek gruplar olarak görmek hata olacaktır. " Oda müziği" çerçevesinde eserler sunacak bu grupları oluşturan "cüz"ler arasında tam bir uyum gerekmektedir. Bir kuartetin müzik edebiyatının en güç icra edilen eseri olduğunu belirten Saygun, bu nedenle çalışmaların daima kontrol edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Halkevlerinde orkestranın yanında kullanılabilecek diğer sazlar doğu ve batı sazları olarak adlandırılmaktadır. Doğu sazlarından yalnız halka ait, halkın malı olanlar halkevlerine alınmalıdır. Bunlar da bağlama ailesine ait sazlar, (iki telli, üç telli cura, bağlama, aşık sazı, meydan sazı, bozok türünden olan sazlar), çöğür, zurna, mey, kaval, karadeniz kemençesi, tulum, zurna, kabak, davul vb. gibi aletlerdir. Ut, İstanbul kemençesi, kanun, santur gibi klasik Türk müziği sazları bunun dışında kalmaktadır:

"esasen İtri'nin İsmail Dede'nin vb. çok kıymetli ve garbın en yüksek eserleri ile mukayese edilebilecek büyük sanat eserlerini bugün uslubuna riayet ile icra edebilecek sanatkarlar tahmin edemeyeceğimiz kadar azdır. Yukarıda saydığım tambur, ud gibi aletlerin halkevlerine girmesine cevaz verildiği takdirde bu sazlarla

günümüzde moda olan pespaye ve soysuzlaşmış güya modern uydurmaların icra edileceklerine hiç şüphe etmeyelim. Netice olarak diyeceğim ki bu sazların halkevlerine girmeleri doğru değildir. Ancak klasik Türk musikisinin hakkıyla icraya muktedir bir heyetin Halkevinde bu eski kıymetli eserlerimizi icra etmelerinin de aleyhinde değilim fakat bu heyetlerin merkezde mütehassıs bir musikişinas tarafında tayin edilmesi ve genel sekreterliğin buna istinaden müsaade edilmesi koşulu ile." [72]

Saygun, batı sazlarından fanfar ve armoni dışında oda müziği grubuna dahil olan piyanoya Halkevlerinde yer verilmesinin doğal olduğunu ancak bazı Halkevlerinde pek rağbette olduğunu öğrendiği mandolin grupları ile ağız ve el armonikalarından pek hoşnut olmadığını dile getirmektedir. Toplu ve çok sesli müzik terbiyesi verirken daima göz önünde tutulması gereken nokta, Türk karakterini asla bozulmamasıdır. Bu sazlar bize hem yabancı hem çok da göz önüne alınmayı gerektirecek önemde olmadıklarından yararlanma yoluna gidilmemesi, kullanıldıkları takdirde ise repertuarları hakkında verilecek yönergelere uyulması gereklidir. Ağız ve el armonikaları için de aynı düşünceler dile getirilmektedir.

3.3.4.8. Gramofon, Radyo ve Sinema

Koroyu, fanfar ve armoniyi, orkestra ve diğer oluşumları yetiştirmek ve bunların kısa bir zamanda bir halkevinin çatısı altında toplamak oldukça güçtür. Toplansalar bile her çalışma kolunun örnek alacağı aynı cinsten teşekkülleri bir şehirde bulmak pek kolay olmayacaktır. Bu nedenle Gramofon'u bütün işleri başaracak ve yerine göre koro, armoni, fanfar, orkestra, solist veya oda müziği gibi boşlukları dolduracak, yerine göre de bu yollardan herhangi birinde çalışanlara her açıdan mükemmel örnekler verecek bir eğitim aracı olarak bakılmaktadır. Her halkevinde mutlaka bir gramofon bulunmalıdır. Gramofon bizim müziğimizi ve bu yolda yapılan belirli çalışmaları tanıtacağı gibi batının en mükemmel eserlerinin yayılmasına ya da diğer memleketlerin bizi uzaktan yakından ilgilendiren müziklerini dinlememize de aracılık edecektir. Bunun yanında müzik örneklerini içeren konferanslar ya da

[72] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.61

"*açıklamalı plak konserleri"*nde de gramofondan yararlanma olanağı vardır. Ankara'da düzenlenecek ve radyo aracılığı ile aktarılacak konserler ve konferanslar Halkevlerine müzik eğitimi yolunda destek olacaktır. Bu konuda belirli halkevlerinin seviyeleri göz önünde tutulmalı ve programlar ona göre yapılmalıdır. Belirlenen eğitsel amacı sağlamak üzere çeşitli yollardan yürünmeli, memleketimize ait olduğu kadar diğer memleketlerdeki sanat hareketlerine ilişkin konuşmalar da yapılmalıdır. Düzenlenecek konferanslarda ise müziğin yer almasına önem verilmelidir. Müzikli konuşmaların yanı sıra radyoda plaklardan ya da müzisyenlerden yararlanılarak açıklamalı konserler düzenlenmeli ve konser programlarında yer alan eserlerin bestekarları, yaşadıkları dönem, eserleri ve eser hakkında kısa da olsa bilgiler aktarılmalıdır. Ayrıca, halk müziğimiz üstüne ve diğer milletlerin halk müzikleri hakkındaki konferanslara yer verilmeli çeşitli halk eserleri dinletilmelidir. Radyo denince alaturka müzik yayınını düşünmemek mümkün değildir diyen Saygun, yaşadığımız devrin bize gösterdiği yollardan yürümeğe çalışırken eski "müzik abidelerimizi" inkar etmenin çocukça bir hareket olacağını belirtmektedir:

"Bundan birkaç sene evvel radyonun alaturka neşriyatı kaldırılmıştı. Bu teşebbüs o zaman menfi netice verdi. Çünkü kaldırılan şeyin yerine bir şey konmamıştı. Şimdi vaziyet aynı değildir. Maksat Türk musikisinin inhitat devrine ait kötü mahsulleri kaldırmak ve yerlerinin bir taraftan gene Türk klasik musikisinin nefislerini diğer yandan halkın sanat terbiyesi yolunda büyük bir titizlikle meydana getirilmiş eserleri koymak ve ayrıca modern Türk musikisinin halk tarafından dinlenmesi, sevilmesi yollarını araştırmaktır. Halkın Mısırı dinlemesi itirazı bir şey ifade etmez. İyi eserler arz edildiği takdirde halkın er geç Türkiye'ye döneceğinden şüphe etmek asla caiz değildir." [73]

Saygun Halkevleri için başvurulacak eğitim araçlarının en önemlilerinden biri olarak da sinemayı görmektedir. Müzik eğitimi yolunda sinemadan çok büyük faydalar sağlanabilir. Bu amaca hizmet edebilecek filmlerin halkevlerine önerilmesi gerekmektedir. Batı filmlerinden söz gelimi bir bestekarın yaşamına ait bir film

[73] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.67

halkevine önerilebilir. Batı filmlerinin yanında çeşitli alanlarda eğitsel amaçlı filmlerin hazırlatılması da gerekmektedir. Değişik sahneleri içerecek olan bir filmde gösterilen koro ve orkestraların müzikleri ile halkın sanat eğitimi yolunda çalışılmış olunacaktır. Hatta bazı müzikli temsiller filme alınarak Halkevinde gösterilerek tiyatro ve müzik zevki birlikte verilebilir. Bu gibi filmlerde çeşitli eserleri konuya uyarlamak yerine her film için orijinal bir müzik meydana getirilmesi daha doğru olacaktır.

3.3.4.9. Repertuar ve Yayın

Saygun, kötü bir repertuara sahip ya da faaliyeti bulunduğu bölgeye uymayan eserlere sahip bir çalışma grubunun o bölgeye faydalı olmasının mümkün olmayacağını dile getirmektedir. Bir grubu faaliyete geçirirken yapılacak ilk iş grubun ve bölgenin seviyesine göre bir repertuar hazırlamaktır. Bir repertuarı meydana getirebilecek şeyler:

a) *Armonize edilmiş halk türküleri*
b) *Vatani ve milli şarkılar, naşideler*
c) *Muhtelif teşekküllere göre eserler (Koro, Fanfar, Armoni, Halk saz birlikleri vb)*
d) *Müzikli temsillerdir.*[74]

Bu eserlerin meydana gelmesi için bestekar ve otoritelere eserler ısmarlanmalı ya da yapılacak yayınlarda başarılı olanların himaye edileceği belirtilmelidir. Ayrıca eğitimin temel unsurlarından biri olarak kabul edilen belirli plakların yaptırılması yoluna gidilmeli ve çalışmalara yardımcı olacak müzik bilgisi veren kitaplar, sanatçı biyografileri ve halkevleri seviyesine uygun bir müzik dergisi gibi yayınlar yapılmalı ya da bu gibi yayınlar desteklenmelidir.

[74] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.72

3.3.4.10. Kompozitör ve Sanatçılara Düşen Görevler

Saygun, memleketin müzik eğitimi için hangi yoldan gidilirse gidilsin kendilerinden doğal ve zorunlu olarak yararlanılacak iki zümre olduğunu belirtmektedir. Bunlar kompozitörler ve icra sanatçılarıdır. Bir koro repertuarı meydana getirmek için kompozitöre başvurulmalıdır. Halka koro eğitimi vermek için yetişmiş korolara başvurulmalı, müzikli temsiller için kompozitörlere eserler sipariş edilmelidir. Bunların ne şekilde yapılacağı ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır;

I- Halkevlerinin koroları, fanfarları, halk sazları grubu ve müzikli temsilleri için eserler kompozitörlere sipariş edilecektir. Bir besteciye on veya yirmi halk türküsünü milli karakterini kaybetmeksizin koro için armonize etmesi söylenecektir. Bir başka besteciye bir "livret" verilerek bununla eldeki unsurlara göre bir sahne eseri yazması söylenecektir. Bu şekilde meydana gelen eserler bestecisinden ya satın alınacak, ya da bir ödül verilecek ve eserin basılması, plaklara verilmesi ve paralı temsillerinden sanatçıya hisse ayrılacaktır. Bu şekilde halkevlerine ait repertuar da yavaş yavaş oluşmaya başlayacaktır.

II- Bu şekilde meydana gelen eserler Halkevlerine dağıtılmakla birlikte konu hakkında örnekler vermek üzere Ankara halkevinde de çalışmalar yapılabilir. Eserler Ankara'da yeterince temsil edildikten sonra diğer merkezlere gidilerek hem çalışma örnekleri verilecek hem de esaslı bir sanat eğitimi verme yolunda yürünmüş olacaktır.

III- Memleketin değerli icra sanatçıları ile belirli halkevlerinde konserler vermek üzere anlaşılır. Bu sanatçılar şehir şehir, kasaba kasaba dolaşarak bölgenin seviyesine göre seçecekleri eserleri icra ederek sanat eğitimine katkıda bulunacaktır. Söz gelimi bir sanatçı, yanında piyanisti ile piyanosu bulunan en küçük yerlere kadar gidebilir. Aynı zamanda bir keman ve piyano, yalnız piyano, trio gibi konserler verilebilir, koro konserleri verdirilebilmesi için olanaklar

araştırılabilir. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasından ve bandosundan da bu konuda yararlanılabilecektir.

IV- Memleketin "müzik kalkınması" söz konusu olduğuna göre kompozitörlerin meydana getirdikleri eserlerin icra yollarını aramak, kendilerine büyük sanat eserleri yazdırma yollarına gitmek yapılacak işlerin en önemlilerinden biridir. [75]

Saygun, modern Türk sanat eserlerinin ortaya çıkmaya başladığını ancak bestekarların eserlerini yazdırdıktan sonra dolaplarının gözlerine koyup kaldırdıklarını belirtmektedir. İçlerinde değerli eserler bulunmasına rağmen bu eserlerin ne Türkiye'de ne de yurtdışında icra edilmesi imkanı çok ender bulunabilmektedir. Oysa bir kompozitörün eserini icra ettirebilmesi onun çalışmalarına hız verecektir:

"Şu halde kompozitörlerin, eserlerini masa çekmecelerinde tozlanmaktan kurtarmak bunları hem memleketimizde hem Türkiye'nin dışında icra ettirmek ayrıca da yeni yeni hamleler yapmaları için kompozitörleri teşvik etmek lazımdır. Kompozitörlerimizin eserlerini memlekette çaldırmak lazımdır. Çünkü bu suretle yeni Türk beste cereyanlarından memleket haberdar edilmiş olur. Yeni nesil bunlara alışır ve böylece ileri adımlar atmak imkanı bulunur. Memleket dışında çaldırma yollarını da araştırmak lazımdır. Çünkü bu takdirde kompozitörler kendi kabukları içinde yaşamaktan kurtulurlar ve beynelmilel alemde her an imtihan geçirirler. Türk kültürünün Türk sanatının propagandasını yaparlar…"[76]

Her memleketin bu işe önem verdiğini ve azami derecede çalıştığını belirten Saygun, kompozitörlerin eserlerini icra ettirmek için Polonyalıların bir cemiyet kurduğunu Paris'te ve daha birçok merkezlerde konserler düzenlediklerini, Rusların kompozitörler yetiştirme meselesini devletin ticaret işlerinde bile şart olarak ileri sürdüklerini dile getirmektedir. Genç Türk kompozitörlerinin bu milletlerin

[75] Saygun Ahmet Adnan, a.g.e.,s.44

[76] Saygun Ahmet Adnan a.g.e., s:76

bestekarlarının çoğundan üstün olduğunu dile getiren Saygun, kompozitörlerin yeni atılımlara sevk edilmesi gerektiğini, Kompozitörün himaye edilmesi ve teşvik görmesi gerektiğini dile getirmektedir. Böylece bestekar çalışma kudretini kaybetmeyecektir. Bu teşvik, kompozitörün eserlerini icra zeminleri aramakla, eserlerini bastırıp dünyanın dört bucağına sevk ederek, satılma yollarını arayarak, bunları plaklara geçirerek yeni yeni eserleri kendilerine sipariş ederek yapılabilir. Yetişmiş kompozitörler için müsabaka şeklinin doğru olmadığını belirten Saygun, belirttiği yollardan yüründüğü takdirde çok kısa zamanda hem nicelik hem de nitelik bakımından az bulunacak eserler meydana geleceğini vurgulamaktadır. Kompozitör milletinden ilham alacak, halk eğitmen kompozitörünü takip edecek sonunda yüce ve muhteşem bir abide kurulacak, bu abide ise Türk'ün temiz ve mert sesi olacaktır.[77]

3.3.5. Baltacıoğlu'nun Halkevlerindeki Müzik Çalışmalarına Bakışı

Baltacıoğlu, Halkevlerinde niçin müziğe önem vermeliyiz, ve onu niçin yaymalıyız sorularının yanıtının, *"Nasıl Türkleşmeliyiz"* sorusuna verilecek karşılıkta olduğunu belirtmektedir. Türkleşmek ise Türk kültürünü özümsemek ile mümkündür. Bu kültürün elemanlarından biri ise müziktir. Bir milliyet ve milli kültür elemanı olarak müziğin üstünlüğü ruhun en karanlık bölgelerine kadar girebilmesi iç dünyaya seslenebilmesidir. Öyle ise yeni neslin iç dünyasını Türkleştirmek için müziğe dört elle sarılınmalıdır. *Halk müziği, alaturka müzik ve batı müziğinin* yaşamda yan yana ve birbirini ite kaka yaşadığını dile getiren Baltacıoğlu, Halkevlerinde dinlenecek ve öğretilecek müzik üzerinde de durmaktadır. Musiki zevki dediğimiz şey, kişiliğimiz dışında var olan ve sonradan bu kişiliğimize telkin yolu ile takılan bir itiyat değildir. Musiki kişiliğimizin *öz oluşu*, yani kendisidir. Milli musikinin milli olması milli evrimimizin doğal bir sonucu olmasıdır. Batı musiki şaheserlerinden anlamayan insanların halini *"alışmamak"* olarak açıklamak bizde çok yaygın bir durumdur. "*Batı şaheserleri evrensel değer taşıyan beşeri eserlerdir*." Bunları anlayabilmek için dinleyicinin iç dünyasında evrensel ve beşeri temel bulunması şarttır. Bu

[77] Saygun Ahmet Adnan a.g.e., s:77

hazineyi taşımayanların *"kulak terbiyesi ve itiyat etkisi ile"* Batı müzik şaheserlerini anlayabilecek bir seviyeye çıkarması olanaksızdır.

Baltacıoğlu, 1928'den bu yana "*musikinin milliyeti"* konusunda meydana gelen akımlar ve anlaşmazlıklar karşısında kendisinin 20 yıldır öne sürdüğü düşüncelerini maddeler halinde belirtmektedir:

1. *Alaturka Musiki, Klasik Türk Musikisi denilen musikiyi de içinde barındırsa ve kendine göre milli karakterler de taşısa teknik bakımdan ileri bir musiki değildir.*
2. *Batı Müziği tekniği modern olmakla birlikte melodiler bakımından milli müziğimiz değildir ve milli müziğin yerini tutamaz.*
3. *Batı müziği diye bir şey yoktur. Batı milletlerinin modern milli müzikleri vardır.*
4. *Halk türküleri tekniğinin eski ve geri olmasına rağmen değerleri bakımından bizim müziğimizdir.*
5. *Halk türkülerini batı tekniği ile işleyerek elde edeceğimiz şey milli müzik olmayıp halk, yani zümre musikisinin batı tekniği ile armonize edilmiş yeni bir şekli olacaktır.*
6. *Modern Türk müziği, çağdaş teknik ile donanmış ve Türk'ten başka bir şey olmayan sanatkar ruhunun meydana çıkardığı esrarlı heyecan olacaktır.*
7. *Modern Türk sanatkarlarının bu işi yapabilmesi için başta Halk musikisinden sonra, derece derece Klasik Türk Musikisi ve Alaturka musikiden ilham alması gerekmektedir. Ancak yaşayan Türk milletinin vicdanından da ilham alması gerekmektedir.*
8. *Modern Türk musikisi eklektik bir düşünce ile değil, hür bir düşünce ile yaratılacaktır. Bunun yolu ve olanağı yaratma denemeleri yapmaktır.*
9. *Bir örnek: Modern Türk mimarisi betonarma tekniğine uygun olacaktır. Mimari değerlerine gelince bu, eski Türk mimari eserlerinin değişmeyen karekterlerine (geleneklerine) uygun olarak yaşatacağı yeni şekil değerleri ile ortaya çıkacaktır.*

10. *Geçmişte cami, çeşme, köprü, imaret, kervansaray, mezar taşı vardı. Fabrika silo, gar yoktu. Yeni Türk mimarı Türkün ancak yapı karakterlerini taşıyan yeni yapı morfolojisini yaratıcı muhayyelesinde yaratacaktır.* [78]

Baltacıoğlu, insan musikiye teknik kapısından değil, milliyet kapısından girdiğini belirtmektedir. Halka çok sesli müzik zevkini verebilmek için milli değeri olan çok sesli müzik eserleri gereklidir. Bu yoksa teknik değeri ne olursa olsun çok sesli müzik eserlerine karşı halkın vicdanı sağır kalacaktır. Çok sesli ulusal müzik eserleri doğuncaya kadar beklemekten başka yapılacak bir şey yoktur. Nedeni ise çok sesli müzik zevkini vermek için yapılan bütün denemelerin olumsuz sonuç vermesidir. Baltacıoğlu yazısında Saygun'un "Halkevlerinde Musiki" adlı eserine atıfta bulunarak bu eserin milli müzik hayatımızın hürriyeti, yalancı düşman tesirlerden korunması ve müzik pedagojisi için çok faydalı ve değerli tavsiyeler taşıdığını belirtmektedir. Eğer bu tavsiyeler harfiyen tutulacak olursa Halkevlerinin müzik eğitiminde kalkınma olacağını dile getirmektedir. [79]

3.4. Halkevlerinde Yürütülen Müzik Faaliyetleri

3.4.1 1932-1935 Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları

Halkevlerinde halk ezgileri söylenmiş, halk oyunları oynanmış, Türk milli kültürünü oluşturan müzik kollarına işlerlik kazandırılmıştır. Çevredeki en iyi çalıcı ve söyleyiciler tespit edilerek Halkevleri bünyesine dahil edilmiş, halk edebiyatı sohbetleri düzenlenmiş, saz kursları açılmış, Türkü öğrenme saatleri belirlenmiştir. Genç yetenekler korunarak müzik kolu oluşturulmuş, halk için müzik geceleri düzenlenmiştir. Bu çerçevede, koro, bando, orkestra, radyo ve gramofon kullanılmıştır. Milli marşların ve mahalli şarkıların öğrenilmesine ve belirli günlerde toplu olarak söylenilmesi sağlanmış, müzik kursları açılmıştır. Koro, mehter takımları, armoniler, oyun grupları, her yöreden söz şairleri ve yerli saz şairleri ile

[78] İsmayıl Hakı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*, Ulus Basımevi, Ankara 1950, CHP Halkevleri Bürosu Kılavuz Kitaplar:29 s.142-144
[79] İsmayıl Hakı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*,a,g,e,. s:145

birlikte belirli günlerde halka yönelik yapılan programlarda halk türküleri ve milli vatani şarkılar söylenmiştir. [80]

Orkestra çalışmalarına katkı sağlamak amacı ile CHP Genel Sekreterliği usta tamirci ve akortçu sağlamış, Kayseri, Sivas, Diyarbakır, Konya, Afyon gibi şehirlerin yanında Tokat'a da gönderilmiştir. [81]

Samsun Halkevi Güzel Sanatlar Şubesinin idare ettiği keman ve piyano dersleri 1932'den 1939 tarihine kadar 100' e yakın gence müzik tekniği öğretmiş, çevrede müzik zevki uyandırmıştır. Genç amatörler tarafından Batı klasikleri konserleri ile Halk türküleri konserleri verilmiştir 95 kişiye keman, piyano ve bando dersleri, 1800 kişiye 6 konser vermiştir. Halkevi bandosunun teşkili, önemli bir etkinliğin başlangıcı sayılarak, günden güne kadrosu genişleyen ve milli gün ve merasimlerde halkı coşturan bir yapıya sahip olmuştur. Muntazam ve temiz elbiseleri, parıltılı çalgı aletleri ile 16 kişilik Halkevi bando takımından, yapılan köy gezilerinden de faydalanılmıştır. Samsun Halkevi müzik ihtiyacını karşılayan diğer bir grup olan Caz Takımı da oluşturulmuştur. Caz Takımının, balolarda, Halkevi çaylı toplantılarında Halkevlilerin nişan ve düğününde etkinliklerde bulunmuştur. Milli marşların halka öğretilmesi ve törenlerde bir ağızdan söylenmesi imkânlarını hazırlamak için yapılan çalışmalar da önemli bir yer tutmuştur. Halk müzik derlemeleri işi ile Samsun folkloru ile yakından ilişkili, eski mahalli şarkıları notaya alma çalışmaları da yapılmıştır. Bunlara ek olarak, iki hoparlörle her akşam ajans haberleri ve dünya musikisi dinletilmiştir.[82]

1933 yılından itibaren Tokat Halkevinde Güzel Sanatlar Şubesinde, halk ezgilerine, halk müziğine, halk oyunlarına büyük önem verilmiştir. Cumhuriyet Bayramı için Bando Takımı'nın yardımı ile her gece yüzlerce kişiye onuncu yıl marşı öğretilmiştir. **1934** yılında Tokat Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi bir yıl içinde 8 konser vermiş, 31 genç Halkevlerinde musiki dersleri almıştır. 1934 yılında Şubat ayının ilk haftasında düzenlenen konserlerde 17 parça çalınmıştır. Konserin üç

[80] CHP, Halkevlerinde Halk Müziği ve Halkoyunları Üzerinde Nasıl Çalışılmalı? Neler Yapılmalı?
[81] CHP Halkevleri ve Halkodaları (1944), Ankara 1945,s.19.
[82] Aysel Fedai, "Samsun Halkevi Faaliyetleri 1932-1951, Samsun Sempozyumu, Rapor, 2011

faslından biri yarım alafrangaya, ikincisi tam alafrangaya, üçüncüsü ise mahalli halk musikisinden örnekler vermiştir. **1935** yılında 16 kişilik bando takımı ve sahip olunan piyano ile çalışmalara hız verilmiş, yüze yakın parça öğretilmiş, tören balo ve toplantılara katılınmış, 9 konser verilmiş, 40 gence musiki dersi verilmiştir.[83]
Yozgat Halkevinin kuruluşundan itibaren oluşturulan bando milli mücadele döneminde Hacıköy Nahiyesi civarında şehit edilen kahramanların anma törenine katılmıştır. Yozgat Halkevi bayram kutlamalarının da mekanı olmuş, törenler Halkevinde yapılmıştır. **1935** yılında Atatürk'ün Yozgat'a gelişinin yıldönümü kutlanmış, yapılan törende onuncu yıl marşı okunmuş, Halkevi önünde fener alayı düzenlenmiştir. Yozgat Halkevi efsane, masal, atasözleri, mani ve türkü gibi konularda derleme çalışmalarında da bulunmuştur. **1935** yılında 25 üyesi bulunan güzel sanatlar şubesi düzenli bir faaliyet gösterememiştir. Müzik eğitimi verecek öğretmen ve bu öğretmene verilecek ücret bulunamadığı için şube keman, piyano gibi ince çalgılar üzerinde çalışmış ve konserler vermiştir. Uzman kişi ve yeterli bütçe bulunamadığından bando geliştirilememiştir. Ancak bando açık ve kapalı alanlarda toplam 175 konser vermiştir. Halkevleri güzel sanatlar şubesi Yozgat ilinde düzenli bir çalışma yapamasa da belirli günlerde halk türkülerinden oluşan konserler vermiş, balo organizasyonlarında bulunmuştur.[84]

1934 ve 1935'te, Ankara, Bolu ve Muğla Halkevlerinde çağdaş müzik çalışmalarına önem verilmiş ve Ankara Halkevi büyük bir balo düzenleyerek diğer halkevlerine örnek oluşturmuştur. 1935 yılında Halkevleri yöneticisi Necip Ali Küçük, Halkevlerinin ana dilin güzel sözlerini toplarken, diğer taraftan da yürünülen yolda halk kitlelerinin aydınlatılacağını, Türkçe müzik örneklerinin üretileceğini, müzik çalışmalarının yanı sıra tiyatro alanında da yoğun bir çaba gösterildiğini belirtmektedir. [85]

Çeçen,1935 yılında çok sesli müziğin ülke çapında yaygınlık kazanabilmesi için kurulan küçük orkestralar ile Halkevlerinde çağdaş müzik konserleri verildiğini

[83] Selçuk Duman, Bir Modernleşme Aracı Olarak Tokat Halkevi, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011, s.95
[84] İbrahim Erdal, Halkevlerinin Kuruluşu Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1950) S.132-183
[85] Küçük, Necip Ali, Halkevleri Yıldönümü Nutku,Ülkü,Mart 1935, s.5

belirtmektedir. Ayrıca köylerde kendi köşelerinde kalan halk ozanlarının bulunması ve bunların topluma kazandırılmasında halkevlerinin edebiyat kollarının önemli çalışmaları olduğunu aktarmaktadır. Isparta, Çorum, Afyon, Kayseri, Kütahya, hal ozanlarının seçkin ürünleri Halkevleri aracılığı ile derlenmiş ve kitap olarak yayınlanmıştır. Halk türkülerinde en geniş kapsamlı taramayı Maraş Halkevi gerçekleştirmiştir. Muğla Halkevi de yöre folklorunu ele alan bir kitap yayınlamıştır.[86]

Çağlar, Halkevlerinin açılışından itibaren 1935 yılına kadar üç yıllık süre içinde faaliyetlerini değerlendirirken, ulusal birliğin gerçekleşmesi için halkın bir araya geleceğini, birbirini dinleyeceğini, bildiklerini birbirlerine öğreteceği, gençlerin yetişeceği bir ortama gereksinmesi olduğunu belirtmektedir. Halkevlerinde kurulan bandolar müzik devriminin ilk zafer sesleri olarak bütün sanat günlerinde konserler vermektedir. Hemen hemen her halkevi bando ya da orkestra grupları ile çok sesli müziği kendi yörelerine getirmektedir. Ankara, Alanya, Sinop, Maraş, Niğde gibi Halkevleri her hafta müzikli aile toplantıları düzenleyerek çok sesli müziğin toplumsal alanda yayılmasına çaba göstermektedir. Çorum ve Giresun Halkevleri ise çalışma programlarında müziğe ağırlık vermektedir. Bazı şubeler ise hala bir ağızdan marş ve şarkı söyleme zevkini vermek, genç yetenekleri bu uğurda hazırlamak için koro derslerine, koro konserlerine önem vermiştir. Ankara ve Bartın Halkevleri köylü koroları kurarak bu alanda örnek olmuşlardır. [87]

3.4.2. 1936-1940 Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları

1936, Halkevlerinin yıldönümü için çıkarılan yayında, musiki faaliyetleri arasında halkın bir ağızdan milli havaları, özellikle batı tekniğindeki milli marşlarını söylemesini sağlamanın her zaman göz önünde tutulması gerektiği belirtilmektedir. Bu çerçevede koro çalışmalarında bulunan Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Boyabat, Şehremini Halkevlerini ve özellikle yüzer kişilik koro meydana getiren Beşiktaş ve Kadıköy Halkevleri korosuna bir gezi yaptıran Eminönü Halkevi takdire şayan bulunmaktadır. Bartın, Bursa, Mersin, Afyon halkevleri de koro çalışmalarına başlamaktadır. Bandoları ve orkestraları ile halkın musiki terbiyesi üzerinde hemen

[86] Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, a.g.e., s:151-154
[87] Çağlar Behçet Kemal, 1935 Halkevleri,Ankara, 1936, Ulus Basımevi.

her gün ve bu yeni musiki zevkini köylülere ve köylere kadar yayan halkevleri olmuştur. Diyarbakır, Aydın, Balıkesir, Bartın, Çorum, Elaziğ, Niğde, İnebolu, Siirt, Malatya, Ordu, Gerede Halkevleri bunların başında gelmektedir. Müzikli aile toplantıları yaparak halkı halkevlerine ısındırmak ve sosyal yaşamın gereklerini yaratmaya çalışmakla Sinop, İsparta, Adana, Alanya, Boyabat, Bursa, Kütahya, Samsun Halkevleri de bu hizmeti bir uçtan yerine getirmektedir. Müzik kollarının belli başlı ödevlerinden biri de halis halk türkülerini güfteleri ve besteleri ile tespite çalışmaktır. Adana, Afyon, Balıkesir, Çorum, Antep, Kayseri, Kütahya, Samsun, Mudanya Halkevleri bunu zaman zaman yapmaktadır. Ankara Halkevinin meşhur bir Macar otoritesini getirerek bu işe bilimsel seviye ve değer verişi belirtmeye değer. Bedii ve ulusal raksların gelişimine çalışmakla Adana, Afyon, Ankara, Beyoğlu, Çorum Halkevleri Musiki kolları yararlı olmuşlardır. [88]

Ankara Halkevi'nin **1937** yılı faaliyetleri için yayınladığı broşürde, halkevinde 1937 de senfonik konserlere, salon müziği ve halk konserlerine özel önem verildiğini, bu konserlerin halk tarafından oldukça rağbet gördüğü de belirtilmektedir. Meşhur Macar piyanisti bayan Roji Sobo tarafından verilen konserin memleketin sanat severlerini memnun etmiş konser 700 kişi tarafından izlenmiştir. Bunların yanında Cumhurbaşkanlığı orkestrası konserleri, halk türkü ve konserleri verilmiş, bu konserlere toplam 64.130 kişi gelmiştir. Bu konserlerin bir kısmı halkevi alanında açık havada halka verilmiştir. Bu sene boyunca 6 milli oyun ve şarkılar, 73 Halk Konseri, 6 senfonik konser verilmiştir.

Öğretmen Ulvi Cemal'in (Erkin), idare ettiği 25 kişilik orkestra ve koro haftada beş gün düzenli çalışmasına devam etmiştir. Halkevinde muhtelif konserler verilmiş, herkesin takdir ve dikkatini üzerine çekmiştir. Bu Orkestra ve koronun elemanları öğrenciler, öğretmenler ve işadamlarıdır. Keman ve halk şarkıları dersleri haftada beş gün düzenli olarak verilmekte bu derslere 25 kişi gelmektedir. Muhtelif vesileler ile sanatkarları birbirleriyle tanıştırmak mesleki konuşmalar yapmak maksadı ile toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılarda 4000 kişi bulunmuştur. Ayrıca müzikli

[88] CHP, 1937 Yıldönümü Broşürü, Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?

piyes ihtiyacı da düşünülerek *"Himmetin Oğlu"* şarkılı piyesi temsil edilmiş, bunun yanında *"Venedik Taciri", "Eşber"* gibi birkaç eser yöneten Nurettin Bey'in gayret ve çabası ile ve okul öğrencileri aracılığı ile *"Ay Işığı*" opereti temsil ettirilmiş ve bu konuda Halkevlerinin her türlü olanağı kullandırılmıştır.[89]

1936 yılında Ankara halkevinin çoksesli müzik programlarını artırmıştır. Müzik kolunun gösterileri yanında başkente gelen yabancı sanatçıların konserleri de halka sunulmuştur. Bazı Halkevlerinin kendi yörelerinin tarihi, kültürü, sanatı, gelenekleri ile ilgili olarak yayınladıkları derleme ve araştırmalar halkın kendisini tanımasına yardımcı oluyor ve kendini tanıma çabası içine giren insanlar ise kitaplıkları ve okuma odalarını doldurmaktadır.[90]

1940'da Halkevleri çalışmalarının içinde Halkodalarının giderek artan bir ağırlığı olmuştur. Halkodaları köylerde üye kampanyasına girişerek 14.000 köylüyü üye yapmışlar, Halkodalarının çalışmaları 700 bin kişiye ulaşmış, 1940 yılı içinde Halkodalarında 1264 konferans, 3242 konuşma, 419 temsil, 145 aile toplantısı, 127 sergi düzenlenmiş, Halkodalarındaki kitap sayısı artırılarak 16.120'ye ulaşmış kitap okuyan sayısı ise 96.017 olmuştur.[91]

3.4.3. 1941-1945 Yıllarında Yürütülen Müzik Çalışmaları

1941'de Baltacıoğlu, Halkevlerinin ilk önemli görevinin her alanda gerilik ile savaşmak olduğunu dile getirmektedir. Halkevlerinin ahlakta, sanatta, muaşerette, musikide, tiyatroda, mimaride gerilikle savaşması gerektiğini, Halkevinin milli edebiyatın, milli tiyatronun, milli resmin, milli musikinin evi olması gerektiğini dile getirmektedir. **1942** yılına gelindiğinde sayısal göstergeler 10 yıl içinde Halkevlerinde 25 bin konferans, 15 bin temsil, 10 bin konser, 4 bin ders ve kurs, ve 1500 sergi gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Halkevlerinin sayısı 389'a halkodalarının sayısı ise 217'ye çıkmıştır. Ankara'da Halkevlerinin kuruluşunun 10. yıldönümü tören programı İstiklal Marşı ile açılıyor, Başbakan Refik Saydam'ın

[89] CHP, 1937-1938 *Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı*.
[90] Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, a.g.e.,s:175
[91] CHP, *Halkevleri-Halkodaları,* 1932-1942, Ulus Basımevi.

söylevini, CHP Genel Kurul Üyesi Nafi Kansu'nun konuşması izlemiş sonra da Behçet Kemal Çağlar'ın şiirleri yer almıştır. Ardından Ahmet Adnan Saygun'un müziği ile "Karanlıktan Işığa" kantatı yer almıştır. Sololarda; soprano Rabia Erler, tenor Mukbil Özkan, bas bariton Ruhi Su yer almış ve Riyaset'i Cumhur Orkestrası'nın bir bölümü yer almıştır. On dakikalık bir aradan sonra Ahmet Adnan Saygun yönetimindeki koro: Necil Kazım Akses'in "Harmandalı", Ulvi Cemal Erkin'in "Çıkabilsem", Ahmet Adnan Saygun'un "Akkoyun", "Aydoğar Giresundan", "Ayşem Nereden Geliyor" ve "İzmir Zeybeği" düzenlemeleri okunmuş daha sonra Aşık Veysel Türkülerine yer verilmiş kısa bir ardan sonra da Halk oyunları oynanmıştır.[92]

1943, Musikinin Halkevlerinin hemen bütün şubelerinde gelişme gösterdiği, bando çalışmalarında özellikle Tire ve Ayvalık Halkevlerinin dikkat çekici faaliyetlerde bulunduğu belirtilmektedir. Bu bandolar fırıncı, urgancı gibi serbest meslek erbaplarının bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Her akşam iş çıkışı Halkevlerine gelerek kimi trompetini, kimi baritonunu almakta ve zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmadan çalışmışlardır. Yine belirtilen rapora göre Mudanya'nın iyi yolda yürüyen bandosu da umut vermektedir. Orkestra çalışmaları ile Kadıköy Halkevi dikkat çekmektedir. **1943** yılında Ankara'ya çağrılan bu orkestra iyi çalıştığı takdirde İstanbul'un büyük bir eksiğini tamamlamış ve bir ihtiyacı da karşılamış olacaktır. Koro çalışmalarında da Karşıyaka Halkevi'nin çalışmaları takdirle anılmaya değer bulunmaktadır. Değişik müzik çalışmaları ile dikkat çeken Antalya Halkevi de ismi anılması gereken halkevleri arasındadır. Halkevlerinin kendi elemanları yanında bölgelerindeki sanatçılardan yararlanmaya başlamış olmaları da memnunluk verici iyi bir adım olarak görülmektedir. Kadıköy Halkevi'nin İstanbul'un tanınmış musikicilerini her hafta, bazen haftada iki defa konserler vermeye davet ederek güzel ve yeni bir çalışma devresine girmiş bulunduğu, Eminönü Halkevinin, Türkiye içinde ve dışında değerli sanat adamlarını davet ederek konserler düzenlemekle kendi üyelerinin ve diğer sanatseverlerin yetişmesini teşvik ettiği, *"Bedii raks"* çalışmalarında da Eminönü Halkevinin kısa zamanda

[92] Adnan Saygun'un Bestecilik Döneminde Yaşadığı Siyasal ve Toplumsal Koşullar,http://www.operaturkiye.com/wp1/index.php/yazilar/2-donemsel-arastirmalar/

başarıları ile dikkati çektiği vurgulanmaktadır. Yine bu dönemde Halk müziği ve oyunları konusu, bir çok halkevini yakından ilgilendirmeye başlamıştır. Üç yıldır kış sezonunda Ankara Radyosunda her on beş günde bir yapılmakta olan *"Halkevleri, Sanat ve Folklor"* saatlerinin bu çalışmaların hazırlanmasında büyük bir etkisinin olduğu açıklanmaktadır. Bu program saatleri, memleketin her köşesine yayılmış olan Halkevlerine folklor konuları üzerinde durma, Türkiye'nin belirli bölgelerindeki halk malzemelerinden fikirler alma ve kendi folklor malzemeleri ile karşılaştırmalar yapmak olanağını da vermiştir. Radyo saatine katılan Halkevlerinin bu güzel çalışmalara ara vermeden devam etmeleri yerinde olacağı belirtilmektedir. Yine Halkevlerinden merkez büroya yollanan yerel folklor kıyafetlerinden oluşan bir sergi açılmıştır. Belirli halkevlerinde halk oyunlarına gitgide daha çok önem verildiği görülmektedir. Çeşitli etkinliklerde Ankara'ya gelen bazı ekiplerin bu yoldaki başarıları ise yakından izlenmektedir. Bu çerçevede Akşehir, Bursa, Urfa, Kemaliye, Söğüt, Sivas, Çorum halkevleri öne çıkmaktadır.[93]

1944 yılında Halkevlerinin 12. kuruluş yıldönümü kutlanmaktadır. Eminönü Halkevinde yapılan bu kutlama sırasında Halkevlerinin geçmiş dönemlerdeki çalışmalarını açıklayan broşürler izleyicilere dağıtılmıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü karşılanmış, dönemin CHP genel sekreteri Memduh Şevket Esendal kısa ve özlü bir konuşma yaparak Halkevlerinin çalışmalarını özetlemiş, geleceğe dönük planlananlar konusunda bilgi vermiştir. Eminönü Halkevi bu programda Adnan Saygun'un eseri *"Bir Orman Masalı'nı* sahnelemiştir. Eserde ormanda bir insanın tanık olacağı rüzgar, korku, su, akşam, gece, mehtap gibi olgular sürekli bir devinim içerisinde ele alınmıştır. Dinleyici onların eserdeki varoluşlarını bir doğa olayını izlercesine dinlemektedir. Arif Kaptan'ın dekorlarını yaptığı ve bayan Arzumanova'nın yönettiği eser büyük alkış toplamıştır. Daha sonra ise sahneye Bursa yöresinin *"kılıç kalkan ekibi"* çıkmıştır. [94]

[93] CHP, Halkevleri ve Halkodaları, 1943, Ankara 1944; Arzu Öztürkmen, *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2009 s:117
[94] ÜLKÜ, "Halkevlerinin Yıldönümünde",sayı: 3, Mart 1947 s.1-5; Bilkent, Aykal ve Onay ile Üç Besteci,http://www.muzikoloji.org/yazi/yazi_goster.aspx?Yazi_id=36 01.11.2013.23.35

3.4.4. 1946-1951 Yılları Arasında Yürütülen Müzik Çalışmaları

1946 yılında ülke çapında Halkevi sayıları 455'i Halkodalarının sayıları ise 4066'yı bulmuştur. Dönemin Halkevleri genel Başkanı Tahsin Banguoğlu, Halkevlerinin 15. yıldönümü nedeni ile Ankara Radyosu'nda yaptığı konuşmada yurdun her köşesinde bayram içinde olduklarını, Halkevleri çatısı altında ulusun bütünlüğü ve kardeşliğinin yaşandığını ifade etmektedir. Halkevleri kitaplıkları dolup taşmaktadır ve okumaya meraklı milyonlarca yurttaş yaratılmıştır. Güzel sanatlar hareketi beklenenden iyi sonuç vermiş iyi derecede sanatçılar, orkestralar ve tiyatro grupları yetişmiştir. Halkevleri Türk tarihi ve kültürü ile ilgili önemli araştırmalar yapmaktadır. Toplumun değişik kesimlerinden gelen insanların bir arada olması toplumsal anlaşmayı sağlamaktadır. Aydın ve halk bir aradadır ve birbirlerinden çok şey öğrenmektedir. Halkevleri çalışmalarından ulusal kültürümüz ve dünya görüşümüz çıkacaktır. Aynı yıl Ankara Halkevinde satranç kursları açılırken, Bursa Halkevi kupa maçları düzenliyor, klasik müzik konseri organize ediyor. Köy bayramı düzenleyerek bölgesel canlılık yaratmıştır. İnegöl Halkevi ise bando ve caz konserleri düzenlemiştir.[95]

1947 yılında, çalışan halkevlerine bando, orkestra ve başka müzik faaliyetleri için alet, nota ve öğretmen sağlanmış, müzik çalışmaları için kılavuz kitaplar yayınlanmıştır. Halkevlerinde oynanacak eserlerin repertuarı hazırlanmış, yeniden tiyatro eserleri ve klavuz kitaplar hazırlatılmıştır. Tiyatro kollarının çevrelerine gezici turne programları düzenleyebilmeleri için yardımlar sağlanmıştır. Açılan sergi ve yayınlanan dergilere önemli miktarda parasal destek yapılmıştır.[96]

1948 yılında Ankara Halkevi büyük bir eskrim yarışması düzenlemiş, Ankara'da bulunan Halkodaları ise çeşitli konserler ve çevresel etkinliklerini artırmaya çalışmıştır. Bergama Halkevi Molier'in eserlerini sahnelerken, Çorlu Halkevi çeşitli spor yarışmaları düzenlemiştir. Eminönü Halkevi tanınmış ozanların katılması ile geniş ilgi gören bir "şiir festivali" düzenlemiştir. Ordu ve Ünye Halkevi işbirliği

[95] Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, a.g.e.,s:214
[96] Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, a.g.e.,s:217

yaparak yeni müzik aletleri getirtmiş ve bölge gençleri için müzik kursları açmıştır. Kayseri Halkevi oluşturduğu caz kolu ile düzenli konserler düzenlemiş, Kırşehir Halkevi Aşıkpaşa'yı anmıştır.[97]

Çeçen, Halkevlerinin 16. yıldönümünde Ankara Halkevinde düzenlenen törende CHP Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu yapmış olduğu konuşmasında, Ulusun temeli olan köylülerin uygar gereksinmelerini karşılayan Halkevleri ve Halkodalarının görevlerini onurla yürüttüğünü dile getirmektedir. Kuruldukları günden bu yana Türk devriminin dünya görüşünü en özgür biçimde besleyen ve geliştiren Halkevleri ve Halkodaları sistemli çalışmaları ile Türk Halk Kültürünün her kolunda önemli başarılar elde etmiştir… Müzik, resim, halkoyunları ve temsil alanlarında Halkevleri ulusal sanat zevklerinin olgunlaşmasında sürekli olumlu rehber olmuşlardır. Bölgesel tarih ve folklor araştırmalarında Halkevlerinin çabaları ülke bilimine katkı getirdiği gibi ulusal bilincin gelişmesine de katkı getirmiştir. [98]

3.4.5 Halkevlerinde Yürütülen Türkü Derleme Çalışmaları

Ankara Halkevi 1936 yılında Macar Müzikolog ve besteci Bela Bartok'u Ankara'ya davet etmiştir. Bartok Halkevlerinde üç ayrı konferans vermiş, halk müziği derlemelerine katkıda bulunmuştur. Ahmet Adnan Saygun ile birlikte gittiği Adana'nın Osmaniye ilçesinde fonograf adlı ses kayıt cihazı ile derlemeler yapmıştır. Bu derleme sonuçlarından biri de Macar ve Türk halk Müziği arasındaki yakın ilişkinin ortaya çıkarılmasıdır. Derlenen 80 türkünün yaklaşık yirmi kadarı Macar Halk Türküleri içinde de yer almaktadır. 1937 ve 1938 yıllarında iki derleme çalışması daha yapılmış, yapılan bu derleme çalışmalarına Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin, Halil Bedii Yönetken, Muzaffer Sarısözen, Ferit Alnar, Arif Etikan, Rıza Yetişen, Tahsin Banguoğlu, Nurullah Taşkıran, Cevat Memduh Altar katılmıştır. Halk müziği derleme çalışmaları 1953 yılına kadar sürdürülmüş, birkaç il dışında tüm illerde derleme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda 10.000 den fazla türkü derlenmiş, kayıtlara geçirilmiştir. Derlenen Türkülerden 2000

[97] Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, a.g.e.,s: 224
[98] Anıl Çeçen, Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, a.g.e.,s:223

dolaylarındaki türkü Muzaffer Sarısözen tarafından notaya alınmış ve Yurttan Sesler programında icra edilmiştir. Halkevleri, halk müziği ve folklor alanında yapılan çalışmalara önemli katkılarda bulunduğu gibi yürütülen çalışmalar yalnız derleme faaliyetleri ile de sınırlı kalmamıştır. Halkevlerinde halk kültürünün tüm dallarında öğrenim, eğitim, araştırma ve derleme çalışmaları yapılmıştır. Halkevlerinin halk şairlerinin, ses ve saz sanatçılarının buluştukları, çalıştıkları yerler olduğu ifade edilmektedir. Halkevleri faaliyetleri ile birçok genç bağlama çalmayı, türkü söylemeyi Halkevlerinde öğrenmiştir. Halk müziği ve folklor ile ilgili bir çok bilgi ve belge halkevleri dergileri ve kitaplarında yayınlanmış ve bu güne ulaştırılmıştır.[99]

30'lu yıllarda türkü derleme çalışmalarının yanı sıra halk şarkılarının çoksesli hale getirilmesi akımının sadece Türkiye gündeminde tartışılan bir konu değildir. Bartok ve Kodaly gibi önemli bestecilerin repertuarları içinde de geniş bir yer tuttuğu görülmektedir. Kodaly Halk türkülerinin armonize edilmesinin nedenini "daha geniş kitlelerin türkülerini yakından tanımalarını sağlamak olarak açıklamaktadır. Bunu köyden şehre gelirken ezgilere içlerinde rahat nefes alabilecekleri uygun bir kıyafet giydirmeye benzetmiştir. Uygun kıyafetten kastedilen ise ezgilerin karakteristiğine uygun onların bünyesinden çıkmış armonilerdir. Yüzünü Anadolu'ya dönen genç Cumhuriyet yönetimi için halkın musiki eğitimi yolunda halk türkülerinin toplanarak özgün eserlerde kullanılması prensibi ağırlık kazanmıştır.[100]

3.4.6. Halkevlerinde Temsili Yapılan İlk Yerli Operalar

a) Özsoy Operası

Sipariş üzerine ortaya çıkan Atatürk'ün planladığı çerçevede İranlı Şair Firdevsi'nin Şahname'sine dayanarak Münir Hayri Egeli tarafından Librettosu yazılan Özsoy Operasının bestesi Ahmet Adnan Saygun tarafından yapılmıştır. Eser Saygun yönetiminde 19 Haziran 1934 gecesinde Ankara Halkevi'nde sahnelenmiştir. Eser Tanrılarca ebedi kılınmış olmalarına rağmen birbirlerinden

[99] "Yurdumuzun Nağmeleri" http//www.yasamdersleri.com/yazi.asp?id=1591.6.12.2013;
[100] Emre Aracı, Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü-Ahmed Adnan Saygun, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul s:118

ayrı düşen Tur ve İraç'ların yani Türkler ve İranlıların birbirlerine yeniden kavuşmalarını konu edinmektedir. Eserin Ankara Halkevindeki sahnelenişi sırasında Tur ve İraç sahnede görülmezler. Nerededirler sorusunu ise ozan Halkevi locasında temsili seyreden İran Şahı ile Atatürk'ü işaret ederek işte Tur ve işte İraç diyecektir. Her Türk bir Tur, Her İranlı'da bir İraç'tır. İran şahının bu sözler üzerine Atatürk'e sarılıp kardeşim diyerek gözyaşı döktüğü belirtilmektedir. Özsoy operasında Ayşim rolünde sahneye çıkan Semiha Berksoy, önce bir Anadolu kızı sonra ve sonra da modern Türkiye'yi temsilen modern giysiler içinde sahnede bulunurken operanın finalinde "Bugün 23 Temmuz 1924, Lozan Muahedesi imzalanıyor ve memleket kurtuluyor" diye bağırdıktan sonra sevinçli bir şarkı okumaktadır. Saygun kısa bir sürede ortaya çıkarılan Özsoy Operasındaki yapısal sorunların farkındadır. Üç perde olarak yazıldığı şekli ile eser, bir operada bulunmayacak kadar fazla diyalog ve ve tiyatrovari sahne içermektedir. Saygun, yıllar sonra Özsoy için "musikili sahne eseri" nitelemesi yapacaktır. Aracı, eserin Cumhuriyetin müzik devrimleri doğrultusunda yaratılmaya çalışılan sentezin ilk örneği olduğunu ve büyük bir tarihi öneme sahip olduğunu belirtmektedir. [101]

b) Ülkü Yolu, Bayönder ve Taşbebek Operaları

Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin yıldönümünü kutlamak üzere konuları Atatürk tarafından belirlenmiş olan birer perdelik üç opera genç kuşak bestecilerine sipariş edilmiştir. Ülkü Yolu, Ulvi Cemal Erkin'e, Bayönder, Necil Kazım Akses'e, Taşbebek ise Ahmet Adnan Saygun tarafından bestelenecektir. Her üç operanın da librettoları Münir Hayri Egeli tarafından yazılmış ve Atatürk bu librettoları inceleyecek ve üzerlerinde kimi değişiklikler yapmıştır. Üç eser de Cumhuriyet devrimlerini yansıtmaktadır. Bayönder, Mustafa Kemal'i, Taşbebek yeni bir nesil yetiştirmeyi, Ülkü Yolu ise devrimlerin amaçlarını konu edinmiştir. Taşbebek, 27 Aralık 1934 gecesinde Ahmet Adnan Saygun idaresindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde, Atatürk'ün katılımı ile Ankara Halkevi binasında

[101] Emre Aracı, Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü-Ahmed Adnan Saygun, a.g.e.,s: 81

temsil edilmiştir. Necil Kazım Akses Bayönder'in bir kısmını yetiştirebilmiş, Ulvi Cemal Erkin ise Ülkü Yolu'nu zaman darlığından besteleyememiştir.[102]

3.5 Halkevlerinde Yürütülen Piyano Çalışmaları

3.5.1 Halkevlerinde Piyano

Halkevlerinde, Gökalp, Saygun ve Baltacıoğlu'nun da dile getirdiği görüşler doğrultusunda özde ulusal ezgilerden hareket edilerek, teknikte evrensel kabul edilen batı müzik tekniği ile oluşan eserler yazılması ve bestelenmesi teşvik edilmiştir. Çoksesli müziğe toplumu alıştırmak için sık sık konserler düzenlenmiş, yerel bando takımları kurulmuş açık ve kapalı salonlarda, bayramlarda ve özel günlerde halka çok sesli müzik ve Türk kompozitörlerinin eserleri dinletilmiştir. Müzik eğitimi ile ilgili olarak kurslar açılmış, piyano, şan, koro vb konularda kurslar verilmiştir. Piyano batı müziği içinde ağırlığı olan bir enstrüman olarak Halkevlerinin uygun bulduğu ve halkevlerindeki müzik çalışmalarında sıkça kullanılan bir enstrüman olmuştur. Halkevlerinin benimsediği müzik anlayışı çerçevesinde yerel ezgilerimizden, kültürümüzden esinlenerek özgün yaratılar oluşturma düşüncesi ile paralellik içinde piyano için eserler yazılmış ve Halkevleri salonlarında dinleyicilere sunulmuştur. Yine Halkevlerinde bulunan radyolar aracılığı radyo programlarında yer alan programlar Halkevleri üyelerine dinletilmiştir. Bu dönemde Halkevlerindeki bu tür çağdaş müzik faaliyetlerini Türk müziğine yön veren ve Ulusal müzik anlayışları ile ön plana çıkarak, bir simge haline gelen besteci, eğitimci, orkestra şefi olarak görev yapmış Türk Beşleri öncülüğünde yürütülmüştür. Cemal Reşit Rey, Hasan Ferit Alnar, Ulvi Cemal Erkin, Ahmet Adnan Saygun ve Necil Kâzım Akses'ten oluşan Türk Beşlerinin Çağdaş Türk müzik kültürünün gelişmesine büyük katkıları olduğu görülmektedir. Türk müziğinin ritim ve ezgilerini, Batı müziğinin armoni anlayışıyla işleyip, bir birleşim yaratan, çağdaş-ulusal-çoksesli eserler yazan bu öncü bestecilerimiz eserlerini sıklıkla Halkevi salonlarında icra etmişlerdir.

[102] Emre Aracı, Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü-Ahmed Adnan Saygun,a.g.e,s:89-90

Halkevleri'nin 7. Kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen Modern Türk Musiki Festivali kapsamında 19 Şubat 1939 gecesi verilen konserde Riyaseti Cumhur Orkestrası, 1936 da sahnelenen Taşbebek operası temsilinde çıkarılmak zorunda kalınan "Sihirli Raks" parçasını çalar. Orkestrayı Saygun yönetmektedir, Gecede Cemal Reşit Rey'in Karagöz Senfonik süiti, Hasan Ferid Alnar'ın Orkestra süiti ve Necip Kazım Akses'in Çiftetelli'si yorumlanır ve sanatçılar kendi bestelerinin çalınışı sırasında orkestrayı kendileri idare ederler. Ulvi Cemal Erkin'de piyano ve orkestra için "konsertino" sunu Hasan Ferit Alnar yönetiminde seslendirilmiştir. Konser radyodan da canlı olarak yayınlanır. Rus beşlerinden esinlenerek kullanılmaya başlanan Türk Beşleri tabiri de bu konserden sonra kullanılmaya başlanmıştır.[103]

Halkevlerinin düzenlediği müzik günlerinde de eserler radyo aracılığı ile halka dinletilmiştir. Türk Beşleri'nin yapıtlarındaki ortak noktanın klasik armoni dokusu içerisinde Türk Halk ve Klasik Türk müziği usul ve makamlarını kullanmış olmaları olarak belirtilmektedir. Her ne kadar benzer eğitim düzeyi almışlarsa da zaman içinde kompozisyon teknikleri ve müzik yaklaşımları farklılıklar göstermiştir. Türk Beşleri'nin eserleri incelendiğinde Anadolu'nun çeşitli yörelerine ait müzik kültüründen örnekleri görmek mümkündür. Bu eserlerde, özellikle ülkenin kültürel özelliklerini taşıyan öğeleri, müzik yaklaşımlarıyla ortaya çıkardıkları ve besteleme tekniklerine yansıttıkları görülmektedir. Türk Beşleri'nin eserleri ile çağdaş Türk müziğine getirdikleri yenilikler kendilerinden sonraki kuşakları da etkilemiş ve ışık tutmuştur. Bestecilikleri yanında müzik alanında eğitimci ve yönetici kimlikleriyle de ön plana çıkan Türk Beşleri, çağdaş Türk müziğinin yaygınlaşması ve benimsenmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Farklı ülkelerde seslendirilen eserleri ile de çağdaş Türk müziğinin yaygınlaşmasını ve tanınmasını da sağlamışlardır. Her besteci, halk ezgilerinin renklerini ve gizemini kendi özgün tarzı

[103] Emre Aracı, Doğu-Batı Arası Müzik Köprüsü-Ahmed Adnan Saygun, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, Mart 2007, s:108

ile Bestelemiş, bir halk ezgisini doğrudan ele almak yerine, soyutlama yoluyla geleneksel müzikleri Batı yöntemleri ile bir arada işlediğini belirtmektedir.[104]

3.5.1.1. Cemal Reşit Rey (1904-1985)

Türk Beşleri kuşağının ilk temsilcisi olan besteci, eğitimci, ve orkestra şefi Rey'in Halkevleri kurulmadan önceki dönemde de Halkevlerindeki müzik anlayışına uygun besteler yapmış olduğu görülmektedir. Halk müziği gereçlerini kullanarak ses ve piyano için yazdığı "12 Anadolu Türküsü" adını taşıyan çalışması bu örneklerden biridir. Uslu, 1927 yılında Fransa'da basılan 12 Anadolu Türküsü için Anadolu'nun özünden gelen kendine has zengin müzik yapısını taşıdığını ve türkülerin dizileri, ritimleri ve ezgi güzelliklerinin bu yapıtta görüldüğünü belirtmektedir. Rey'in halk müziği gereçlerini kullandığı eserlerinden biri de, senfonik şiir olarak tasarlanmış "Bebek Efsanesi"dir. Halk müziği esintili, özellikle aksak ritimler kullandığı bir başka eseri de "Zeybek" Operasıdır. Bu operadan sonra da Altı Anadolu halk dansından oluşan piyano parçası "Türk Sahneleri" ni bestelemiştir. Rey, Osmanlı-Türk- Batı kültürü almış, bunun güzel bir sentezini yapmış bir besteci olarak da anılmaktadır. Darülelhan'da piyano besteleme öğretmenliği görevini üstlenmiştir. Bu görevinde sayısız müzisyen yetiştirdiği gibi, kuruluşunda önemli katkılarda bulunduğu Flarmoni Derneği'nin de başkanlığını yapmıştır. Türkiye'nin ilk "Yaylılar Orkestrası'nı kurmuş ve yönetmiştir. Musiki sesinin top, mitralyöz ve bomba seslerini susturacak güçte olduğunu söyleyen Cemal Reşit Rey'in yapıtlarında Anadolu halk ezgilerinden sıkça yararlandığı da belirtilmektedir. 12 Anadolu Türküsü'nün yanında Türk Manzaraları, Bebek Efsanesi, Anadolu İzlenimleri ve Karagöz Eserleri'nin bunun belirgin örneklerini oluşturmaktadır. Cemal Reşit Rey'in 1931- 1946 yıllarında meydana getirdiği yapıtlarda genellikle Türk Klasik Müziği esinlenmeleri yer almış bunlara konçertolar, operet ve müzikaller, marşlar ve tiyatro müzikleri de eklenmiştir. Atatürk'ün gerçekleştirmeye çalıştığı müzik devrimi için misyoner gibi çalıştığı belirtilen Rey, senfoniler, müzikaller, marşlar ve operetlerin

[104] Figen Akgün, Türk Beşleri'nin Orkestra Eserlerindeki Flüt Sololarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Müzik Ana Sanat Dalı Danışman: Doç. Gökmen Noyan,Eylül 2010; İlyasoğlu, Evin (2001), Zaman İçinde Müzik (6. Basım), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

yanı sıra halk müziğine verdiği değer ve bestelediği Türküler yolu ile Halkevleri sahnelerine zenginlik katmıştır. Cemal Reşit Rey'in 1930- 46 yılları arasındaki yapıtlarında genellikle Türk Klasik Müziğinden esinlenmelerde yer almaktadır. Bunlara konçertolar, operet ve müzikal komediler, marşlar ve tiyatro müzikleri de eklenmiştir. Mevlana'nın Mesnevi Mukaddimesi de bu eserlerden biridir.[105]

Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamaları için 1933'de bir marş yarışması düzenlenmiş. Cemal Reşit Rey de güftesi Behçet Kemal Çağlar ve Faruk Nafiz Çamlıbel'e ait olan şiir üzerine bir beste yapmaya karar vermiştir. Uzun süre uğraşıp, herkesin coşku ile birlikte söyleyeceği bir marş oluşturmaya çalışır. Ancak ağabeyi Ekrem Reşit'e yaptığı çalışmayı bir türlü beğendirememiştir. Sonunda aklına mehter ritmi gelmiş, besteyi yapmış ve herkesin rahatlıkla söyleyebileceği bir eser ortaya çıkmıştır.[106]

Halkevlerinde Müzik faaliyetlerinin temel amaçlarında biri olan aynı ortak duygu ve düşünce birliği içinde "birlikte teganni" etme anlayışına uygun olan 10.yıl Marşı aynı coşku ile günümüzde de bayram ve özel günlerde hep bir ağızdan söylenmektedir. Alpagut, bu marşın halkın bir ağızdan marşlar söyleyebilmesinin bir kanıtı olarak görmektedir. Bu marştan sonra günümüze kadar daha iyi bir marşta gelmemiştir. Bunun nedeni ise bu marşın müziğin organik dokularını oluşturan ezgi ve söz bütünlüğü, eserin doğduğu günlerdeki koşullar ve esere verilen önemin coşkusuyla gelişen ruh bütünlüğü ile açıklanmaktadır. Eser bu bütünlüğün en güzel örneğini oluşturmaktadır.[107]

3.5.1.2 Hasan Ferit Alnar (1906-1978)

Dünya müzikçileri arasında "geleneksel" müzikten gelerek evrensel müziğe geçen ve bu alanda uluslararası başarılar elde etmiş bestecilerden biri olarak anılan Hasan

[105] Mustafa, Uslu, Cemal Reşit Rey'den Şan ve Piyano Dağarımıza12 Anadolu Türküsü. 1. Basım. Marmara Üniversitesi Yayınları.s.1-5 ;Gürkan Ortakale, Türk Halk Müziğinin Klasik Batı Müziğine Etkileri,İÜ,Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s:36
[106] Onuncu Yıl Marşı,http://www.tuluyhanugurlu.com/CRR/10.%20yil.html. 30.10.2013. 00.14
[107] Uğur Alpagut, *Müzik Sorunlarına Bakışta Atatürk'ün İzleri*. Bilim ve Ütopya Kitaplığı.Aralık 2010, Ankara s.86

Ferit Alnar, Klasik Türk Müziği öğeleriyle Batı Müziği tekniklerini bağdaştırma çalışmalarıyla ön plana çıkmıştır. Alnar, devlet bursuyla 1927'de Viyana'ya yerleşmiş, Viyana Devlet Müzik Akademisi'nin bestecilik bölümünde Joseph Marx'ın öğrencisi olmuştur. Ardından Oswald Kabas ile orkestra şefliği için çalışmıştır. 1932'de Türkiye'ye dönen ve İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda orkestra şefliği, Belediye Konservatuarı'nda müzik tarihi hocalığı yapan 1936'da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'na (Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası) şef olarak atanan Alnar, Halkevlerinin kurulduğu dönemde Ankara'daki ilk opera temsillerini hazırlamıştır. Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası'nın şefi Dr. Praetorius'un ani ölümü üzerine, orkestranın şefliğini 1946 yılında üstlenmiş, altı yıl boyunca sürdürdüğü bu görevi, sağlığının bozulması dolayısıyla bırakmıştır. Yapıtlarında büyük ölçüde Klasik Türk müziği bilgisinden yararlanan Alnar'ın bu yönüyle en çok dikkati çeken yapıtı, 1944-1951 yılları arasında bestelediği Kanun ve Yaylı Sazlar Orkestrası İçin Konçerto'dur. Türk halk müziğine de ilgi göstermiş olan Alnar, halk müziği gereçlerini "Prelüd ve iki Dans" adlı orkestra yapıtında da kullanmıştır. Aktüze, bestecinin en çok çalınan eserlerinin başında gelen, Prelüd ve İki Dans'ın tümüyle geleneksel Türk sanat ve halk müziğinden kaynaklandığını belirtmektedir. Eserin ilk bölümü "Prelüd", Türk klasik müziğini temel almakta, canlı bir oyun havasıyla bir ağır zeybeği kaynaştırmaktadır. "İki Dans" ise halk müziğinden alınan temalar üzerine işlenmiştir.[108]

Bestecinin en çok seslendirilen yapıtlarından bir başkası da "Viyolonsel Konçertosu"dur. Sanatçı, Türkiye'de çekilen tümüyle renkli ilk film olan Halıcı Kız'ın müziğini de bestelemiş ve kanunu kendisi seslendirmiştir. Hasan Ferit Alnar'ın Kanun Konçertosu'da bulunmaktadır. Bu konçertoyu 1946 yılında Roma'da bulunduğu sıralarda yazmaya başlamış ve ertesi yıl Ankara'da tamamlamıştır. Kanun Konçertosu ilk defa 1951 yılında Viyana Radyosu'nda Viyana Senfoni Orkestrası işliğinde yayınlanmıştır. [109]

[108]İrkin, Aktüze, (2002), Müziği Okumak (cilt 1),İstanbul: Pan Yayıncılık. S. 46.
[109] Hasan Ferit Alnar, http://www.msxlabs.org/forum/soru-cevap/345597-hasan-ferit-alnar-kimdir-hayati-ve-eserleri-hakkinda-bilgi-verir-misiniz.html#ixzz2jAwhCkwf 30.10.2013. 06.21

Alnar aynı zamanda Viyanadaki müzik eğitimi yıllarında ulusal bir Türk filminin (İstanbul Sokaklarında 1931) müziklerini yapmıştır, İstanbul'da kendi yönetiminde başarılı bir şekilde sahnelenen konularını Türk Halk tiplerinin oluşturduğu ilk müzikli sahne oyununu (Yalova Türküsü 1932) bestelemiştir.

3.5.1.3 Ulvi Cemal Erkin (1906-1991)

Ulvi Cemal Erkin Atatürk'ün çağdaş Türk müziğinin temellerini atabilmek eğitim alması için Avrupa'ya gönderdiği yeteneği erken yaşta keşfedilmiş müzisyenlerden biridir. 1925 yılında Paris'e giden Erkin Paris Konservatuarının sınavını kazanan ilk Türk unvanını da alır. 1930'da ülkesine döndüğünde Musiki Muallim Mektebi'ne piyano ve armoni öğretmeni olarak atanmıştır. Yine bir piyano öğretmeni ve sanatçısı olan Ferhunde Ramiz ile evlenen sanatçının besteleri sıklıkla Ferhunde Erkin tarafından icra edilmiştir. Erkin ilk konçertosunu 1942'de tamamlamış aynı yıl Cumhuriyet Halk Partisi Sanat Ödülü'nü kazanan bu piyano konçertosunu Ferhunde Erkin'e adamıştır. Ulvi Cemal Erkin'in daha sonra bestelediği "Köçekçeler" adlı son derece renkli olarak belirtilen yapıtı ilk kez Ankara Radyosu'nda seslendirilmiştir. Erkin, besteciliği ve öğretmenliğinin yanı sıra Konservatuar orkestrasını ve Opera Orkestrasını da uzun yıllar yönetmiş, Ankara Devlet Konservatuarı Müdürlüğü'de yapmıştır. Necil Kazım Akses ile birlikte yirmiye yakın operanın çevirisini tamamlamış, kırk yılı aşkın piyano öğretmenliğinde Türk müzik yaşamında seçki yeri olan bir çok piyanist yetiştirmiştir.[110]

16 Mart 1943 tarihli Son Posta Gazetesi'nde Ankara Radyoevi'nde icra edilen Köçekçe adlı piyano Konçertosu için "Ankara'dan Güzel Sesler Geliyor" başlıklı makalesinde Halid Fahri Ozansoy, konser hakkındaki izlenimleri Erkin'in sanat anlayışı üzerine de bilgiler yansıtmaktadır:

"…Ulvi Cemal Erkin'in Konçertosu dört kısımdan mürekkeptir. Birinci kısımda sesler yükseliyor, yükseliyor, dalga dalga yıldızlı nağmeler akıtıyor, sonra

[110] Ahmet,Say, *Erkin Ulvi Cemal, Müzik Ansiklopedisi,* Sanem Matbaası, Ankara 1985, 2.cilt, s:484-485

harikulade bir tatlılıkla yumuşuyor, yayılıyor, sanki sahilleri okşayan sular gibi çırpınıyor, derken bir saba nağmesi gibi derinlerden derinlere esiyor ve nihayet üçüncü ve dördüncü kısımlarda bir Karadeniz havasını andıran makamla ve asla ittirada düşmeden enginleşiyor. Hele o kemanların yer yer iniltiler, aradaki bir klarnet taksimi ve sonra yine birdenbire coşup çağlayış... Bu parça bir harikadır. Arkasından Köçekçe başladı. İşte o zaman, harikanın üstünde vasıflandırmak istediğim, fakat kelimesini bulamadığım bir eserle karşılaştık. Ulvi Cemal, karcığar, gerdineyi ve hicaz köçekçelerini öyle tatlı melodilerle mezcetmiş ki hayret etmemek kabil değil. Motiflerin tekrarlanışında bile büyük bir sanatın edasını buluyoruz. Orkestrayı idare eden Dr. Practorius, yüksek kürsüsünde adeta kanatlanmış gibi idi."[111]

Ulvi Cemal Erkin'in 23 Ocak 1946'da "Yaylı Çalgılar Dörtlüsünü" ve 2 Mayıs 1946'da da "Birinci Senfonisini" radyoda dinleyen Finlandiya'lı müzik yazarı Helen of Enehjlem Erkin'i kendi ülkesinde tanıtan övücü bir yazı kaleme almıştır. Radyo sayesinde bugünkü köy halkının kendi evinde Alman prenslerine nasip olan tarzda, oda müziğine kavuştuğunu belirten yazar, Erkin'in eserleri hakkındaki izlenimlerini aktarmaktadır:

"23 Ocak 1946, radyoda akşam haberlerini dinledikten sonra Lahti istasyonu yayınlarından Motala yayınlarına geçerken Lahti ve Motola arasında bulunan Ankara'dan kulağıma hakikaten tahuti bir müzik aksetti. Bu öyle sürükleyici kuvvet ve güzellikte bir yaylı sazlar kuarteti idi ki dinleyen onu ancak Schumann'ın sol majör sonatının bıraktığı tesirle kıyaslayabilirdi. Bu eser müzik muhayyilesi ve sanatının tükenmez kaynaklarından fışkırmışa benziyor ve klasik Avrupa ananesine çok esaslı bir şekilde nüfuz edilmiş olduğunu ispat ediyordu. Kendimi müziğin ahengine kaptırarak sonuna kadar dinledim. Bestenin üzerimde bıraktığı tesir o kadar kuvvetli oldu ki Ankara radyosundan notasını rica etmeye karar verdim… 2 Mayıs'ta Bay Erkin'den aldığım bir mektupta en yeni eseri olan senfonisinin aynı

[111] Halit Fahri Ozansoy, "Ankara'dan Güzel Sesler Geliyor" http://www.ulvicemalerkin.com/piyano_koncertosu_kocekce.htm 03.11.2013, Eser, konser tarihi ve seslendirme bilgileri: Piyano Konçertosu, Köçekçe, Ankara, Radyo Evi, 11 Mart 1943

akşam saat 21.30'da çalınacağı haberini sevinçle okudum. Aydınlık olan Mayıs geceleri radyo dinlemek için elverişli olmamakla beraber ve bütün parazitlere rağmen senfoninin yayımını başından sonuna kadar dinledim… Onu bilhassa temayüz ettiren cihet tahta nefesli sazlardan tercihen istifade etmesi ve böylece zengin dolu renkli ve sihirli bir eser vücuda getirmiş olmasıdır. Bay Erkin mektubunda bahsetmemiş olmakla beraber, senfoniden sonra dinlediğimiz bir piyano konçertosunun da onun eseri olması lazım gelir, çünkü bu muhteşem kompozisyonda bize yepyeni güzelliklerin ufuklarını açmıştır. Bu piyano konçertosu o kadar tam, yeni ve esaslı idi ki, dünyanın beklediği gün ağarması bu olsa gerektir. İşte Ulvi Cemal Erkin'in müziğinden doğan en kuvvetli tesir de budur. Müzik alakasının fevkalade kuvvetli bulunduğu vatanımız gibi yüksek Kuzeyde bu müziği dinleyebilmek için ne yapmalıdır?"[112]

Varlık dergisinin 15 Mart 1938 tarihli sayısında çıkan bir yazıda Ulvi Cemal Erkin'in bestelerine mercek tutulmaktadır. Genç kompozitörlerin çalışmalarından söz eden genel bir girişle başlayan yazı, Erkin'in, Yaylı Sazlar Kuarteti ve Piyano İçin Ondört Parça adlı iki eseri üzerinde odaklanmaktadır:

"Geçenlerde Ankara Radyosu'nda çalınan kuarteti, viyola ve viyolonseldeki armonik bir fon halinde konuşmaya başlıyor; pentatonik karakterdeki ilk tem, ikinci kemanda beliriyor. Ulvi Cemal müziklerinden pentatonik yapmış olmak üzere hiçbir dikkat sarf etmediği halde, Anadolu müziğinin pentatonik özünü, bilmeden, iyice sezmiş olduğu için, bu unsur kendiliğinden olarak adım başında meydana çıkıyor. Aynı pentatonik temi birinci keman dominanttan alıyor... Dördüncü kısımda (ki henüz çalınmadı), Karadeniz'in kemençe ve tulum seslerini taklit edebilmesi için birinci kemanın akordunu değiştirmek önceden düşünülmüştü. Fakat, kompozitör sonradan bundan vazgeçmiş, çünkü aynı şeyin ikinci kemana da yardım görülerek, iki kemanda yapabileceği düşünülmüştür. Bunda tamamı ile Karadeniz oyun ritmini esas tutulmuş görüyoruz. Divabolik bir coşkunluk 3/8'lik yazılmış olmasına rağmen, içinde o oyunlara has 5/8, 7/8 aksaklarını yaşatılmış buluyoruz. Kuartet formu ile, Ulvi

[112] Helen of Enehjlem, "Yeni Büyük Bir Bestekar", Refvudstadsbladet Gazetesi, Finlandiya, 1946. http://www.ulvicemalerkin.com/yayli_calgilar_dortlusu.htm (03.11.2013). Eser, konser tarihi ve seslendirme bilgileri: Yaylı Çalgılar Dörtlüsü, 23 Ocak 1946; Birinci Senfoni, 2 Mayıs 1946.

Cemal, müzik şekillerinin en gücüne el atmış oldu. Umumiyeti bakımından üzerimde kuvvetli bir intiba bıraktı. Ulvi Cemal'in yazısında ritim kesinlikle cılız ve basit bir polifoni içinde sönükleşmiyor, bilakis kuvvetli çizgiler halinde, hak edilmiş bir halde ilerliyor; çünkü kendisini kuvvetli bir armonist ve piyanistik yazmasını seven bir artist olarak görüyoruz. Aksak tempolarda, akorlar-icabında-alabildiğine olgunlaşabiliyor, toklaşabiliyor… Öteki On dört Piyano Parçasına gelince; bunlar yakında 18 parçayı bulacak, adı da ona göre değişecekmiş. Hepsini dinledim, piyano susunca memleket sesleriyle sarılmış bulunduğumu duydum; hepsinde Anadolu sesleri ve mahalli renk arama kaygusu esas; ikinci parça bir nevi kanun. Dördüncü, bir halk türkümüzün armonizasyonu ki on dördüncü parça yine bu ezginin başka bir şekilde armonilenmişidir. Parçaların her birinde piyano maharetine ait başka bir fakülteyi belirtecek bir unsur esas tutulmuş. Altıncı parça ise yine öz bir pentatonik; nükteli bir marş ritmi gösteriyor. Sekizinci parçada da benzer bir nükteci ritim var. Yedinci parça, sağ el figürasyonları altında tekerrürlü bir melodi ki, çok şairane. Onuncu parça, tek bir not pedalı üzerinde ağır bir anadolu uzun havasıdır. On birinci, bol bir ritim nehri halinde dalga dalga coşarak akıyor; oyun havası halinde. Ritmin durmadan değişmesine rağmen umumundan 5/8 intibaını alıyoruz. On ikincisi yine bir halk türküsü. On üçüncü bir nevi artistik piyano etüdü…"

Evin İlyasoğlu, Küçük Çoban'ın Zarafetinden Köçekçe'nin Heybetine adlı yazısında Ulvi Cemal Erkin'in yapıtları ile ilgili görüşlerini dile getirmektedir. Küçük Çoban"ı ilk kez piyanosunda çaldığında neler duyumsadığını anlatmaktadır:

"Sol elde tek bir nota üstündeki sürekli bas çizgisini sağ eldeki zarif, derin bir kaval sesi süsler. Çalması çok kolay, yalın notalardır. Çocuk aklımla bir kerede çalabildiğim için kanatlanıp uçmuştum. Oysa derininde ne anlamlar taşır o "Küçük Çoban": Anadolu'nun renklerini, tekdüzeliğin içindeki umut ışığını getirir. Ulvi Cemal Bey'in insan olarak zarafetini yansıtır. Türk müziğini de içinde barındıran polifonik çizgiyi temsil eder. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişi simgeler. Piyanonun yalın tuşlarında bir tarihi özetler. Sonra ilk kez radyoda "Köçekçe"yi dinlediğimi de unutamam. Ne çok çalgı vardı ve de nasıl akıp gidiyordu ezgiden ezgiye, türküden türküye... Hele o ziller! Bir öne çıkıyor, bir arkaya saklanıyor, baştan sona

sürüklüyordu dinleyeni. Çocuk kulağımla Ulvi Cemal Erkin'i böyle tanımıştım: "Küçük Çoban"ın zarafetinde ve "Köçekçe"nin heybetinde. Galiba bu iki yapıtın bendeki derin izleri her ikisinin de barındırdığı o sürekli bas çizgisi olmuştu… Onun yaşam öyküsünü inceleyip diğer yapıtlarını da tanıdıkça sanki hep aynı kalıp içine oturtuyordum. Ulvi Cemal Bey, kimi zaman "Köçekçe"nin coşkusunda şahlanıyordu, kimi zaman küçücük bir çobanın yalın dünyasından sesleniyordu. Öyle bir dönemin simgesiydi ki, yokluklar içinde, el yordamıyla kurulan çağdaş müzik dünyasının öncülerinden biri olmanın ağır sorumluğunu yaşamıştı. Yalnız sunduğu sanatla değil, insan olarak, birey olarak uygarlığı temsil etmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin genç öğrencilerine örnek olmuştu… Besteleri, Türk halk dansları, geleneksel modlar ve gizemli İslam felsefesinin öğelerinden kaynaklanıp Batı müziği kurallarıyla birleşir. Melodi zenginliği ve ritim canlılığı ile Erkin, tüm yapıtları seslendirilmiş ve yapıtları en çok kompakt disk haline dönüşmüş tek Türk bestecisidir."[113]

Baltacıoğlu, 1 Ağustos 1946,da "Yeni Adım Dergisi"nde yayınlanan "Ulvi Cemal Erkin Bir Değerin Tanınması İçin" adlı yazısında Ulvi Cemal Erkin'in "Karagöz Ankara'da" adlı çocuk oyunu için yapmış olduğu müzik ile ilgili izlenimlerini açıklarken Çağdaş Türk Müziği ve Erkin ile ilgili görüşlerini de dile getirmektedir:

"… Karagöz Ankara'da adlı senaryomu yazıp vermiştim. Ulvi Cemal Erkin bu senaryo için bir Hacivat Türküsünü armonize etmişti. Yenişehir'de bu senaryonun provası yapılırken dinlemiştim. O güne dek tanımadığım dinç ve yaratıcı bir sanatçı ruhuyla karşılaştığımı anlıyordum. Hacivat türküsü armonize edildikten sonra o denli canlanmış idi ki, karagözcü dayanamayarak Hacivat'ın hareketlerini yeni türkünün ritmine uydurmaya başlamıştı. Ulvi Cemal Erkin'in bu sade eserinde bir şeye çok dikkat etmiştim. Zorlanmayarak meydana getirilmişti, kendiliğinden olan bir şeydi. Bu, benim için her şey demekti… Bundan sonra Ulvi Cemal Erkin'le uzaktan çok ilgilendim. Eserlerini dinlemek fırsatlarını hiç kaçırmadım. Hele Ankara Radyosuyla geçen yıl yayınladığı piyano eserleri sanatkara karşı duyduğum ilgiyi

[113] Evin, İlyasoğlu, "Küçük Çoban'ın Zarafetinden Köçekçe'nin Heybetine", http://www.ulvicemalerkin.com/evin_ilyasoglu_kocekce.htm (03.11.2013).

son kertesine vardırdı. Otuz, otuz beş yıl oluyor, terbiye dair ilk kitabım olan Talim ve Terbiyede İnkılap'ta monoton, tembel musikiye karşı ayaklanmıştım. ...Milli musikiyi kendime göre şöyle tarif ediyordum: "Milli musiki Garp musiki tekniğine kayıtsızca, şartsızca vakıf olan ve Türk'ten başka bir şey olmayan sanatkar ruhunun meydana çıkardığı esrarlı heyecan… Biz öyle insanlar gördük ki halk melodilerini biliyorlardı, Garp tekniğine de vakıf idiler; ancak yine de sanat eseri veremediler ve bu sanat eserini veremedikleri içindir ki sanat yolundan çıkıp bilim yoluna saptılar; musiki tarihçisi, musiki estetikçisi, musiki tenkitçisi oldular! Neden? Çünkü yaratıcı güçten yoksun idiler. Ne milli melodiler, ne de Garp tekniği bize milli sanatkarı kazandıramaz. Bunlar yalnız birer gereç ve araçtır. Sanatkarı sanatkar yapan onun yaratıcı gücüdür. İşte benim Ulvi Cemal Erkin'in kişiliğinde bulduğum öz, bu yaratıcılık özüdür."[114]

3.5.1.4. Ahmet Adnan Saygun

Ahmed Adnan Saygun, Türk Beşleri'nin en popüler isimlerinden olan ve Halkevlerinde aktif olarak çalışmalarda bulunmuş bir bestecimizdir. İzmir İttihat ve Terakki İdadisi'ndeyken, okulun müzik öğretmeni İsmail Zühtü Bey'in kurduğu dört sesli koroya katılmıştır. Onun önerisiyle Rossati adında bir öğretmenden piyano dersleri almış daha sonra da Macar Tevfik Bey'in öğrencisi olmuştur. 1926'da Ankara Musiki Muallim Mektebi'nde girdiği bir sınavdan sonra İzmir Lisesi'nde müzik öğretmenliği yapmıştır. 1928'de açılan sınavı kazanarak devlet bursu ile Paris'e gönderilmiştir. Ünlü müzik okulu Schola Cantorum'da Vincent d'Indy, Eugene Borrel, Bouberbielle, Amedee Gastoue gibi öğretmenlerin derslerini izledi. 1931'de Türkiye'ye dönünce Ankara Musiki Muallim Mektebi'nde kontrpuan öğretmenliğine atanmıştır. 1934'te kısa bir süre Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nı yöneten Saygun, 1936'da İstanbul Belediye Konservatuarı'na (İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı) öğretmen olarak atanmıştır. Aynı yıl Halkevleri davetlisi olarak Türkiye'ye gelen Bela Bartok'un Anadolu gezisine katılmış Türkü derleme çalışmalarına katılmıştır. Bartok'un Türkiye'den ayrılmasından sonra halk müziği

[114] İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *"Ulvi Cemal Erkin Bir Değerin Tanınması İçin"*, Yeni Adım dergisi, 1 Ağustos 1946. http://www.ulvicemalerkin.com/(03.11.2013).

araştırmaları yapmak üzere Karadeniz bölgesine giden Saygun, bulgularını iki kitapta toplamıştır. Bunlar, *Rize, Artvin ve Kars Havalisi Türkü, Saz ve Halk Oyunları Hakkında Bazı Malumat* ve *Halk Türküleri*: *Yedi Türkü ve Bir Horon* adını taşımaktadır. 1939'da "Cumhuriyet Halk Partisi Müzik Danışmanlığı"na ve "Halkevleri Müzik Müfettişliği"ne getirildi. 1940'ta birkaç arkadaşıyla birlikte "Ses ve Tel Birliği" adlı bir dernek kurdu. Türk Müzik Birliği olarak da bilinen bu koro oluşumu, Kavaklıdere Şarapları'nın sahibi Cenap And tarafından da desteklenmiştir. Temel amaç batılı bestecilerin koro için yazmış oldukları eserleri tanıtmak ve bizim halk müziği eserlerinden yola çıkarak bazı halk müziği parçalarını koro için çok sesli hale getirmektir. Bu yolla halkın dikkatini çekerek çok sesli müzik eğitimi kazandırmak olarak açıklanmaktadır. Bu dernek Batı müziğini çeşitli dönemlerine ait kor yapıtlarının seslendirildiği birçok konser düzenlemiş ve müzik konusunda kitaplar ve broşürler yayımlamıştır. Saygun'un, ritm ve melodi bakımından Türk halk ve sanat müziklerinin etkilerini taşıyan yapıtlarında, zaman zaman izlenimci, zaman zaman da romantik estetiğe bağlı kalmış ve çok sayıda beste yaptığı belirtilmektedir.

Saygun'un besteleri içinde "sanat hayatımın en büyük tecrübelerinden biri" olarak nitelendirdiği çalışması "Yunus Emre Oratoryosu" dur. 1946'da, Halkevleri Müfettişi iken gezip gördüğü Anadolu'nun Saygun'a bu eserinde ilham kaynağı olduğu da belirtilmektedir. Eserinde Yunus Emre'nin felsefesi ve şiirlerinin onun üzerindeki etkisi görülmektedir… Saygun'u en çok sevindiren şey şehirde yaşayan insanlar dışında köylerinde radyodan dinleyen köylülerden de mesaj almasıdır Yayından on beş gün sonra bir gün evinin kapısı çalınır. Açtığında birkaç köylü ile karşılaşır. Köylüler Yunus Emre Oratoryosu'nu Halkodası'nda bulunan radyo'dan dinlemiş kendisine teşekküre gelmişlerdir.

"Baktım, birkaç köylü. İçeri aldım. Büyük bir saygı ile bana bakıyorlardı. Buyurun hoş geldiniz, dedim, yer gösterdim. İçlerinden yaşlıca olan söze başladı: Yunus Emre'yi siz radyoda iki defa verdiniz. Köyde Halkodası'nda bizim radyomuz var. Orada köy halkı kadın erkek hepimiz dinledik. 'Allah senden razı olsun deyip elini öpmek için buraya geldik'. Elinde, gazete kağıdına sarılı paketi de bana uzattı.

'Bunu da bacın sana armağan gönderdi' dedi. Paketten bacımın benim için ördüğü bir çift yün çorap çıktı. Bu güne kadar aldığım hediyelerin en değerlisidir."[115]

Dinçer Yıldız, Saygun'un, operanın yanı sıra oda müziği ve piyano eserleri de yazdığını ancak yaratıcı gücünün asıl odaklandığı alanın vokal müzik, özellikle de çok seslendirilmiş halk türküleri olduğunu belirtmektedir. Op.3 Ağıtlar, Op.5 Manastır Türküsü, Op.7 Çoban Armağanı gibi eserlerinde görüldüğü gibi asıl amaç eşlikli koro, ya da cappella koro eserleri ile teksesli müziklerimizi işleyerek halkı çok sesli müziğe alıştırmaktır. Bu yüzden de halkı aydınlatma idealiyle kurulmuş olan Halkevlerinde sevilen ve saygı gören bir kişiliği olmuştur. [116]

Halit Refiğ, Saygun'un Halk musikisinden çok sesliliğe uygulanmış eserleri özellikle çok sesli müziğe pek yakın olmayan kimseler için Saygun'u tanımak için yumuşak bir başlangıç olacağını belirtmektedir. "İnci'nin kitabı", "Bir Orman Masalı", "Eski Usul Kantat" gibi ilk dönem eserlerinin özellikle gençlerin hiç zorluk çekmeden benimseyip sevecekleri melodi yapıları açık, son derece sıcak ve sevimli eserlerdir. Ortalama Klasik müzik meraklıları 1,2,3,4. senfonilerinden, "1. Piyano Konçertosu", ve "Keman Konçertosu"ndan çok çabuk etkilenebilirler.[117]

Saygun, besteciliğinin yanı sıra Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişi ayrıntıları ile incelemiş, yaşadığımız bölgeyi tarihsel ve etnolojik açıdan değerlendirerek müziğimizin temel yapısını ve ondaki değişimleri incelemiş bir etnomüzikolog olarak da anılmaktadır. Saygun bu konuların derinlemesine ve bilimsel yöntemlerle araştırılmasının çok önemli olduğuna inanmıştır. Bu amaçla bir "Türk Halk Bilimleri Kurumu" kurulması önerisini bir rapor hazırlayarak 1934'te "Türk Musiki Hakkında Rapor"u Atatürk'e sundu. Bu rapor "Türk Halk Musikisinde Pentatonizm" adıyla 1936 yılında kitap olarak basılmıştır. Kitap Saygun'un etnomüzikoloji alanındaki ilk önemli çalışması olarak da kabul edilmektedir. Müziğimizin kuramsal yapısını

---

[115] Emre Aracı, Doğu-Batı Arası Müzik Köprüsü-Ahmed Adnan Saygun,a.g.e., s:116; Evin İlyasoğulları, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:256/15 1991, s:4

[116] Dinçer Yıldız, *Doğumunun 100. Yılında Ahmet Adnan Saygun*, Sun Yayınevi, Ankara, Şubat 2007,s:68

[117] Halit Refiğ "Saygun'un Müziğini Nasıl Tanımalı?", Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:256/15 1991, s:9

komşu ülkeler ile kıyaslama yoluna giderek İran ve Yunan Müziklerindeki makamsal yapıları karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Anadolu halk müziklerinin de Asya türküleri, Ural türküleri gibi gibi, Macar ve Fin halk müziğinde görülen pentatonik yapılarını dünya üzerine yayılışını araştırmıştır. Alanında yaptığı araştırmalar yetiştirdiği yeni kuşak bestecilere ve uluslararası müzik ekollerine de ışık tutmuştur.[118]

3.5.1.5 Necil Kazım Akses (1908-1999)

Sanatsever bir ortam içinde yetişen Akses, çocukluğunda özel keman ve viyolensel dersleri alarak yetişmiştir. Lise yıllarında da Cemal Reşit Rey'den piyano dersleri almıştır. Lise yıllarından sonra ailesinin desteği ile Viyana'ya müzik eğitimi için gönderildi. Viyana'da Devlet Müzik ve Temsil Akademisi sınavını kazanarak okudu ve buradaki eğitimini tamamladıktan sonra öğrenimini Çekoslavakya'da da sürdürmüştür. Prag Devlet Konservatuarı Yüksek Kısmındaki öğrenimi sırasında bir perdelik Mete adlı bir opera, "Çiftetelli" başlıklı senfonik dans eserler bestelemiştir. 1934'te tamaladığı müzik eğitimi sonrasında döndüğü Türkiye'de Paul Hindemith ile birlikte Konservatuarın kurulmasına ilişkin planlama çalışmalarına katılmıştır. Bayönder adını taşıyan eski bir Türk efsanesinden esinlenen operayı bestelemiştir. 1942 yılında Orkestra için bestelediği "Ankara Kalesi' iyi bilinen eserlerinden biridir. Konservatuarın kurulmasından sonra da kompozisyon öğretmenliğine atandı. Akses'in öğrencileri arasında Bülent Arel, Nevit Kodallı ve Ferit Tüzün bulunmaktadır. Besteciliği ve öğretmenliği sırasında Ankara Devlet Konservatuarı Müdürlüğü, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Devlet Opera ve Bale Genel Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. [119]

[118] Evin İlyasoğlu, "Yeni Kuşaklara, Uluslar arası Müzik Ekollerine Işık Tutan Sanatçı", Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:256/15 Ocak 1991, s:4; "Adnan Saygun'un Bestecilik Döneminde Yaşadığı Siyasal ve Toplumsal Koşullar", http://www.operaturkiye.com/wp1/index.php/yazilar/2-donemsel-arastirmalar/adnan-saygunun-bestecilik-doneminde-yasadigi-siyasal-ve-toplumsal-kosullar.html/

[119] Ahmet Say, *Necil Kazım Akses*, Müzik Ansiklopedisi, 1. Cilt, Sanem Matbaası, Ankara, s:33-34

3.5.2 Halkevlerindeki Piyano Çalışmalarının Betimlendiği Bir Roman Örneği

Yazar Fatma Bölek Gürel **"36 Baharı"** adı ile kaleme aldığı dönemi anlatan romanında Halkevlerinde yürütülen müzik çalışmalarında Piyano'nun işlevi ve yürütülen sanat çalışmaları da yer almaktadır. Romanda yer alan metinler dönemin ruhunun kavranması açısından önemli ipuçları vermektedir. Roman kahramanı idealist Doktor Kemal Bey Edremit Halkevine 1936 yılında bir piyano kazandırmak için uğraş vermektedir. Bunun için Müzik Öğretmeni Niyazi Bey ile birlikte İstanbul'a gider ve uzun bir uğraştan sonra Edremit Halkevi'ne piyano getirmeyi başarırlar.

"Bizce müzik çok önemliydi. Çünkü müzik kolay algılanan, tüm insanları kucaklayan bir sanattı. Ayrıca köklü ve yaygın bir halk müziği geleneğimiz vardı. Bunu kaybolmayacak şekilde derlenip geliştirilmesini, bir yandan da halkın çok sesli müziğe alışmasını ve bu müziği dinlemesini sağlamaktı amacımız. Yetenekli kişilerin bulunması, korunması, eğitilmesi gerekiyordu. Şarkı ve marşları tüm halka öğreterek, birlikte söylemek alışkanlığı kazandırmak gerekiyordu. Kısacası müzik dendiğinde yapılması gerekenler pek çoktu. Halkevi müzik şubesi olarak önce küçük bir yaylı sazlar orkestrası kurmayı amaçlamıştık. Bu orkestrayı oluşturacak birkaç kişi bulabilirdik… Böyle orkestralar için yazılmış, çalabileceğimiz notalarda vardı elimizde. Sonra buna birkaç nefesli çalgı ekleyerek küçük bir senfoni orkestrasına dönüştürebilirdik… [120]

Halkevi için yürütülen sanat çalışmalarında öne çıkan kahramanlar doktor, öğretmen, eczacı, subay, avukat gibi bölgenin aydın tabakasını oluşturmaktadır. Kahramanlar belirledikleri hedefler doğrultusunda idealist bir çaba götermektedir. Halkın çok sesli müziği alıştırılması, birlikte söyleme alışkanlığı kazanması, köklü ve yaygın halk müziği geleneğinin derlenmesi, geliştirilmesi vurgulanan temel amaçlardır. Romanda Halkevlerine getirilen piyano'dan sonra yapılan betimlemeler, sorulan sorular ve bu sorulara verilen yanıtlar dönemin idealist atmosferini de yansıtmaktadır.

[120] Fatma Bölek Gürel, *36 Baharı*, Destek Yayınevi, Şubat 2011, İstanbul, S. 36

"Piyano getirildi… Şimdi aramızda duruyor, bize hizmet etmeyi bekliyordu. Orada bulunanlar birer birer gelip piyanonun başına toplandılar. Temsil şubesi başkanı Rıza Bey ve temsil provasına gelen arkadaşları, Köycülük şubesinden Mahmut bey, o günlerde bir kitaplık kurmak için Nermin ve birkaç bayan öğretmen… Hepsi piyanonun çevresini sardı. Fakat doktor Kemal ile benim piyanoya ilgim bambaşka idi. Başından ayrılamıyor beklediği yolcuya sonunda kavuşmuş insanlar gibi ona durup durup yeniden bakıyor, arada bir, hiç sararmamış beyaz tuşlarını, siyah konsolunu elimiz ile okşuyor, " çok temiz, akordu da çok iyi!" gibi açıklamalar yapıyorduk. Etrafımıza toplanan arkadaşlar benden bir şey çalmamı isteyince, ellerimi tuşlar üzerinde gezdirerek arpejler yaptıktan ***sonra, o anda aklıma gelen bir Chopin prelüdünden birkaç ölçü çalıverdim.*** *Parmaklarımın ucundan güzel, güçlü bir ses yayılarak içime doluyordu. O küçük anlık mutluluklardan biri idi yaşadığım. …* ***Artık koro kuracağız, müzik kursu açacağız, konserler vereceğiz… Bunun heyecanı var… Sevinçli bir heyecan…*** *Tüm arkadaşlarda bir duygu fırtınası… Ne zaman topluma yararlı olduğuna inandığımız bir iş başarsak, içimize böyle coşkun bir neşe dolardı. Bu duygular bu günün insanına biraz tuhaf, hatta safça gelebilir. Ama o gün bizim için çok samimi ve doğaldı."* [121]

Roman kahramanlarından Gazeteci Niyazi Bey ve Doktor Behçet Bey' bir piyano almak için yapılan zahmetli yolculuk ve ödenen bedeli sorgulanmaktadır, bir batı çalgısı için böyle bir çabaya gerek var mıdır? Ud, kanun, ve tambur gibi kolay bulunan ve ucuz çalgılarla alıştığımız müzik yapılsa halk bunu daha iyi anlayıp sevmeyecek midir? Bu sorunun yanıtı ise Eczacı Nihat Bey tarafından verilmektedir.

"Benim bir şey söylememe zaman kalmadan Eczacı Nihat Bey, ellerini havaya kaldırarak, " hayır efendim hayır!" dedi. " burada esas olan, bir piyano alınıp alınmaması değildir. Buradaki amaç, çok sesli ileri müziği çalgıları ile birlikte insanlarımıza dinletmek, o yolda ilerlemelerine yardımcı olmaktır. Hep aynı çalgılarla içimize dönük bir çalışma yaparak yerimizde mi sayacağız? Yoksa

[121] Fatma Bölek Gürel, *36 Baharı*,a.g.e., s:43

müziğimizi ve diğer güzel sanatlarımızı ilerletip dünya ile boy ölçüşebilir bir duruma getirmeye mi çalışacağız. Arkadaşların çabaları bu amaca yöneliktir."

Müzik Öğretmeni Niyazi Bey, yapılan açıklamadan oldukça hoşnuttur. O da ek olarak Halkevlerinde yeğlenen çalgılar konusuna açıklık getirmektedir.

"Ne Güzel açıkladınız dedim. Sanki benim içimden geçenleri dile getirmiş oldunuz. Ayrıca sözü edilen kanun, tambur, ve ud için Türk çalgısıdır demek pek doğru olmaz. Şunu da gözden kaçırmamalıyız, halkımız daha olgun örnekleri tanımıyorsa onları anlaması ve sevmesi beklenemez ki… Bizim görevimiz onun beğeni düzeyini yükseltmektir. Bir toplumun sanatçı ruhu ancak böyle geliştirilebilir. Ayrıca hem kendi çalgılarımızla kendi müziğimizi, hem batı çalgıları ile batı müziğini öğrenip her ikisini de ilerletmeye çalışmak için bir engel yok. Zaten müzik şubemizin bir bölümü yöresel ezgilerimizi derleyip, bunlar üzerinde çalışmalar yapıyor. Bu işin başında da **Aliye Öğretmen** var."

Eczacı Nihat Bey, yapılan bu konuşmadan sonra bir yazıya dikkat çekmektedir. Bu yazı eski sayılı "Türk Yurdu" dergisindedir. Dergide **Viyolinist Bedri** imzalı yazının bazı bölümleri işaretlenmiştir. Burada yazar, Rus ulusal müziğinin ilerlemesindeki etkenleri anlatmaktadır. Yazıda Çar Aleksis Mihayloviç batının müzik aletlerini, onu çalan öğretmenleri ile birlikte Rusya'ya getirişi anlatılmaktadır. Rus sanatı için imrenilecek bir diğer şey ise Aleksis'ten sonra gelen Çar ve Çariçelerin onun açtığı yolda yürümeleridir. Onlar, Rusya'ya getirttikleri İtalyan, Alman, Fransız sanatçıları korumuş, onları özel danışmanlık, akademi üyeliği, imparatorluk tiyatrosu müdürlüğü gibi görevlerle onurlandırıp parlak bir yaşam sürmelerini sağlayarak kalıcı olmalarını tesis etmişlerdir. Bunun da Rus müziğine ve gençlerin yetişmesine büyük katkısı olmuştur. Yazara göre eğer bunlar yapılmamış olsa "Rus ulusunu musikide doruklarda şereflendiren" "Glinkalar", "Sierovlar", "Balakievler", ve "Borodinler" ve diğer Rus müzik tarzlarının, uzun zaman daha doğmamış olacağı açıklanmaktadır.[122]

[122] Fatma Bölek Gürel, *36 Baharı*,a.g.e.,s:48

Yeni kurulan Cumhuriyet ile birlikte geliştirilmeye çalışılan kültürel oluşum için başka ülkelerde yapılan yenilikler için izlenen yol ve yöntemlerin yayınlanan dergiler yolu ile aydın kesim tarafından incelendiği ve çağdaş ve ulusal Türk müziği için dersler çıkardığı anlaşılmaktadır. Halkevlerindeki amaç birliği aynı zamanda şubeler arasındaki dostluk ve dayanışmayı da artırmaktadır.

"Bizce kutsaldı amacımız ve bu amaç birliği, aramızda derin bir dostluk ve dayanışma yaratmıştı. Temsillerde oynayan, kurslar veren, konserlere katılan, yardım çalışmaları yapan birçok kadın ve erkek Halkevinin çatısı altında tanışıp kaynaşmıştı. Kendi aramızda olduğu gibi bizden uzaklarda aynı amaç için uğraş veren diğer Halkevleri ile de arkadaştık. Onlar ile mektuplaşır, yayın organlarımızın çıkardığı dergileri birbirimize yollardık. Birbirinin başarısından sevinç duyup övünen, aynı zamanda belli belirsiz gizli bir yarış içinde olan kardeşler gibiydik… Amacımız nedir? Amacımız aydınlanmadır. Bunun anahtarı insanda, sanatta ve bilimdedir. Yapmamız gereken şey bu toprağın ve insanlarının yaşadığı büyük serüveni bilmek ve sevmekle birlikte bunların içinden daha iyisini yetiştirebilmek için batının anlayışını öğrenip anlayarak eserler vermektir. Bunu için ileri ülkelerdeki sanatları bilmek ve öğrenmek ve kendi sanatımızı bu yönde geliştirmek zorundayız. Önce öğrenmeye çalışacağız, sonra ilerleteceğiz. Bu akşamki başlangıç ileride yapılacak önemli işlerin başlangıcı olacak..."[123]

İdealist duygu ve düşüncelerin dile getirildiği romanda Edremit Halkevlerinde ilk kez piyano ile başlayacak bir konser programı için roman yazarı, izlenimlerini de aktarmaktadır.

"Yeni gelenler ile her yer dolmuştu. Çıt çıkmıyordu. Loş salonu dolduran bu insanlar, dikkatle sahne ışıkları altında, piyanonun başındaki genç kıza ve ayakta, nota sehpalarının yanında duran iki genç adama bakıyorlardı. Piyanodaki sarışın genç kız ve biri keman, öbürü flüt çalmaya hazırlanan, koyu renk takım elbiseli iki genç adam önlerindeki notaları açıp, ilk parçayı çalmaya başladıklarında, burada

[123] Fatma Bölek Gürel, *36 Baharı*,a.g.e.,s:54

ilk kez görülen bir tabloyu oluşturuyorlardı. Salonda bulunanlar dikkat kesilmişlerdi. İlk çaldıkları Lizst'in bir prelüdüydü. Andante bölüm başladığında salonda derin bir sessizlik vardı. Doktor Kemal'in yayı kemana dokundurması ile birlikte alçak perdeden başlayan ve dalgalanarak yükselen keman sesine piyano karşılık verdi, ikisinin birlikte yarattığı müziğin olağanüstü tınısı salonun üstünde ılık bir ruzgar esintisi gibi uçtu. Sonra bir buluta dönüşüp, müziği dinleyen insanların başları üzerinde gezerek, tahta iki yanda toplanmış kırmızı perdenin kıvrımlarına sürünerek, salonunu iki yanındaki iki sobanın çevresinde kıvrılarak, sahnedeki güzel kızın ve iki genç adamın arasında dolanarak, bulduğu bir kapı aralığından usulca dışarıya kaçtı. Bu alçak bulut ölgün sokak lambalarının aydınlattığı sokaklardan, çınarlı meydanlardan geçip, evlerin çatılarına sürtünerek kasabaya dağıldı ve taşıdığı notalar, evlerin üstüne döküldü. Bu sesler yani bir başlangıcın ilk habercileriydi. Tıpkı ilk kez açılan kurslar, kitaplıklar, sergiler gibi… Yeni bir başlangıç…"[124]

[124] Fatma Bölek Gürel, *36 Baharı*,a.g.e.,s:89

BÖLÜM IV

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

A. SONUÇLAR

a) Halkevleri kapatıldığında biri Londra'da olmak üzere 478 halkevi ve 4322 halk odası bulunuyordu. Bu mekanların her birinde kitaplık ve okuma odası bulunuyordu. Halkevleri kitaplıklarındaki kitap sayısı 1950 yılında 600 bine ulaşmış, Süreli yayın niteliğindeki Halkevi dergilerinin sayısı ise 50'yi aşmış durumda idi.

b) Halkevlerinde belirli bir program çerçevesinde yürütülen sanat etkinlikleri geniş bir toplumsal kesime ulaştırıldığı görülmektedir. Bu etkinlikler yolu ile toplumun sanat yolu ile eğitimi sağlanmış, bu yönde yürütülen sanat etkinliklerinde varlığını belli eden genç yetenekler saptanmış, korunmuş ve değerlendirilebilmiştir.

c) Devlet bütçesinden desteklenerek yürütülen sanat çalışmaları yolu ile Cumhuriyet değerleri topluma aktarılmış, Ulusal kültür ve sanat değerleri işlenmiş, Cumhuriyete bağlı yurttaşlar ve kuşaklar yetiştirilebilmiştir. Halkodaları örgütlenmeleri yolu ile köylere dek sistemli sanat etkinlikleri ulaştırılabilmiştir.

d) 1932 yılından başlayarak 1951 yılına kadar halkevlerinde müzik eğitimine yönelik kuramsal ve uygulamalı çalışmalar yürütülmüş, çok sesli müzik çalışmalarının ve müziğin temel argumanı olarak halk türküleri ve halk ezgileri benimsenmiştir.

e) Kompozitörlerin bu temel noktadan hareketle besteler yapması teşvik edilmiştir. Türk beşleri olarak da anılan bestecilerimiz başta olmak üzere bu doğrultuda

sayısız eser verilmiş, Bu eserlerin bir kısmı ile uluslararası başarılar da elde edilmiştir.

f) Halkevleri oluşturulmaya çalışılan çok sesli çağdaş müzik ekolünün Türkiye çapında yürütülmesinde destekleyici, koruyucu bir kurum ve okul görevleri üstlenmiştir.

g) Halkevlerinde bayramlarda, kuruluş yıldönümlerinde, özel günlerde düzenlenen konserlerde çağdaş Türk bestecilerin eserlerine yer verilmiş, birçok halkevinde düzenli konserler gerçekleştirilmiştir. Halkevleri aracılığı ile çağdaş anlamda müzik ve piyano eğitimini yaygın olarak sağlayan ve altyapı sorunlarının çözülmesine katkıda bulunan düzenli ve sistemli bir politika uygulanmıştır.

h) Türkiye'deki halk müziği derlemeleri ile ilgili en verimli çalışmalar (1937-1951) yılları arasında yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne bağlı Ankara Devlet Konservatuarı aracılığı ve Halkevlerinin desteği ile yürütülen çalışmalarla 8960 adet halk türküsü derlenmiştir.

i) Yöresel halk müzikleri bölgesel halk çalgıları ile seslendirilmiş, korolar oluşturulmuş, radyo ve plak gibi teknolojik olanaklardan yararlanılarak zengin halk müziği dağarcığının ülke çapında dinlenmesi sağlanmıştır.

j) Halkevlerinin kapatılması ile yaşanan kültürel boşluk bu gün de doldurulabilmiş değildir. Özellikle köy odaları aracılığı ile köylere dek uzanan kültürel toplanma mekanları yerini köy kahvelerine bırakmıştır.

B.ÖNERİLER

a) Halkodaları örneğinden yola çıkılarak daha özgürlükçü bir bakış açısıyla kitleye dönük müzik ve piyano eğitiminin daha etkili bir hale getirilmesi için planlı programlı düzenlemeler ile uygulamalı bir sanat politikası geliştirilmelidir.

b) 1951 yılında Halkevleri'nin kapatılması ile birlikte toplumun kültür ve sanat çalışmaları alanında yaşanan boşluk, günümüzde de giderilebilmiş değildir. Halkevleri, sanat yolu ile eğitim çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşlarına, sistemlilik, süreklilik, kitlesellik, yaygınlık, ulusal ve evrensel sanat çalışmaları boyutları ile model oluşturacak uygulamalara sahiptir. Halkodaları örneğinden yola çıkılarak Milli Eğitim ve Kültür ve Turizm Bakanlıkları yolu ile ilçe ve köylere müzik ve piyano etkinliklerinin ulaşması sağlanabilir.

c) Halkevleri örneğinin, sanatın önemli bir bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim aracı olduğu ve bu yönüyle ülkemiz demokrasi kültürünün gelişmesine, toplumsal bilinç düzeyinin yükseltilmesine katkı getirmiş olduğu da görülmektedir. Halkevlerinin bir alt birimi olarak köylere kadar ulaşabilen "Halkodaları" örgütlenmesi çok amaçlı bir kültürel çalışma için sivil toplum kuruluşlarınca da günün ihtiyaçlarına göre yeniden tasarlanarak ele alınabilir.

d) Sanatta nitelik ve kitlesellik boyutunu yükseltecek kuramsal ve uygulamalı çalışmalar üniversiteler, belediyeler ve il yönetimlerince de planlanmalı ve uygulanmalıdır. Halkevleri bu tür planlama ve uygulamalar için de zengin bir pratik sunmaktadır.

e) Günümüz çağdaş demokrasi anlayışı içinde sanat, sosyal yaşam içinde toplumu çok sesliliğe, seçiciliğe alıştıran kültürel yaşamı zenginleştiren önemli bir bileşen durumundadır. Erken Cumhuriyet döneminde Halkevleri ile sağlanan sosyal ve kültürel ortam, ulusal sanat değerlerinin korunması ve işlenmesi günümüzde de

devletin bir kültür politikası olarak işe koşulabilir. Geniş kitleleri kapsayan konser, festival, fuar, şenlik, balo, sergi ve sokak etkinliklerinin sıklıkla yinelenmesi, köylere kadar ulaşabilen kültür kurumlarının faaliyete geçirilmesi sanat ve kültürel yapıda arzu edilen nicelik, nitelik artışının sağlayacak ve bütüncül bir kültürel ve sanatsal toplumsal gelişim için önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA

Akgün, Figen, *Türk Beşleri'nin Orkestra Eserlerindeki Flüt Sololarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Müzik Ana Sanat Dalı Danışman: Doç. Gökmen Noyan,Eylül 2010.

Akkaş Salih, Genel Müzik Tarihi Ders Notları, Ekim 1995.

Akaş, Cem, "Yetmiş Yıl Sonra Müzik Devrimi", http://cemakas2.brinkster.net/muzikdevrimi.htm (22.08.2012)

Aktüze, İrkin, Müziği Okumak (cilt 1), İstanbul, 2002.

Alpagut, Uğur, *Müzik Sorunlarına Bakışta Atatürk'ün İzleri*, Bilim ve Ütopya Kitaplığı, Aralık, 2010.

Alper, Mehmet, "Halkevi Amatörleriyle Hasbihal" , İnan Dergisi, Sayı:11, Trabzon, 1944.

Ankara Halkevi Yayın Organı, *Ankara Halkevleri Faaliyet Raporu,* 1937-1938 Ankara,1938.

Aracı, Emre, *Doğu Batı Arası Müzik Köprüsü-Ahmed Adnan Saygun,* Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, Mart 2007

Armağan, İbrahim, *Sanat Toplumbilimi*, İzmir, 1992.

Atatürk ve Müzik, http://www.muyobir.org.tr<7haberDetay.aspx?HaberID=453(22.08.2012)s:1-3

Bahadır, Osman, "Osmanlılarda Müzik" *Cumhuriyet Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Sayı1386, İstanbul,11 Ekim 2013.

Baltacıoğlu, İsmayil Hakkı, *Halkın Evi*,1. Baskı, CHP Halkevleri Bürosu Kılavuz Kitaplar:29, Ankara,1950.

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, *"Ulvi Cemal Erkin Bir Değerin Tanınması İçin"*, Yeni Adım Dergisi, 1 Ağustos 1946. http://www.ulvicemalerkin.com/(03.11.2013).

Bedi, Halil, "Halk Terbiyesi ve Operalar" *Ülkü,* cilt 3, Ankara,1934.

Behar, Cem, *"Ziya Gökalp ve Türk Musikisi"* İstanbul 1985.

Bilkent, Aykal ve Onay ile Üç Besteci, http://www.muzikoloji.org/yazi/yazi_goster.aspx?Yazi_id=36 01.11.2013.

CHP Halkevleri, *Temsil Kolları İçin Klavuz*, Ankara, 1945.

CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi, Ankara, 1940.

CHP, 1937 Yıldönümü Broşürü, "Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?"

CHP, 1937-1938 *Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı*.

CHP, Halkevleri ve Halkodaları,(1943), Ankara, 1944.

CHP, *Halkevleri-Halkodaları,* (1932-1942), Ankara, 1943.

CHP*, Halkevlerinde Halk Müziği ve Halkoyunları Üzerinde Nasıl Çalışılmalı? Neler Yapılmalı?CHP Halkevleri ve Halkodaları (1944)*, Ankara, 1945.

CHP. Halkevleri ve Halkodaları, 1943, Ankara 1944.

CHP Halkevleri Öğreneği, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1938

Çağlar, Behçet Kemal, *1935 Halkevleri,* Ankara, 1936.

Çaycı, Abdurahman*, Atatürk'ten Düşünceler, http://gazikemal.blogcu.com/ataturk-ten-dusunceler(22.08.2012)*

Çeçen, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu- Halkevleri,* Ankara, 1990.

Duman, Selçuk, *Bir Modernleşme Aracı Olarak Tokat Halkevi*, Ankara, 2011

Erdal, İbrahim, *Halkevlerinin Kuruluşu Yapısı ve Yozgat Halkevi*(1932-1950)

Eroğlu, Hamza, *Türk İnkilap Tarihi*, İstanbul, 1982.

Enehjlem, Helenof, "Yeni Büyük Bir Bestekar", Refvudstadsbladet Gazetesi, Finlandiya, 1946.
http://www.ulvicemalerkin.com/yayli_calgilar_dortlusu.htm(03.11.2013)

Fedai, Aysel, "Samsun Halkevi Faaliyetleri 1932-1951", *Samsun Sempozyumu, Rapor,* 2011.

Gönen, Güzide Berran, "Adnan Saygun'un Bestecilik Döneminde Yaşadığı Siyasal ve Toplumsal Koşullar"
http://www.operaturkiye.com/wp1/index.php/yazilar/2-donemselarastirmalar/15.10.2013

Gürel, Fatma Bölek. *36 Baharı,* İstanbul, Şubat, 2011.

Gürkan Ortakale, Türk Halk Müziğinin Klasik Batı Müziğine Etkileri,İÜ,Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s:36

Güven, Ferit Celal, *"*Halkevlerinin Kuruluş Nedeni*",Atatürk ve Halkevleri*, Ankara 1970.

Halkevlerinin Kuruluşu ve Çalışmaları, http://w3.balikesir.edu.tr/~mozsari/Halkevleri.htm#_Toc121732267

Hasan Ferit Alnar: http://www.msxlabs.org/forum/soru-cevap/345597-hasan-ferit-alnar-kimdir-hayati-ve-eserleri-hakkinda-bilgi-verir-misiniz.html#ixzz2jAwhCkwf 30.10.2013. 06.21

İğdemir, Uluğ "Halkevi ve Halkodaları". *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Ankara,1970.

İlyasoğlu, Evin, "Yeni Kuşaklara, Uluslar arası Müzik Ekollerine Işık Tutan Sanatçı", *Milliyet Sanat Dergisi,* Sayı:256/15, Ocak 1991.

İlyasoğlu, Evin, *Zaman İçinde Müzik* (6. Basım), İstanbul, 2001

İlyasoğulları, Evin, "Yeni Kuşaklara, Uluslar arası Müzik Ekollerine Işık Tutan Sanatçı" *Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:256/15 1991*.

İlyasoğlu, Evin "Küçük Çoban'ın Zarafetinden Köçekçe'nin Heybetine", http://www.ulvicemalerkin.com/evin_ilyasoglu_kocekce.htm (03.11.2013).

İlyasoğulları, Sıla, "Özgür Yaşam Sanatla Olur", *29 Ekim, Cumhuriyet Özel Ek,* 29 Ekim 2013.

İnan, Rauf, "Atatürk'ün Halkçılık Ülküsü", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Ankara, 1974.

İnönü, İsmet, "İsmet Paşa Hazretlerinin Nutku", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler-* Ankara, 1974.

İsmayıl Hakı Baltacıoğlu*, Halkın Evi*, CHP Halkevleri Bürosu Kılavuz Kitaplar:29 Ankara, 1950.

Kansu, Ceyhun Atıf, "Halkevlerinin Kaynağı", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler-* Ankara 1970.

Kansu, Ceyhun Atıf, "Kemalizm'in Halk Okulları", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler-* Ankara, 1970.

Karadağ, Nurhan, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları(1932-51), Ankara,1988*

Kemalist Devrim'in Öncüsü Olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) https://www.facebook.com/note.php?note_id=455467514733 8 ekim 2013 05.28

Köymen, Nusret Kemal. "Halk Terbiyesi", *Ülkü*, Ağustos1933.

Küçük, Necip Ali, Halkevleri Yıldönümü Nutku,Ülkü,Mart 1935.

Onuncu Yıl Marşı, http://www.tuluyhanugurlu.com/CRR/10.%20yil.html

Ozansoy, Halit Fahri "Ankara'dan Güzel Sesler Geliyor" http://www.ulvicemalerkin.com/piyano_koncertosu_kocekce.htm 03.11.2013.

Özgür Balkılıç, Cumhuriyet, Halk ve Müzik, Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952, Ankara, 2009.

Öztürkmen, Arzu. *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*, 3. Baskı, İstanbul 2009

Peker, Recep, "Recep Bey'in Nutku" , *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Ankara, 1970.

Refiğ, Halit. "Saygun'un Müziğini Nasıl Tanımalı?", Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:256/15 1991.

Salihoğlu, Mehmet, "Halkevlerinin Yeri", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Ankara, 1970.

Salihoğlu, Mehmet, "Ulusal Edebiyatımızda Halkevleri'nin Yeri", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Ankara,1970.

Say, Ahmet, *Erkin Ulvi Cemal, Müzik Ansiklopedisi,* 2.cilt, Ankara, 1985.

Say, Ahmet, *Necil Kazım Akses*, Müzik Ansiklopedisi, 1. Cilt, Ankara.

Saygun, Ahmet Adnan, *Halkevlerinde Musiki,* Ankara 1940.

Sirer, Reşat Şemsettin, "Garp Memleketlerinde Halk Terbiyesi*".Ülkü,* Mayıs 1933.

Şapolyo, Enver Behnan, "Atatürk ve Halkevleri", *Atatürk ve Halkevleri-Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*- Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1970.

Toksoy, Nurcan, *Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak Halkevleri*, Ankara 2008.

Uçan, Ali, *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Durum,* Ankara,2005.

Uslu, Mustafa, *Cemal Reşit Rey'den Şan ve Piyano Dağarımıza 12 Anadolu Türküsü,* Marmara Üniversitesi Yayınları. 2009

ÜLKÜ, “Halkevlerinin Yıldönümünde”,sayı: 3, Mart 1947.

Üstel, Füsun, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türkocakları 1932-1931*, 3. Baskı, İstanbul, Mart 2010.

Yıldız, Dinçer, *Doğumunun 100. Yılında Ahmet Adnan Saygun*, Sun Yayınevi, Ankara, Şubat 2007.

“YurdumuzunNağmeleri”http*//www.yasamdersleri.com/yazi.asp?id=1591*

EK 1.

CUMHURİYETİN 10 YIL MARŞI

Şiir: Behçet Kemal Çağlar/ Faruk Nafiz Çamlıbel Müzik: Cemal Reşit Rey

Çıktık açık alınla on yılda her savaştan
On yılda on beş milyon genç yarattık her yaştan
Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan
Demir ağlarla ördük ana yurdu dört baştan
Bir hızda kötülüğü geriliği boğarız
Karınlığın üstüne güneş gibi doğarız
Türküz bütün başlardan üstün olan başlarız
Tarihten önce vardık tarihten sonra varız

Çizerek kanımızla öz yurdun haritasını
Dindirdik memleketin yıllardır süren yasını
Bütünledik her yönden istiklal kavgasını
Bütün dünya öğrendi istiklal kavgasını

Örnektir milletlere açtığımız yeni iz
İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz
Uyduk görüşte bilgi, gidişte ülküye biz
Tersine dönse dünya yolumuzdan dönmeyiz.
(Dört satırda bir)
Türküz Cumhuriyetin göğsümüz tunç siperi
Türk'e durmak yaraşmaz, Türk önde Türk ileri

EK 2:



Aydın Halkevi Bandosu: (Aydın Yerel Gazetesi)



Atatürk Tunceli Pertek Halkevi Ziyareti Sırasında. 1930'lu yıllar.

EK 3:
Cumhuriyetin 10. Yılı Konser Programı

CÜMHURİYETİN

X

UNCU YILI

KONSER PROGRAMI

ANKARA HALKEVİ

Gençleri Tarafından

1933

Birinci kısım

Frélude ve allegro. . . . . Pugnani
Rondino . . . . . Kreisler

Necdet Remzi ve Ulvi Cemal Beyler tarafından

Polonaise . . . . . Chopin

Ferhunde Ulvi Hanım tarafından

Concertino . . . . . Ulvi Cemal

Ferhunde Ulvi Hanım ve Ulvi Cemal Bey tarafından iki piyano

İkinci kısım

Fugue la majeur . . . . . Tartini
Schehrazade . . . . Rimski Korsakof
İki Rus halk türküsü . . . . Kreisler

Necdet Remzi ve Ulvi Cemal Beyler tarafından

Prélude ve fugue . . . . . Bach

Ferhunde Ulvi Hanım tarafından

İmprovisation . . . . . Ulvi Cemal
Ninni . . . . . » »
Zeybek Türküsü . . . . . » »

Necdet Remzi ve Ulvi Cemal Beyler tarafından

1933-1941 Yılları Arasında Halkevleri ve Halkodalarındaki Üye Sayısı ve Yapılan Etkinliklerin Sayısal Değerlendirilmesi

YIL	1933		1934		1935		1936		1937		1938		1939		1940		1941	
Toplantı	1663	500.569	-															
Konferans	915		1547		2243	322.000	2829		3056		2727	832.188			2835	1.000.000		
Konser	373		402		776	137.000	1049		1164		1420	804.153						
Temsil	611	478.837	539	800.000	782	294.000	1330		1549		1703							
Film		-	-	-	636	296.000	713		910		1760							
Özel Gece	-	-	-	-	740	233.000												
Sergi	-	-	-	-	79	34.000	147		179		267							
Kongre	-	-	-	-	360	35.000												
Balo	-	-	1		187	44.000												
Şölen	-	-	-	-	295	28.000												
Eğlence Gecesi	-	-	-	-	1370	398.000												
Bayram		-		-	291	624.000												
Spor Günü		-	-	-	1867	48.000												
Yerli Malı Günü		-	-	-	36	224.000												
Gezi	-	-	-	-	564	31.000												
Köy Gezisi	-	-	-	-	395	21.000	1227		1495		1279							
Nişan/Nikah	-	-	-	-	240	40.000												
Çaylı Toplantı	-	-	-	-	211	46.000												
Toplam İzleyici	979.406		800.000						7.000.000									
Halkevi	55		80		103		136		137		209		367		379			
Halkodası													140		141			
Verilen dersler					8392		13.198		16.000		18.314							
Kitap	59.9444		97.187		106.551		122.809		129.362		285.757							
Okuyucu	149.949		428.274		624.727		874.656		1.590.000		1.09.910							
Üye Sayısı	2629	32.629	3.893	45.922	4725	50.273	5.198	69.230	6005	98325	6.215	130.320						